غوره نثرونه

د

Ketabton.com

گل پاچا (الفت)

د لړم میاشت ۱۳۳۶هجري ش.کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سر ليك:	مخ:
دپردي خبري	١
لاروی	١-٢
ژوند	٢-٣
نوی نسل	٣
لوی او وړوکی	٣-٤
دشاعر تحفه	٤
خدمتكار	٥
عقل	٥-٦
پوهه او هوښياري	٧-٩
احمق څوک دی؟	٩-١١
نوی درس	١١-١٢
دري كاله	١٢-١٣
قوي او ضعيف	١٣-١٤
ښه كټه	١٤-١٥
داختر په ورځ	١٥-١٦
خاني لاړه	١٦
يوازي	١٧
فاتح	١٧
لباس	١٧-٢٠
خيرات	٢٠
دزيارت ډيوي	٢١
دمزارلوحه	٢١
لياقت	٢١-٢٣
كوچنيان	٢٤
جک برجونه	٢٥
حقيقت	٢٦-٢٧
لويه خدايه	٢٧
ماشومان	٢٧-٢٨
شعر او ادب	٢٨-٣٠
دادب راز	٣-٣١
نوی كال	٣١-٣٢

سر ليك:	مخ:
زما دلاس نيا لګيه!	٣٢-٣٣
دفكر پالونكی	٣٣
د ژوند نغمه	٣٤
نوی فكر	٣٤-٣٥
زوړ فكر	٣٦
ناداني او ناداري	٣٦-٣٧
سيند	٣٧-٣٨
عقيده	٣٨
عمل	٣٨
عبادت او دعا	٣٨-٣٩
بي زړه	٤٠
ملک او ملا	٤٠-٤١
شاعر	٤١
سبا	٤١-٤٢
دپسرلي ګُله!	٤٢-٤٣
درمي خاونده	٤٣-٤٤
بي ګناه بندي	٤٤-٤٥
نظر لالا	٤٥-٤٧
جبر او اختيار	٤٧-٤٩
دخان واده	٥٠
غم او خوشحالي	٥٠-٥٢
اخلاقي اساس	٥٢-٥٣
ښه او بد	٥٤
پخوانۍ ډيوي	٥٤-٥٥
انتخاب	٥٦-٥٧
دعقل برخه په ژوندانه كي	٥٧-٥٨
حسابي خبري	٥٩
شعراوفلسفه	٥٩
ولاړي اوبه	٥٩-٦١
ښه حاكم	٦٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليک

څه دپاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو اوفکر کولو په رنځ اخته يم.

همدغه شغل زه له خپلو او پرديو نه بيل کړم او په ګوښه ځای کښې ئې له خلقونه لرې کښينولم ډيرې شپې ئې راباندې په ويښه تيرې کړې او ډيرې ورځې ئې له دوستانو او ملګرونه بيل وساتلم.

په دغه موده کښې ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډيرليږ وخندل او هرچاته بې مينې غوندې ښکاره شوم. کله له سبا نه تر ماښامه ځای په ځای کښيناستم چه د څه ليکلو په فکر کښې رانه مونځونه هم قضا شوه مګر هيڅ مې ونشو ليکلی.

کله به نيمه شپه لکه سودائي له خوبه راپاڅيدم او د اسمان ستورو ته به مې حيران حيران کتل. يووخت به مې څو کرښې وليکلې بيابه مې هغه څيرې کړې. بل وخت به مې خپل څيرې کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مې له بلې سره نښلوله.

ډير ځله راته خپل فکر او خيال ډيرښه ښکاره شوی او کله کله مې خپلو ليکنو ته په ډير حقارت کتلی دی‌ا وله ځا نه مې زړه تور شويدی.

ډيرې ورځې دکوراوکلي له خلقو نه پټ شوی يم او چيرته لرې د غره په لمن کښې په کومه هديره کښې ناست يم يامې دسيند په غاړه يوازې ورځ تيره کړي او يوازيتوب مې ډيرلوی نعمت ګڼلی دی.

په دغسې مختلفو احوالو کښې مې کله شعر اوکله نثرليکلی چه زما روحي اوفکري اغيزې پکښې ځرګندی دي.

د دې کتاب پاڼې زما د ډيرې مودې د خاطراتو يوه برخه ده چه زماپه نظرکښې ادبي قيمت لري او زه ئې خپل غوره نثرونه ګڼم.

زماپه مقالو کښې ځينې نورې مقالې هم شته چه دلته ئې چاپول مناسب و مګر اوس لاس ته رانغلې او دا انتخاب نيمګری غوندې شو.

داپاڼې چه تاسې لولئ په ليکلو کښې يې ډير زيار ايستل شوی چه لوستونکو ته پوره نه معلوميږي.

لکه چه يو کور څو ځله جوړ او وران شي دا مضامين هم څو ځله يو راز او بل راز شويدي چه دترکيب او تاليف په لحاظ ئې مختلف صورتونه پيداکړي اوکيدی شی چه ځينې به ئې له اوسنی حاله ښه هم و.

د ليکلو فن ډيرې جګر خونې لري او ډير ځله داسې کيږي چه يو ليکوال يوه شپه په ويښه سبا کړي اويوه جمله پيداکړي يايوه ليکه هم ونشي ليکلی.

د يوه خيال يا فکر پيداکول او بيائې په ښه ډول بيانول هغه ګران کاردی چه نورو ته ئې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي. په همدغه سبب يوه شاعر يا ليکوال ته نه ښائي چه د خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.

زه هم په دغه ټکی يوه شوی يم اوله هيچانه پرې هيڅ نه غواړم.

ډيره ښه ده چه اوس د پخوا په شان نه يم او خپلو افکارو ته په هغه قيمت نه يم قايل لکه چه پخوا وم.

يو وخت ماپه ځان ډيره ښه عقيده درلوده او خپل فکر مې ډير مبارک ګاڼه هغه وخت به چه ما هر څه وليکل هغه به راته په يقين سره ډير ښه ښکاريده او ډيره ښکلا به مې پکښې ليدله مګراوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه اوپخپل فکراو نظر راته بدګماني پيدا شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به اوس ډېر خوښ یم که داپاڼې لکه دتمباکو پاڼې د چا د فکر صحت ته زیان ونه رسوي او څه زهر پکښی ګډ نه وي.
هرڅه چه وي او هر څنګه چه وي مګرله ماسره بده اراده نه ده موجوده اوپه بد نیت دغه کارنه کوم.
دا فکرونه ښه وي او که بد مګر د بیان او اظهار طرز ئې بد نه دی‌او د ښه نثر ښیګڼې پکښې شته که نور څه نه وي نو دعبارت په لحاظ داکتاب د یوه ادبي متن په حیث یوه ساده انشاء بللی شو چه له نوو لیکوالو او پښتو لوستونکو سره کومک کوي.
په دغه وخت کښې دغسې کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ماته هغه وخت پوره څرګند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبیاتو په پوهنځی کښې د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس راپه غاړه شو.
پدې انشاء کښې که زه یو څه ښکلیتوب وینم هغه سادګي او آساني ده چه په لفظ او معنی کښې ئې ډېر لحاظ ساتل شویدی. او دا آسانی په ډېرو مشکلاتو لاس ته راغله.
پدې انشاءکښې که د فکر اومعنی څه ښایست شته هغه په سادګۍ کښې پټ دی اوڅه ایغ نیغ حسن پکښې څوک نشي لیدی.
که دا نثر رواج ومومي او ځینې نوي لیکوال دغه سبک غوره کاندي مابه د خپل زیار او زحمت ډېرښه اجر موندلی وي او خوښ به یم چه دپښتو نثر ته مې یو څه خدمت وکړی شو.

ګل پاچا الفت د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

دپردې خبرې

ترڅو چې د ښځو مخونه پټ وي خبرې به هم په پرده کې وي ځکه چې په پښتوکې خبره هم مؤنثه ده.

یوازې خبره لاڅه چې ژبه، وینا، معنا، خطابه، مقاله هم د تانیث علامې لري.

هغه وینا چې ابتکارېه کې وي دادب پردې ته لا ډېرضرورت لري.

تاسې زما خبروته لږ غوندې باریک شئ!

د ادب او سیاست خبره ډېره باریکه ده.

زه په ډېره نرۍ او باریکه لار لاړم، خدای دې وکړي چې ډیرباریک بین خلک په دغه لار راشي اوپه خیر وګوري.

مااوښان نه دي بارکړي، زما قافله د مچیوده چې دګلونو له پاڼونه په هواڅه راوړي او عسل جوړوي.

له دې قافلې سره دسبا ورمو خوشبویي بارکړیده چې څوک یې په سترګونه ویني مګر حساس دماغونه یې احساس کولی شي.

هو! زما کارله احساس سره دی، زما خریدار باید ډېرحساس وي یا ډېرحساس شي.

لاروی

مونږد خپلوکورونوله څنګه په ډېره کې ناست وو.

له پاسه یولاروی راغی دونې ډډته یې ډډه ولګوله.

له ملانه یې ډوډۍ پرانیستله اوله څه شي سره یې په خوند خوند خوړله.

مونږ وږي تږي وو، هغه ځان موږکړاویخې اوبه یې وڅکلې.

مونږ زوږه وو، هغه بوزه و، ځکه چې په مسافرو باندې روژې نشته.

لاروی وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسوته نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته خدای خواږه اواوبه رواکړیدی په تاسو یې ایسار کړیدی.

دا دخدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کاردی.

دخدای کارونه بې حکمته نه دي، تاسې ددغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړئ!

تاسې ولې ورې یاست اوزه موړیم.

زه په کاراو مقصدپسې روان یم اوتاسې ځای په ځای پراته یاست.

ستاسو حرکت لنډ دی، ځکه یې ورې کړئ!

تاسې دخدای قانون منلی دی مګر پوه شوي پرې نه یاست.

زه راوګرځیدم چې تاسې په دغه رازپوه کړم اوله لوږې نجات وموئ.

پاڅیږئ، روان شئ اولږې ځاي په نظرکې ونیسئ!

لوږه اوتنده په توقف اوسکون کې ده په حرکت کې نشته.

ژوند

دیوې چینې اوبه دي، څوک یې د زروپه جام کې څکي، څوک یې د خاورو په کنډولی کې.

هغه چې نه دا لري نه هغه په لپه کې یې را اخلي.

په اوبوکې هېڅ فرق نشته فرق په لوښوکې دی.

دشاه اوګدافرق په لوښوکیږي.

داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږي چې ډیر تږی وي.

هغه لاروی چې له بیدیانه ستړی ستومانه راځي اوتنده یې ډیره زیاته ده دااوبه ډیر خوند ورکوي.

هغه دهقان چې په سره غرمه کې یوې کوي اوخولې پرې راماتې دي دا اوبه دهغه لپاره ډېر لوی نعمت دی.

یوشپون چې له غره نه تږی راکوزیږي اوپه چینې باندې خوله ږدي د اوبو په خوند ډیر ښه پوهیږي.

یو بل سړی چې یخ سیورې ته په ارامه چوکۍ ناست دی، ښایسته سراحي یې له څنګه ایښې ده اوپه ښوګیلاسونوکې

اوبه څکي له اوبونه هغه خوند نه شي اخیستلی.

هو! ده د لارو یواوښپنو تنده نه ده لیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سره اوښکنده غرمه کې يې لو نه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کې نشي پيداکيدای.

چاچې لوږه اوتنده نه ده ليدلې هغه د خوړو او اوبو پوره خوند هم نه دی ليدلی او دژوندپه کيف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له زمکې نه بخارپورته شو.

له بخار نه وريځ پيداشو.

له وريځې نه باران ووريده.

له بارانه د پسرلي ګلونه پيداشو.

له ګلونونه خوشبويي پيدا شوه.

وګورئ ! مور اولور يا پلار اوزوی څومره فرق لري؟

هغه تفاوت چې د باران اوګلونو يا د زمکې، او بوټو ترمنځ وينئ ديوه اوبل نسل تفاوت همدغومره دی.

که او لادونه ميندو غوندې وای، له غرونو څخه به لعلونه نه پيداکيده.

له دريابونو څخه به مرغلرې نه راوتلې.

له آبشارنه به بريښنا نه راتله.

د ړندو اولادونه به ړانده ؤ.

له کڼو نه به کاڼه زيږيدل.

اوس پوه شوئ! چې نوی نسل او زوړ نسل يو رنګه نه وي.

که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوډۍ په نکاح اخلي يا خپله پېغله لور اتيا کلن بوډاته ورکوي ښه نه کوي.

زړه تربيه اونوی نسل همدغسې وګڼئ.

لوی او وړوکی***

په شفتالوکې زړی دی په زړي کې ونه ولاړه ده.

دغنمو په وړوکې دانې شته په دانوکې همدغسې وږي شته.

په چرګه کې هګی ده په هګۍ کې چرګه ده.

دغه يوه دانه پندانه چې ګورې تېل اوپلته دواړه لري او په حقيقت کې بله ډيوه ده مګر ستا سترګې دغه رڼا نه وينې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خبر نه يې چې په يوه دانه اوپه يوه خاځکې کې عالمونه پراته دي.

ته پخپله هم دغنم په دانه کې وېده وې بيا دې په يوه خاځکې اوبوکې لامبو وهله نن په لويه بيړۍ کې ناست يې او په لويودريابونو کې ګرځې.

څه شی چې ته وړوکی ګڼې هغه هم لوی دی يا هغه څه چې تاته لوی ښکاري هغه هم کوچنی او وړوکی دی.

ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي کې ده.

تاته زړی وړوکی معلومېږي په هغه کې غټه ونه ځای شويده.

دغه غټه هندوانه چې ګورې کال ته نه پاتې کېږي اوعمر يې ډېر لنډدی، دغه دهندوانې کوچنې زړي تاته هر کال تازه هندوانې درکوي.

دزړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دی.

که زړی ورک شو هندوانه ورکيږي.

نو راشه هېڅ شی وړوکی اوکوچنی مه ګڼه ځکه چې دلته غټ اوکوچنی لوی او وړوکی نشته ټول برابر دي يوازې خدای لوی دی اوبس.

دنن ورځې ديموکراسي له همدغسې ژوري کتنې څخه پيداشوه اود ډېردقت نتيجه ده.

دشاعر تحفه

زه چې ورغلم هغه په کوټنی کن ناست ؤ، سريې په ګريوانه کې ښکته کړی ؤ، فکري عبادت يې کاوه.

کله چې هغه سر راپورته کړ اوپه ماېې نظر ولويده ما خپله تحفه يو د پړانګ پوستکی اويو غزنيچې پوستين د هغه په مخ کې کېښوده.

هغه ووېل: دايود ظالم پوټکی دی ځکه له ښو لاندې لوېږي دابل دضعيفانو له پوستکونه جوړدی او په غاړې پورې تعلق نيسي.

دشاعر تحفه بايد همدغسې وي او همدغه معنی ولري.

دی بايد دا دوه منظرې همدغه رازوښئ اوخلک په دغه رمز ښه پوه کړي.

په دغو خبرو زه له خوبه راويښ شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبير پوهيدلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګار***

هلته يو ړوند بې لارې روان و. هغه په سمه لاره برابر کړ مګر ړوند پوه نشو چې زما رهبر څوک دی.

يو بل په خواږه خوب ويده ؤ، په خواکې يې يوه منګرى سر رااوچت کړ هغه په بېړه وواژه او ويده هماغسې ناخبره پاتې شو.

دشپې په مسجد کې ناروغه مسافر زګېروي کول هغه يې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خواته مړشو او خپل زړه سواندې خدمتګارېې ونه پېژانده. هغه په لاره روان و، يوه ماشوم ته يې يوموټې ميوه ورکړه، يوه تږى ته يې په بيديا کې اوبه ورکړې، له يوه وږى سره يې خپله ډوډۍ نيمه کړه مګر يوه هم ونه پېژانده چې دى څوک دی.

له دې لويې لارې نه هغه ډير اغزي اوکاڼي لرې کړه مګر څوک چې سبا ته په دې لاره راځي دهغه له خدمت څخه ته خبرېږي اوهغه نه پيژني.

په رښتيا چې مونږ خپل خدمتګاران نه پيژنو او باداران ډيرښه پيژنو.

عقل

ډيرلږ خلک دي چې کله کله يو نيم کار دعقل په خوښه کوي ، نور ټول کارونه دمينې او محبت دپاره، دحسد او عنا د دپاره دحرص او هوس دپاره وي يا د کوم زورور په امراو دنادانۍ په فرمان اجرا کيږي . سره له دې چې دعقل برخه په ژوندانه کې ډېره لږه ده بياهم هرڅوک دعقل ستاينه کوي او دعقل دښمن هم عقل ښه ګڼي او بې عقلي نه خوښوي.
ښايي چې عقل په همدغه سبب دهرچا خوښ وي چې دچاپه کار کې کارنه لري او د زورورو خوى په کې نشته .
عقل زمونږ تابع دى او زمونږ زړه ته ګوري هغسې مشوره راکوي څکه يې ستايو او صفت يې کوو.
که عقل په مونږ باندې حاکم واى او اقتدار يې درلوداى مونږ به ترينه ډيرسرټکاوه او بدبه موګاڼه څکه چې تراوسه مونږ له يوه حاکم نه هم زړه کې ډېر خوښ نه يو او ډيرښه حاکم هم ډير خلک له ځانه خوابدي کړي دي.
په رښتيا چې عقل غونډې بې ضرره شى نشته.
عقل هر کله زمونږ خير اوګټه راښيي اوعقل دهمدغه شى نوم دى. که مونږ دعقل يوه خبره هم ونه منو بيا هم عقل رانه نه ځي او بد راسره نه کوي. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملګرى دى او څومره چې کيدى شي له خطرنه مو ساتي.
ډيرې غلاګانې دعقل په مرسته کيږي که څه هم غلا ته په ښه نظرنه ګوري او غلا يې نه ده خوښه.
هغه شيطاني چلونه چې انسان کشف کړيدي او شيطان هم ورته حيران دى دساډګانو او احمقانو کارنه دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فریب او ټګي سره له دې چې سم او صحیح عقل ورته بدګوري بیاهم دهوښیارۍ بدعمله اولاد دی او دبدسړي له عقل څخه دغه راز بد اولاد پیداکیږي، همدغسې عقل یوه غله ته هم دتېښتې لاره نښیي هم یې دماړه کاله ته بیایي اوکه حاکم ونیوه دځان دخلاصولو چلونه هم ورښیي.

که سړی هرڅومره ګنهګار و عقل ورته دنجات لاره لټوي اوله همدردۍ نه لاس نه اخلي په رښتیا چې دومره مهربانه ملګری بل نشته .

هغه وخت چې څوک عقل له ځانه شړي اوپه عقل هجوم وروړي باده اوپیاله دی په لاس کې ورکوي اود مخه ورته لا یو داسې ځای پیداکاندي چې ډیر رسوانشي اومحتسب یې ګریوان ته لاس وانچوي.

دعقل خوی اوخصلت په هیچا کې نشته په زړه کې حسداوعنادنلري لکه ماشوم مرور کیږي نه، ظلم اوناروایې نه ده خوښه مګرله ظالم سره دښمني هم نه کوي.

فسق او فجور ورته بدمعلومیږي خو د زاهد په شان له فاسق اوفاجر نه نه تښتي، هرچاته د خیر خواه په نظر ګوري اودانسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی.

عقل په دې خبره ډیر زور اچولی دی چې انسان پخپلو کړوکې پوره آزادي اواختیار نلري اود مجبوریت جنبه یې ډیره غالبه ده.

هو! عقل داغواړي چې دانسان له ضعف او ناتوانۍ نه یوداسې قوي دلیل جوړ کړي چې دهغه بل جهان له ملامتۍ نه یې هم خلاص کاندي.

عقل په دې پوهیږي چې انسان دخپلو غرایزو اواحساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوي.

دانسان له منطقي تعریف څخه هم دامعلومیږي چې دی اول حیوان اوبیا عاقل دی، یعني دده نطق اوعقل دحیوانیت تابع دی اوحیواني غرایزکې داولیت حق لري.

دایومنلی حقیقت دی چې عقل زمونږ تابع دی مونږ دعقل تابع نه یو.

عقل زمونږ دپاره پیداشوی مونږ دعقل دپاره نه یوپیدا.

که مونږ په عقل باندې دلیونو او یا د ماشومانو کارکوو، کوي یې اوزمونږ له امرنه غاړه نه غړوي.

که زه اوته دوستان یو زما اوستا عقل هم دوستي کوي.

که مونږ غلیمان شو زمونږ عقلونه یوله بل سره دښمني کوي اوپه جګړه اخته کیږي.

ښه عقل هماغه دی چې دمینې اومحبت په غیرکې وده وکړي او دښو عواطفواو احساساتوپه لمن کې وروزل شي.

عقل داخلاقو تابع دی ، که اخلاق ښه و عقل هم ښه کیږي که اخلاق بدؤ ، عقل په بده لار روانیږي او بده لاره ښئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او هوښياري***

زه چې وړوکی وم اګرکه اوس هم لوی نه یم له هر چانه به مې اوریدل:

فلانی بې عقله دی په څه نه پوهیږي ، دعقل په پوله هم نه دی تېر شوی او ددوه خرو اوربشې نشي بيلولی. مګر يويو به چیرته داسې هم پيداکيده چې خلکو به ورته پوه او هوښيار ويلې زه همدغه وخت په دې خبره پوه شوم چې پوهان او هوښیاران په دنیاکې ډېر لږ دي اوناپوهان ډيرزيات دي. کله چې زه په سبق کښیناستم ماته يې وويل:

سبق ووايه چې پوه او هوښيار سړی درنه جوړشي.

داخبره په ماباندې ښه ولګيده اوپوه شوم چې پوهه او هوښياري مې خوښه ده.

هغه وخت زه هوښيار نه وم مګر هوښياري مې ښه ګڼله اونا پوهي راته بده ښکاريده. نه پوهيږم چې دغه تميز ماله کومه کړی ؤ، اويو بې عقل څنګه پوهيدی شي چې عقل ښه دی او بې عقلي ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چې ماشومانوته که څوک هر څه هر رنګه وښئي هماغسې يې ګڼي اوله ځانه څه فکر نشي کولی.

ماشومان لا پريږده چې دږيرو خاوندان هم دغه شان دي اولوی سړي ديوه اوبل په خبرو تيروزي.

ما هغه وخت دملاصاحب سوکانوته دهمدې دپاره سرونيوه چې پوه او هوښيار شم.

هو! دپوهې اوهوښياری ځای سراو دماغ و، مګر پوهه دملاصاحب په لاس کې وه اوله هرچاسره نه وه.

ماته هوښياري ځکه ښه ښکاريده چې ډيره لږه وه او له لږو خلکوسره وه.

هرڅه چې لږ وي قيمت يې ډير وي اوخلک يې ارماند کوي. هرڅوک هغه څه غواړي چې نه يې لري.

که زه پوه او هوښياروای په پوهې او هوښياری پسې به نه ګرزيدم.

ډيرخلک ډېرو شيانو ته دناپوهی په سبب هڅه کوي او ډير کارونه له ناپوهی ولاړ يږي.

زه هم نه پوهيدم چې پوهه مې غوښتله.

هرڅه چې و، او هرڅنګه چې و،ما په ليک اولوست کې دانايي لټوله اوسبق مې وايه چې يوه ورځ مې د رحمان بابا په کتاب کې ولوستل:

دا دنيـــا پـــه احمقـــانو ده ودانـــه   دانانـــه کاپـــه دنيـــا بانـــدې غـــرض

مګر چې شاو خوامې ښه وکتل په رښتيا چې دکلي خان به تږوله ورځ په ډيره کې يخ سيوري ته پروت ؤ،او هيڅ به يې نه کول، دهقانانو اومزدورانو به په سره غرمه کې يوې، لوونه اوغوبلو نه کول، زحمت او خواري به ددوئ وه ګټه به دخان کورته راتله.

زه دغه وخت دعقل اوهوښياری په کرامت اوبرکت نورهم پوه شوم اوباورمې راغی چې زمونږ په کلي کې يوازې خان صاحب هوښيار دی چې هيڅ نه کوي او نور ټول بې عقله اونا پوهه دي چې د دنيا کارونه کوي دده د پوهې اوهوښياری يوبل دليل هم له ماسره ؤ.

هغه داچې دی به په ژمي پيتاوي ته کښناسته اوپه اوړي کې يخ سيوري ته ، هغه نور به په سره اوړي کې سره لمرته ولاړو اوکاربه يې کاوه. مابه په جومات کې په زوره زوره ويل:

دادنيـــا پـــه احمقـــانوده ودانـــه   دانانـــه کاپـــه دنيابانـــدې غـــرض

خوهغوی په دې خبره نه پوهيدل او زما چيغې عبث وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره موده وروسته زه له کلي کوره راووتم ښارته راغلم په دفتر کې مرزاشوم د مرزایانو له څنګه کښیناستم په چپړاسیانو به مې حکمونه کول او په هرکار پسې به مې لیږل.

دلته هم هماغه قانون جاري و اود رحمان بابا خبره راته دکانې کرښه ښکاره شوه.

چپړاسیان به ټوله ورځ په سره ژمي اوپه واورو کې دایره په دایره ګرزېدل، مکتوبونه به یې رسول مونږ به په توده کوټه کې ناست وو مکتوبونه به مولیکل.

زمونږ مدیر صاحب به نور څه نه کول یوازې دسخط به یې کاوه یعنې زمونږ کاربه دده په نامه ختمېده، که د دسخط په ځای مهرلګول رواج وای داکار به هم کاتبانو کړی و. مګر نه پوهیږم چې مدیران ولې مهرونه نه جوړوي. که یو کاتب خپل کار دمدیر په نامه ختم کړي او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په اخرکې ولګوي داکار اخلاقاً ښه دی ځکه چې دایثار او فداکارۍ معنی لري، که څوک پردی کارپخپل نامه ختموي ښه نه معلومیږي.

له چپړاسیانو نه زمونږ کارلږ او اسانه ؤ، اوله مونږ نه دمدیر صاحب کارسپک و، رئیس صاحب چې عقل عالم ؤ هغه بېخي کارنه کاوه او کله کله به دېوه ساعت له مخې ریاست ته راغی ، ځینې ورځې خو به یې خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب یا د حاضرۍ په کتاب کې نه لیکه چې دکارنحوست دده په نامه پرېنووزي اوهوښیارۍ ته یې زیان و نه رسیږي.

زمونږ مکتوبونه ځینې داسې و، چې چپړاسي ته به مو ورکول چې په مدیریې امضاکړي ځینې به مونږ پخپله رئیس صاحب ته دامضاء لپاره وړل.

درئیس صاحب حضور ته چپړاسي مکتوبونه نشو وړلی ځکه چې دادب تقاضا دا نه وه چې یو خوارچپړاسي په خواره جامه کې د یوه لوی سړي په حضور کې ودریږي که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دریږي

هو! ددرباریه آدابو هرڅوک نه پوهیږي اودرباري پوهه له هرچاسره نشته هلته موقع شناسي له هرکارنه زیات قیمت لري او دنزاکت مراعات ډېر په کار دی.

په رمز اواشاره پوهېدل، مزاج پیژندل، دبل په خوښه خبرې کول، دبل په نظر هر څه لیدل ډېر لیاقت او مهارت غواړي.

هر څوک نشي کولی چې له ځانه به هېڅ فکر اوهېڅ عقیده نلري مګر د بل هر فکر او هره نظریه به دارسطوپه منطق ثابتوي.

پخپلو اورو باندې هرڅوک دبل پیتی وړلی شي مګر له زړه نه دنورو یابو جوړول اسانه کارنه دی.

تاسې درباریانو ته په عادي نظرمه ګورئ دومره باریک بین خلک بل چیرته نشته، ددوئ ډېر لږ کاردپوهې اوهوښیارۍ له برکته دنورو له ډېرو درنو کارونو نه درووند خېژي . د دوی مثقا ل او دنورو خروار برابر نه دی. که دنورو دفعالیت دوړې او ګردونه اسمان ته ورسیږي او دوی محض دچا دبوټونوګردپاک کړي ددوی د کار قېمت زیات دی اوله هغوی نه یې تنخواه ډېله ده.

دوی په جنګونو اوجګړوکې دسربازۍ میدان ته نه حاضریږي. په فابریکو اوکار خانو کې کارونه نه کوي، لوړې ژورې نه اواروي، معدنونه نه سوري کوي، مګر ګټه یې له نورونه زیاته ده او په لوړ مقام کې ځای لري.

ددوی کار دومره باریک دی چې هرچاته نه معلومیږي مګر لیاقت یې معلوم دی او په هوښیارۍ کې یې څه شک او شبه نشته.

څومره چې پوهه اوهوښیاري زیاتیږي هغومره فعالیت اودکار ستوماني کیمږي، نه ګورئ چې ماشومان له لویواو درنو خلکو نه ډېر حرکت کوي داباشې ولاړدی او مزدوران تیرې چلوي.

مشران له ځایه نه ښوري اوکشران په مخکې منډې وهي که لرې نه ګورئ دخپل لاس ساعت ته وګورئ ثانیه ګردچې وړوکی دی څومره ژرګرځي دقیقه ګرد چې لوی دی ورو روان دی.

کوچنی موټرډېر ګرندی ځي او لویه لارۍ هغسې نشي تللی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس پوه شوئ چې لو يوالی او دروندوالی همدارنګه عقل او پوهه فعاليت کموي او منډې رامنډې د بې عقلو کاردی.
هوښياران کارنه کوي فکر کوي او چرت وهي نا پوهان جبل وهي اوغرونه سوري کوي.
ددنيا آبادي او وراني کار او فعاليت پورې تعلق لري او عقل يا هوښياري سړی ستوماني او زحمت ته نه ورکوي.
يو مرزا هېڅکله په خپل کار کې ديوه جوالي غوندې ندی سټړی شوی. (عقل نېست جان درعذاب) همدغه معنی لري
او رحمان بابا دهمدې له امله وايي چې دنيا په احمقانو ودانه ده او دانا د دنيا په کارڅه غرض نلري.
تاسې له هوښيارانو اوپوهانو ډېر کارمه غواړئ دوی پرېږدئ چې فکر وکړي او بې کاره بې زياره ګټه خپل کاله ته راوړي.
هوښياري او پوهه همدغه ده چې کاريې لږ او ګټه يې ډېره وي يا په بل عبارت هېڅ نه کوي او هرڅه دده وي.
دنورو له زياراو کار څخه ګټه اخيستل، بل غولول او ځانته ګټه اړول پوهه او هوښياري ده.
داد پوهې اوهوښيارۍ برکت دی چې ډير لږ خلک يعنې هغه چې دنن ورځې په اصطلاح په اقليت کې دي اولېږه کې ورته ويل کيږي دډېرو خلکو له سټړتيااوستومانۍ نه ډېره زياته استفاده کوي.
که تاسې دهروطن دناز اونعمت خاوندان اوشتمن وګورئ دوی ډېر لږ دي مګر ډېر زيات خلک ددوئ دګټې لپاره استعماليږي يعنې ددوی سمسوربې دنوروپه خولو وده کوي او ددوی راحت دنورو د زحمت نتيجه ده، داده هغه پوهه او هوښياري چې ماپه ليک اولوست کې لټوله اوزه يې له کاره وايستم.
هو! پوهه اوهوښياري سړی له کاره باسي، دکار خلک نوردي پوهان او هوښياران نه دي.
دخيرخلک هماغه دي چې نورو ته يې خير رسيږي، پوهان اوهوښياران ځانته خير رسوي اوخپل خيرلټوي.
دهمدې لامله وايي چې دجنت اکثره خلک ساده ګان دي او دنيا هم په ساده ګانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟***

هغه چې د دنيا په سوداوزيان نه پوهيږي او دګټې په ځای تاوان کوي خلک ورته احمق، بې عقل اوساده وايي.
دا درې نومونه لکه ديوه سړي مختلف عکسونه چې په بيلوبيلوکمرو او مختلفو احوالو کې بېلوعکاسانو اخيستي وي په عين اتفاق کې اختلاف هم لري اوپه يووالي کې يې يو څه بېلوالی معلوميږي.
که څوک کوم بې عقل سړی سپکوي احمق ورته وايي اوکه يې ستايي نوساده يې بولي . د وينا اوبيان سحر دالفاظوپه همدغسې فريب کې پټ دی.
په کتابونو کې راغلي دي چې پخوابه يې ټوقيانو ته احمقان ويلې او د درباراحمقان به هغه کسان ووچې پخپلو خبرو به يې خلک خندول اوپه مجلس کې به يې خوشحالی پيداکوله.
داحمق اوساده يومثا ل ملانصرالدين دی چې په ظرافت اومسخره توب هم شهرت لري.
ددغه مرحوم د حماقت دليل دخلکو په نزد دادی چې ده به په يوه روپۍ څلورداني هګۍ واخستلې هغه به يې وخوټولې په رنګ به يې سرې اوشنې کړې بيابه يې دروپې پنځه داني خرڅولې يعنې دګټې په ځای به يې تاوان کاوه اوخپل ما ل به يې ار زانه خرڅاوه.
اوس چې څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړي هغه وايي څه ملانصرالدين خونه يم.
دانوم اوس دومره عام شويدی چې که هرڅوک يوشی ګران واخلي او ارزانه يې خرڅ کړي خلک ورته ملانصرالدين وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په خوله وايوچې عقل ببل شی دی او د دنيا ما ل ببل شی دی، څوک به عقل لري ما ل به نلري، ځینو نوروسره به ما ل وي اوعقل به نه وي، مګر په عملي ډول دهر چاعقل اوبې عقلي ددنیا د ګټې او زیان له مخې معلومو او په حقیقت کې ګټې ته عقل وايو او تاوان بې عقلي یا حماقت بولو.

زمونږ په خیا ل او تصور کې دانشي راتلی چې ملانصرالدین به داکار ددې لپاره کاوه چې نرخ ارزانه کړي او خپل احسان په دغه تجارت کې پټ کړي چې خریدار يې په سخاوت هېڅ پوه نشي او کرامت حماقت وګڼل شي.

که زمونږ ګمان نېک اوبنه واې ملانصرالدین به مو د خیر اوفیض خاوند ګڼلې اودهغه په عقل پورې به مونه خندل.

هغه بل کا ل زموږ په هیواد کې قحطي اوګراني وه، یوه لوی سوداګرله هرات نه ډیر غله کندهار ته راوړه او په خلکو يې دبازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه یعني ګټه یې ونکړه تاوان یې وکړ، داکار هېچا دهغه په بې عقلۍ حمل نکړ او په اخبارونو کې يې ډیره ستاینه وشوه.

هغه ته چا ملانصرالدین و نه ویلې. بلکه دخیر او برکت خاوند بې وباله.

یووخت زه یوه شتمن سړي کره مېلمه شوم د هغه په کا له کې هر څه پاخه شوه، مګر سکرک يې نه درلود، دکاله خاوند څو غلمينې ډوډۍ خپلو همسا يه ګانو ته ولېږلې او هماغومره سکرګان يې راوړه.

ماته دامعلومه شوه چې دوی هره ورځ دغه رازتجارت کوي او پخپل کاله کې جواري نه پخوي، داسوداماته خوارانو اوغریبانو لپاره سودمنه ښکارشوه او مرحوم ملا نصرالدین راپه یادشو.

زه داجرئت نه شم کولی چې دغه رازښه کار احمقانه وګڼم.

په کوم کاله کې چې هر څه ډیر وي دغومره لږ تاوان هېڅ تاثیر نلري.

بډایان له دغسې تظاهر نه یو مخصوص خوند اخلي چې مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړي حماقت دی مګر دبډایانو لپاره صفت دی.

عقل اوپوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوي چې ډوډۍ په جوارۍ بانديې سرپه سر ورکړي اوخپل حماقت ښکاره کړي مګر بډایان په دغسې کارونو ښه ښکاري اوڅوک ورته ملانصرالدین نه وايې بلکه حاتم طايي يې بولي.

که خواران او غریبان له اسراف او تبذیر نه کارواخلي ډیره لویه ناپوهي او ناداني ده مګر بډایان په اسراف او تبذیر دجود او کرم خاوندان ګڼل کیږي.

دغه عقل چې دخوار او غریب رهبري کوي دبډایانو لپاره نه دی په کار.

هو! عقل امساده چې ګوډ او ضعيف انسان ورته اړدی.

هغه چې دقوت اوقدرت خاوند دی دغه دضعیفانو وسله ورته نه ښايي.

دعقل عینکې د کمزوري نظر بينا يي زیاتوي او دتېز نظر خاوندان يې کله کله د ډول او فیشن لپاره په سترګو کوي.

که څوک عقل او هوښیاري لټوي د خوارو او غریبو په کورکې دې ولټوي زورور اوبډایان له دغه شي نه بې نیازه دي.

تاسې یوه انسان یا یوه حیوان ته چې څه نه ویني ړوند ویلی شئ، مګر سیند او سیلاب ته ړوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي.

دا ځکه چې دغه پرزېدل او جګېدل هغه ته څه زیان نه رسوي اوبې سترګوهم ډیر ګړندی تللی شي.

که مونږ دخپل هېواد په خلکو کې فکر وکړو هغه کارونه چې ځینې زورور اوبډایان يې کوي، په عقل برابر نه دي که مونږ يې وکړو بدښکارو او ضرر وينو، ځکه موعقل مخه نیسي، مګر زورورو او دقوت خاوندانو ته زيان اوضرر نه رسوي ځکه يې عقل هم مخه نه نیسي اودغه دغریبانو ناصح دهغوی حضور ته لاره نلري.

د زورورو په مخکې عقل ګونګ وي او ډېر مزخرف معلومیږي. هرڅه چې بې ضرورته وي او احتیاج ورته نه وي بدښکاري او قیمت يې لږ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چيرې په انسان کې ډيره نيمګړتيا او کمزوري نه وای اوعقل ته يې احتياج نه درلودای عقل اوپوهې به دغومره قدرنه درلوده.
اوس پوه شوئ؟ چې هر خوار او غريب سړی که ځان ته ځيلی يا پنې لړ غونډې ګراني واخلي او دوه يادرې روپۍ پکې وغوليږي هرڅوک ورته احمق وايي، يو بډای که په زر هاو روپۍ يوه شپه په قمار کې بايلي احمق نه دی، هغه چې د ورځې دشلو يا دير شو روپو په سګرټو اورلګوي ياد سينما او تياترپه تشه ننداره پيسې ورکوي څوک ورته احمق نه وايي مګرکه يو مزدور يوه ورځ کارونکړي او وزګاروګرزي احمق دی ځکه چې بيګاته په کور کې څه نلري او ورې پاته کيږي. يو بډای په ګړندي موټرکې ډير لرې ځای ته په ښکار پسې ځي په لاره کې ډير تيل مصرف شي دموټر کمانۍ ماته شي اوټايرهم بچ کاندي مګر د ښکار برابري رانشي اوپس له دوه درې شپو پنځه يا شپږدانې زرکې له ځان سره کاله ته راوړي چې دانه په سلوروپوهم نه پريوزي هغه ته څوک ملانصرالدين نه وايي ځکه چې ژونددغسې تفريح اوپام غلطولوته احتياج لري او دشوق او ذوق لپاره ما ل تاوانول نا پوهي نه ده.
کله چې يو بډای يوه ښکلی نفيسه تابلو په ډيرو روپو اخلي يا ځينې انتيک او زاړه شيان د تش نمود لپاره په ډيرلوړ قيمت رانيسي هغه بل چې يوزوړقلمي کتاب چې ذوق او صنعت پکې خرڅ شوی په ګرانه بيه اخلي او دهماغه کتاب چاپې نسخې ډيرې ارزانه لاس ته راځي، ته ووايه چې دغه راز تاوانونه دڅه دپاره دي؟
که غرض معنوي استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کې هم شته.معلومه شوه چې ما ل تاوانول دنامه اوشهرت لپاره، دشوق او ذوق لپاره، دهوا اوهوس له پاره حماقت نه دی صنعت دی او ستاينه ئې کيږي مګر په دې شرط چې سړی خوارو فقير نه وي بډای وي او ډيرې پيسې ولري.
اوس خوبه پوهيدلي ياست چې احمق څوک دی او موږ چاته احمق وايو؟

نوی درس***

چيرته مې دچاپه کوم کتاب کې ولوستل استاذ دخپل شاګردته دادرس ورکاوه:
له خدايه ډير خوښ اوسه! چې ته يې بې هنره پيداکړې اوتاته يې هغه استعداد درنکړچې يوه ورځ دخلکو لپاره لوېه بلا درنه جوړه شي ته پدې پوه شه چې خدای ته هماغه څوک ډير نږدې دی چې له ذوق او هنر نه ډير لرې وي.
هغه تنداو تيز فکر چې زما په برخه رسيدلی دی ماته په دنيا او آخرت کې زيان رسوي او زما اسايش خرابوي.
ډير فکر کول ډير بد مرض دی چې په څوتنو پورې اختصاص لري که دامرض خپريدلی ډير ژربه يې دبشر نسل تباه کړی و.
زه پدې ښه پوه يم چې په ژورفکر اوعقل کې د روح تباهي ده.
ژور فکر دبشر لپاره طبيعي کارنه دی.
همدغه شی دی چې په سړي کې دعمل اقدام وژني.
هېڅوک هېڅ کارنشي کولی ترڅو چې څه قدرتنګ نظره او لنډ فکره نه وي تفکر دانسان لپاره ډيره لويه بدبختي ده.
هغه چې لږ فکر کوي يا هېڅ فکرنه کوي په دواړو جهانو کې کامياب دی، مګر دډير فکر اوعقل خاوندان هرچيرته اوهر کله له جسمي او روحي هلاکت سره مخامخ دي.
په رښتيا چې فکر اوعقل کې ډير خباثت پټ دی.
پوهه او فلسفه په حقيقت کې پرذهن باندې دشيطان استيلاده.
بشرپه اصل کې يواحمق حيوان دی او دده معنوي ترقي دده دفکري اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې دنبوغ او قريحې خاوندذی دمعاشرت په دردنه خوري او د معاملې خاوندنه دی.
زه دفکر آزادۍ له هرڅه نه پورته ګڼم هرڅوک له ځانه خوابدی کوم مګر خپل ځان اوخپل وجدان خوشحاله ساتم.

درې کاله***

يوکا ل موسم ډېربنه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورته زيات و او نه کم.
دزميندارو فصلونو ته هېڅ زيان ونه رسيده او للمه ډېره ښه راغله.
دهقانان ډېر خوشحاله وو چې فصلونه ډېر ښه دي اوکا ل ډېر ښه راغلی دی.
کله چې درمندونه تيار شوه خلک په رښتيا دغلې په چلولو ستړي شوه اوپه کورونو کې د غلې ځای نه و.
په دغه کا ل په ملک ارزاني راغله او دغسې ارزاني چاپه خوب کې هم نه وه ليدلې دغلې خرېدار لکه د انځرګل چاپه سترګونه ليده، زميندارو به تيل اومالګه په غنمو اخيسته، اوجنس به په جنس بدليده، دزميندارويه کور کې مړی نه و ويريې و، دوی دپاک خدای په دغې مهر بانۍ خوشحاله نه وو او د شکريه ځای به يې شکايت کاوه، همدغه ناشکري وه چې بل کا ل هغسې رانغی اوغله بيخي ورکه شوه ځينو ويل چې تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولګيده.
په دغه کا ل پر وطن باندې قحطي اوګراني راغله هرڅوک به په غلې پسې لا لهانده اوسرګردانه ګرزيده او دچاپه کورکې دمړک لګی نه سپيره کيده.
زميندارانو بيا خپه وو او ډېر افسوسونه يې کول چې ګراني اوقيمتي ددې کا ل وای اوغله دپروسږ کا ل، مګر دا اجتماع محاله وه اودغه کا ل هم په افسوس او ارماندو تيرشو.
دريم کا ل له دواړو کلونو نه مخالف راغی يعنې دځينو زميندارو غله ډېره زياته وه او د ځينو کښت ته زيان او آپت ورسيده ځکه نرخونه جګ شوه مګر قحطي نه وه دچاغله چې ډېره وه او په ګران نرخ يې وپلورله هغه له ډېرې خوشحالۍ په جاموکې نه ځايده او چاچې د خرڅون غله نه درلوده په کا له يې دغم کاڼې ورېدل.
زه دغه وخت په دې پوه شوم چې مونږ ټول نشو خوشحاليدلی اوپه داسې حا ل کې واقع يو چې که يو حوشحاليږي هغه بل به خپه کيږي يعنې دځينو خوشحالۍ دځينو نورو دخپګان نوم دی دهمدې لامله وايې چې يو مړنښي بل نه مړيږي.
ددنيا په بازار کې داسې سودنشته چې پلورونکی او پيرودونکی دواړه ګټه وکړي يعنې يو خپل ما ل ګران خرڅ کړي او هغه بل يې ارزانه واخلي، په کومه سوداکې چې سود اوزيان نه وي اوخريدار يا خرڅوونکی يوهم ونه غوليږي يوهم نشي خوشحالېدلی، که يوسړی خپل سل ګون نوټ په شلو پنځه ګونو بدل کړي په دغه تجارت کې خوشحالي اوخپګان نشته ځکه چې سوداو زيان پکې نشته که يويه حساب کې وغوليږي دی به خپه شي او هغه بل ته به خوشحالي پيداشي اوس پوه شوئ مونږ په څه خوشحاليږو او په څه خپه کيږو؟
که ښه فکر وکړو آباد يوه ګټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما يو ملګری دومره شته او جايداد لري چې جامه او ډوډۍ ډېرښه ورسيږي، کور لري، ځمکه لري، باغ لري، لنګه غو اورته ولاړه ده موټرشته او دهيچا پوروړی نه دی په بانک کې يې هم پيسې پرتې دي او له هرې خوا بېغمه معلوميږي مګر يوبل سړی له ده نه هرڅه ډېرلری او ځمکې، باغونه، کورونه، نغدې پيسې يې له ده زياتې دي، هغه خپه دی چې زه ولې دغه بل قدرته جايداد نه لرم دابل خوشحاله دی چې له هغه نه يې جايداد ډېردی.
زمونږ اکثره غمونه همدغه رازدي چې ديوه بل سړي له خوشحالۍ پيداشو يدي او ډېرې خوشحالۍ هم شته چې دنورو له خپګانه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه یوچې په زړه جونګړه کې اوسي دغه بل چې په لوړه ماڼۍ کې استوګنه لري، دی د هغه جونګړه ویني ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر ویني ځکه خپه دی که چیرې مونږ ټول په جونګړوکې اوسیدلی یا ټول په لوړو ماڼیو کې وای نه به جونګړه کې دغم کوډۍ وه نه به لوړه ماڼۍ دخوشحالۍ ځای و.

که حقیقت ته ځیر شو، یوکوډیډې نه دی خپه چې ولې ګوډدی بلکه پدې غمجن دی چې ولې نورده غونډې نه دي.

هغه چې پر آس باندې سپور دی او نوریې په مخکې منډې وهي داس په سپرلۍ دومره نه دی خوښ لکه چې دنورو له پلې توب څخه خونداخلي.

داوه زما ددرو کالو مطالعه چې ته یې په لږ ساعت کې مطالعه کوې، دغه لږه پوهه چې ته ورته په سر سري نظرګورې اوستا په نظرکې ډیره ساده ګي لري زما لپاره ډیره عمیقه فلسفه ده زه په ډیره موده کې دغه حقیقت ته رسیدلی یم. ته به په ګړندی ګاډې کې یوه ځای ته ډیر ژربې تکلیفه ورسیږې، مګر هغه څه چې په لاره کې یوپلې وینې ته یې پوره نشې لیدای ستا نظرپه دغه لاره ډیرژرعبور کوي اوکندې کیږې، داخوا هغه خوانه ګورې.

ستا سیرډیر ګړندی دی او په دغومره سرعت کې دقت اوتعمق نه ځایږي.

قوي او ضعیف***

ددنیا دود اودستور خو دادی چې زوروبه کمزوری وهي اوضعیف به دقوي له لاسه په عذاب وي، مګر په کورونو کې دمینې او محبت تقاضا بل رازده. هلته یوکوچنی ماشوم خپل مشر ورور په څپیړو وهي او هغه ورته خاندي یعنې له ټولونه کمزوری په ټولو زور وردی.

ماته دغه کورنی دود او دستورډیرښه ښکاري او له خدایه غواړم چې دارواج عام شي.

پدې پوهیږم چې په هرکاله کې همدغه حا ل دی او په هره کورنۍ کې کوچنیان په لویانو زورور او زړ ور دي.

ډګبر او ترسا په کاله کې هم دکوچنیانو زور چلیږي او جوړ دنا جوړه په مخکې منډې وهي مګر چې له کورونو نه دباندې وکورو نوبیا قوي پرضعیف مسلط دی. ددنیا طبیعي قانون همدغه دی چې غټان او لویان به په ورو او بېوزلو سوک او څپیړه پورته کوي او د قوت خاوند به هیڅ تحمل او حوصله نلري.

ددغه ظالمانه قانون دماتولو لپاره چې پاک خدای څه شی پیداکړ هغه مینه او عاطفه ده.

دمینې اومحبت په نړۍ کې ضعیف اوکوچنی دلوی او قوي ترڅپیړو لاندې نه دی، بلکې کوچنیان په لویانو حکومت کوي او د ورو پادشاهي ده.

مونږ ښځه عاجزه بولو، مګر مینې او محبت ډیر زورور او پیاوړي د دوی دخوښې او رضا تابع کړیدی.

څنګه چې په زړه زمانه کې دیوان دښاپیریو تابع وو اوس هم دقوت او قدرت خاوندان د دغه ضعیف او لطیف جنس په مقابل کې ډیر ضعیف معلومیږي.

که عشق او مینه په مینځ کې نه وي نو ددیو اوښاپیرۍ زور هیڅکله برابرنه دي او یو ماشوم هیڅ وخت دسپین ږیرو په ږیره لوبې نشي کولای او نه دمشرانو پراوړو سپریدلی شي.

یوه ورځ یوه ماشوم یو غټ سړی له لمنې ټینګ نیولی و، او کاله ته یې په زوره بیوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور او دهغه زور برابر نه و. دماشوم مینې او محبت دماشوم په پنجوکې دغه قوت ایښی و چې یو لوی سړی یې ځان پسې را ښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زما فکر صحیح وي نو قوت او قدرت هماغه دپخوا زماني دیو ده او مینه هماغه ښاپیری ده چې دیوان یې له فرمان لاندې و.
که دمیني او عاطفي ماشوم د هر څنګه لوی سړي ګریوان ته لاس واچوي یا یې لمن ټینګه ونیسي څوک ترینه ځان نشي خلاصولی ځکه چې دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.
زه مینه او عاطفه د زور اوقوت په مقابل کې ځکه ماشومان بولم چې زور او قوت ډیر پخوا پیداشویدی او انساني عاطفه، انسانی رحم او شفقت وروسته پیداشوه، یعنې هماغه شان چې فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی، حیواني غرایز هم له انساني عواطفونه ډیر پخواني دي او دعمر په لحاظ عواطفوته کوچنیان ویلی شو، مګر دې کوچنیانوته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چې فرعونان ترینه په خوب کې هم ویریږي او بدبد خوبونهویني، که څوک په دنیا کې دصلح اوسلام غوښتونکی وي او غواړي چې دناروا او ظلم مخه ونیسي نویوه داسې اختراع په کارده چې دعشق اومیني له عنصرنه پکې کارواخیستل شي.
دا اختراع ددماغ کارنه دی دزړه کار دی او دزړه توجه ته ضرورت لري.
پدې باب کې ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کار دا افتخار که هروخت دنیاته حاصلیږي نود شعر او ادب په لمن کې به وي او دزړونو مملکت کې به پیداشي.

ښه ګټه***

قصابي پرېږدئ له میرو او پسونو نه بل شان ګټه واخلئ!
دوریو له پوستکونه پوستینونه مه جوړوئ، له ورویوېي ښه توکې جوړ کړئ. که تاسې ورین کالي واغوندئ پوستین ته څه حاجت نشته.
هغه وخت چې انسان نه پوهېده دمیرو او وزو پوستکې یې اغوستل، کله چې انسانیت ترقي وکړه اوشپون درمې خاوند شو پشمینه پوښې رواج شوه او دزاهد خرقه له وړیو نه جوړه شوه.
د میرو او پسونو له غوښونه دغرولیوان اوپرانګان استفاده کوي اوشپانه ترینه یوازې پی او وری اخلي.
دوحشي او مدني انسان فرق همدغه دی چې هغه دونې ښاخ راما توي او میوه یې خوري، دي ترینه یوازې میوه ټولوي او ونې ته زیان نه رسوي.
دا ګټه ښه ګټه ده دانسان ګټه باید همدغه راز وي.
د ګټې ښه اوبده لاره پیژندل دانسان کاردی، ګټه په کار او زیارپاکیزي اوبې کاره ګټه ښه نه ده .
دګټې لاره چې هرڅومره اوږده وي هغومره ښه وي.
هغه کسان چې دنورو په تیارو درمندونو داړې غورځوي او دګټې لپاره یې لنډه لاره غوره کړېده لاسونه اوپښې یې د ترلودي.
تاسې کوښښ وکړئ چې ګټه له لرې ځایه راوړئ او دکار برخه پکې زیاته وي هغه چې د کلي په دکان کې سوداکوي او هغه چې له لرې ښاره سوداراوړي په متاع اوبها کې یې ډیر فرق موجود دی.
تاسې پخپلو بانبو او بازانو د همسایه ګانو چرګوړي مه نیسئ!
دهوامر غان او دغرونو زرکې اوسیسی ونیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نږدې ډنډونو څخه ناپاکې اوبه مه راوړئ ، لرې لاړشئ له هغه سیند یاله هغې چینې نه رنې اوپاکې او به راوړئ چې رنګ او خوندیې ډیرښه دی.

دابنه ګټه نه ده چې یوه روپۍ په دوورو پو ورکړئ او خوشې په خوشې دګټې خاوندان شئ.

ګټه باید په غیر مستقیم ډول وي او کاریه کې ډیر دخل ولري.

په مستقیم ډول هیڅوک څره اوپارو دغلې په کندوانو کې نه اچوي مګر هغه غله چې له همدغه نا پاک جنس څخه دکار په وسیله پیداکیږي پاکه اوحلاله ده.

لنډه داچې بې کاره ګټه که په غلا وي که په سوال وي که په زور وي انسان ته نه ښایې او هغه ګټه چې په کار او زیار پیداکیږي ډیره ښه ګټه ده.

نوراشئ! چې کار وکړو او هرڅه په کار پیداکړو.

ښه کار او ښه عمل دخدای په دربار کې ډیر قدرلري او په مثقالونو خرڅیږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځینو کورونو ته لاړم چې دښایست اوښکلا یکې هېڅ نیمګړتیا نه وه او له ډیرې خیالو رې ناوې نه یې هم ډول او سینګار زیات معلومیده.

دکور په نقشه او هندسې شکل کې د جما ل مظاهر له ورامعلوم و، رنګ امیزي په ذوق او سلیقه برابره وه.

دکور پردې ډیرې ښکلې وې.

قالینې، میزونه چوکۍ او هر څه ډیر نفیس اوښکلي معلومیدل.

راز راز میوې په بلوري لوښوکې اینبي وې اوبې له اشتها نه دبل شي نیستي نه وه.

دثروت او غناتولې کرشمې موجودې وې.

عیش او نعمت لکه د سید محمود پا چا لټان له دغه کاله څخه نه وتل.

که ددنیا جنت ورته ووایم څه ډیره مبالغه به نه وي مګر دومره فرق ؤ ، چې ډیر وغټو ګنهکارو ته یې وربیرته وو او ساده مسلمانان نشو ورتلی.

هلته ماته دافکر پیداشو چې موږ ولې هغو کورونو ته نه ورځو چې دغه رازشیان یکې نشته اویوازې همدردي او انساني عاطفه سړی وروليږ. کله چې له دغه کاله په خیر را ووتم نوفکر مې وکړ چې چاته ورشم او څوک ووینم؟ په دې کې یو فقیر وطن دوست سترګو ته و دریده چې نس یې ورک مګر سترګې یې ډیرې مړې وې په کور کې هېڅ نه ومګر په زړه کې یې دوطن مینه او دخدمت ارزو ډیره زیاته وه.

زه چې دهغه د روازې ته ورسېدم پنځه تنه نورهم په دروازه کې ودریدل، د کور خاوند د دروازې په ټکولو راووت اوله موږ سره یې په ډیره مینه روغبړو کړ، دهغه له وضع دا معلومیده چې له موږ سره پخپل کور کې کښینا ستو ته نه دی جوړ او غواړي چې خبره په ولاړو پښو خلاصه شي مګر زموږ زړه غوښتل چې څه شیبه ورسره کښېنو او د ده له حاله ځان ښه خبر کړو.

هغه له ناکامه موږ خپل کاله ته بوتلو، دکاله په مخکې یوه زړه چوکۍ او یو زوړ شکیدلی کټ پروت و، چې خاص دمیلمنو لپاره و، اوبې له میلمه څخه یې د یوه پوزي تحمل هم نه درلود موږ دوه درې تنه دکټ په بازوګانو کښیناستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور په خاورو کښینا ستل، څو دقیقې چې تیرې شوې هغه موږ رخصت کړو او نوریې ونه غوښتل چې خپل اشنایان په سپیره ډاګ کښینوي.

پدې کاله کې داختر ورځ لکه د روژې ورځ داسې وه او په تمامه معنی دیو غریب سړي کورو، دده درویشانه ژوند او صبرو قناعت ماته ډیر معظم او محترم ښکار یده او له ځانه سره مې ویل هغه افتخار چې ددې کاله په برخه رسیدلی دی هغه بل کور ترینه محروم دی. هلته که غنا او ثروت خپل زیب و زینت ښیي دلته تقوی او پاکنفسي خپل شهامت څرګندوي او قلندرانه استغنی سترګوته ودریږي.

دا هغه سړی دی چې دیوه ستر شرکت لویه سرمایه یې په لاس کې وه اوکله به یې دوه لوی ریاستونه په اختیار کې و. که چیرې ده نا جایزه استفاده کولی یایې جایزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسې نه و او دده دکوټو فرش به دنیستې باد دومره ژرنه وای وړی، مګر ګورئ چې پدې سړي باندې زړه ونه سېزئ اوپه حقارت ورته هېڅکله ونه ګورئ. زه هم داحا ل ددې لپاره نه لیکم چې د چا توجه ورته جلب کړم ځکه چې دی دنیا ته په حقارت ګوري اوله ده سره دبې نیازۍ غرور ملګری دی.

دده په نظرکې خپله تقوی ډیره درنه معلومیږي .

دی ځانته په ډیر درانه نظرګوري او نورو ته هم ډیر درونډ ښکاري.

موږ باید په هغه چا زړه وسیزو چې له ډیرما ل او دولت سره هم ځانته دغه حیثیت او شخصیت نشي پیداکولی یعنې په لوړ مقام کې خلکو ته ټیټ معلومیږي او په ډیر لوی کورکې هرچاته وړوکی په نظر ورځي هغه څوک چه غزة النفس لري او دخلکو په نظرکې د شخصیت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کې دی موندلی هغه حظ چې په دنیا کې دنیا دارکا

خاني لاره

په موټرکې سپاره وو، یو خانزاده غوندې سړی هم په موټر کې ناست ؤ، دتیروخت زړې قصې یې کولې.

هغه ویل: پخوا موټرونه نه و، موږ به په اسونو سواره وو، نوکرانو به موپه مخکې منډې وهلې.

هغه وخت خان او غریب معلوم ؤ، خانزاده او د آب سړی پیژندل کیده عام او خاص یو رنګه نه ؤ.

اوس هرسړی په موټر کې سپریږي او نوکر د بادار له څنګه ناست وي.

چې موټرونه راغله اوغریبان پکې سپاره شوه، خاني لاره او باداري بې رونقه شوه.

دخان قصه ډیره اوږده وه خو دمطلب ټکی داو، چې خاني لاره ځکه چې خواران او غریبان په موټرو کې سپاره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې

ماشومان، ځوانان، سپين ږيري د پسرلي ميلې ته روان ؤ، زه هم له دوئ سره ولاړم او په ډيرو ګڼو خلکو کې ننوتم.
هلته ديښې دايښودو ځاى نه ؤ اوبې حسابه مخلوق راغونډ ؤ.
نه پوهيږم چاله مانه پوښتنه وکړه چې ته يوازې يې که څوک درسره شته!
ما وويل: زه يوازې يم.
همدغه وخت زه د يوازې په معنې پوه شوم او داراته معلومه شوه چې په ډيرو ګڼو خلکو کې هم سړى ځانته يوازې ويلى شي.

فاتح

سکندرله ډير قوت او ډيرو لښکروسره ښارته راغى، دښار له خلکو سره يې څو ځله زورور جنګونه وکړه.
له دواړو خواوو نه ډير خلک ووژل شوه. ډيرې وينې تويې شوې، ډيرې ککرى له ښسو لاندې شوې، وروسته له ډيرو جګړو هغه دمړو په سرونو پښې کيښودې او دلوى فاتح په حيث ښارته ننوت.
دى ډير په قهرو، ده غوښتل چې ښار لوټ کړي او قتل عام جوړ کړي، مګر داکار ده ونشو کړى ځکه چې په ښار کې يوپټ قوت موجود وچې ده ورسره مقابله نشوه کولاى.
دى چې ښارته ننوت په يوې ډيرې ښکلې پيغله يې سترګې ونښتې او په يوځل ليدويې زړه بايلود.
څوک چې بې زړه شي هغه بيا جنګ او جګړه نشي کولى، ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغې پيغلې ته وسپاره.
دغه لوى فاتح چې دعشق او مينې په پنجوکې ګير شو ، بل راز شو او دخپلې معشوقې د خوښې لپاره يې دښار د خلکو خدمت ته ملا وتړله.
دغه وخت دامعلومه شوه چې دى فاتح نه و فاتح بل څوک ؤ.
دى په دې نه پوهيده چې په ډير زور اوقوت خپل ځان يوه قوت او قدرت ته سپاري چې له سلطان او شهنشاه نه دخلکو خدمتګار جوړوي.
په رښتيا چې دعشق مقام ته رسيدل هم څه اسانه کارنه دى او دښکلا په دربا رکې پادشاهي هم په تعظيم او احترام سر ټيټوي.
هلته محمود داياز تابع دى، او سکندر هم په يوه نظر بل راز کيږي او قهر وغضب خپل ځاى مينې او محبت ته پريږدي.

لباس

بدرنګه خياط ؤ، مګر کار يې ښايسته و او کالي يې ډيرښه ګنډل.
دفيشن خاوندانو خپلې دريشی په بل چانه جوړولې، هر چا به ويل چې فلانکى ډيرښه خياط دى، دده په شان لباس بل څوک نشي جوړولى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه هنر په دغه سړي کې ډير غرور او تند خوی پيداکړی و. يعنې څومره چې دده څيره سپين وه هغو مره يې خوی هم سپين و مګر دغو دوو سپو دچامخه نشوه نيولی او دخلکو هجوم په ده باندې ورځ په ورځ زياتيده ځکه چې صفت اوهنر په ده باندې دښه خياط نوم اينبی ؤ.

که داسړی له دغې ناشولتې څيرې اوخپل بدعادت سره ښه خياط نه وای له ده نه به بدبخته انسان بل نه و، يا به دی هغه وخت دښه سلوک او ښه خوی خاوند و او سيرت به يې بل رازؤ، يعنی ښه خياط به نه و ښه سړی به و ، مګر اوس د ده هنر او کما ل ښه خوی ته ضرورت نلري او د ده په بد خوی اوبده څيره يې ډيره ښه پرده غوړولې ده ځکه هر چاته ښه ښکاري اوهرڅوک ورته په قدر او عزت ګوري.

فن اوصنعت ډير ښکلي شاګردان دده لاس لاندې کړه او دډيرو ښکلو د قد او اندام اندازه اخلي.

زه دغه خياط په دې حقيقت ډيرښه پوه کړم چې دانسان حقيقت په صنعت اوهنر پټيږي ځکه دغه سړی دخلکو په نظر کې محبوب دی اوهرڅوک يې دزړه ساتلو کوښښ کوي. هماغه شان چې يو بدرنګه مخ له ښايسته پلو لاندې پټ وي او دهر چانظر ځانته را کاږي دا خياط هم دښه لباس په جوړولوکې پټ دی چې څوک يې حقيقت ته نه ګوري کار او لياقت ته يې ګوري.

دښه لباس اغوستل خوبه ځای پريږده ، جوړول يې هم دغومره اثرلري چې بدښه کولی شي.

لباس په لومړی وخت کې دځان پټولولپاره جوړ شو چې پخوايې ښايست هم پټاوه او د ښکلا مخه يې نيوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چې دانسان اصلي او حقيقي ښايست يې له هرچا هير کړاو دتاؤس د ښو کار ترينه واخيستل شوه.

دانسان لباسونه ډير زيات اوخو رازه دي، چې ځينو ته مونږ دلباس په نظرنه ګورو هغه ښايست او ښکليتوب چې دانسان په څيره کې وينئ له يوه لباس نه زيات قيمت نلري که څه هم په ډېر ځګ نرخ خرڅيږي او له انسان نه يې قيمت ډير لوړ شوی دی.

په دغه قيمتي لباس کې هم دانسان عيبونه پټ دي او ستا رالعيوب دا ښکلې پرده د ستر لپاره دانسان په معايبواچولې ده.

هغه چې مونږ ورته خوبان وايو او ډير ښکلي په نظر راځي مونږ پرې زړونه بايلو اوعشق ور سره لرو مګر په دې نه پوهيږو چې څومره بد خويونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکليتوب کې پټ دي که داخوی اوعادات په بل چاکې وي ډېر بدورته ګورو مګر دلته دصورت ښايست دسيرت عيب پټ کړی او په همدغه وجه دليلی' سپی دمجنون په نظرکې ښاغلی دی. دهمدې لامله دمعشوقو جفا له وفانه ښايسته ده او دښکلو ظلم اوستم دظالمانو ظلم غوندې بدرنګه نه دی.

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوي لباسو نه هم ځانته پيداکړي دي چې يوله بله پکې ځان پټوو او په دغه وسيله حقيقت له پوهانو او هوښيارانو نه هم پټ ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هوښياري ده چې د علم او معرفت په بامه ياديږي.

هغه چې زمونږ په نظر کې عالم فيلسوف يا اديب او هنرمند معلوميږي دهغه عيبونه دعلم او پوهې دپردې لاندې پټ دي چې مونږ يې ښه نه وينو يايې ډير ښه وينو اونقص راته کما ل معلوميږي.

څنګه چې فصاحت اوبلا غت کله حق ناحقه کوي او غلط صحيح ښيي دفصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډېرو عيبونو سره زمونږ په نظر ښاغلي ښکاري او اصلي حقيقت يې رانه پټ دی.

هو! دجما ل اوکما ل خاوندان او دعلم اومعنی صاحبان د ډيرو ښکلو اوښايستو پردو ترشا پټ دي چې مونږ يې اصلي بڼه نه شو ليدلی.

دمنطق اوبيان خاوندان خپله بدي هم نيکي ښودلی شي اودبل نيکي بدرنګولی شي.

ددې عصر سحر او جادو په دغه ډول زمونږ په سترګو اونظر لوبې کوي.

ډېر وخت په کاردی چې انسان طلسم هم مات کړي او حقيقت ته ورسيږي ياله يوبل طلسم اوبل سحر سره مخامخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس انسان نه وینو یاد انسان رنګ ا وصورت وینو یایې په وینا اوخبرو کې ګورو که ډېر ورانديې لاړشو نو کاراو هنر یې ووینو.
دانسان حقیقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت اوبلا غت نه دی، په کاراو صنعت کې هم دانسان فطرت او نفسي کیفیات ځوک نه شي لیدای.
داټول شیان دانساني حقیقت دپټولو اوښه ښودلو رنګ رنګ لباسونه او حجابونه دي.
د انسان غرایز او خویونه دانسان اصلي حقیقت دی چې ډېرې پردې یې په مخ پرتې دي.
انسان پس له مړینې په قبر کې هم بې پردې نه شي اوسېدلی او چېرته چې دی نه ځان ویني اونه بل ویني بیاهم باید په کفن کې پټ وي ځکه چې د ده ټول عزت او حرمت په دې کې دی چې بې پردې نه شي او ځوک یې بې پردې ونه ویني.
هغه انسان چې په عبادت کې یې ریا پټه ده، په هوښیارۍ کې یې شیطنت پټ دی او سخاوت یې هم دیوه داسې پټ تجارت نوم دی چې له ګمرکي محصولاتونه هم معافیت لري هغه تر قیامته له نورونه ځان پټولی شي.
دا ستر لکه د ښځو حجاب او حیا هغه شی نه دی چې دمدنیت او تجدد شما ل یې له مخه لرې کړي.
په دغه ستر ډیر بې پردې خلک هم ډېر ټینګ دي.
چیرته چې دنن جامې ډېرې لنډې شوي دي اوخلک دصورت بربنډولو ډیر هوس لري هلته هم دانسان سیرت اوحقیقت په ډېرو پردوکې پټ دی.
په انسان کې ځینې داسې ضعیفې جنبې شته چې له ډیرې حیانه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښیي او انسان ورته له ډېره خجالته سم نه شي کتلی، همدغه سبب دی چې هر ځوک خپل ځینې شیان هیروي اوخپلو عیبونو ته داسې اصلاحي رنګونه ورکوي چې په خپل ځان یې ګمان بل رازشي اوخپل شعور هم وغولوي.
نن دانسان څېره تلویزون کې له ډېر لرې ځایه ښکاري مګر دانسان معنوي څېره او باطنی تصویر دومره پټ دی چې سړی په خپله خپل ځان پوره نه شي لیدای بلکه خپل عکس د نورو په نظرکې ویني، که چاته چاښه ویل هغه ځان ښه ګڼي او خوشحالیږي که خلکو ځوک بدوګاڼه له بدوخلکو سره په زندان کې لویږي که څه هم یوسف یا سقراط وي.
همدغه وجه ده چې له ډېرو خلکو نه دستا یو نکو په ستاینو دمتملقینو په منطق ځانونه ورکیږي اوخپل ځان بل شان ویني.
دهمدغې اغېزې په سبب اوس د ځینو رنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکټران ورته وایي چې ډېر ښه یې او هېڅ مرض درکې نشته یعنې دغه د دروغو شاهدي ناروغه هم ښه کولی شي او یوطبي علاج ګرځېدلی دی.
زه دا منم چې په دنیاکې ښه او بدشته مګر دښو او بدو په پېژندلو کې دومره سودایي شوی یم چې دغه تمیزرانه ورک غوندې دی.
کیدای شي چې مونږ ډېرو کسانو ته په دروغو ښه وواېو اوهغه ښه نه شي. یا ډیر ښه بدګڼواو هغه بدشي، ځکه چې زمونږ ښه اوبد زمونږ دتصور اوتفکر نومونه دي نه دحقایقو، مونږ هغه چاته ښه وایو چې زمونږ په ذهن اونظر کې ښه وي نه داچې په خارج کې ښه وي یا یې حقیقت ښه وي.
مونږ ځوسوه او ځوزره کاله پخواهم دښو او بدو په نامه ځینې شیان له ځینو نه ښه ګڼل او اوس هم ښه اوبد یوراز نه ګڼو، ښایي چې بدښه و ګڼو او ښو ته بدووایو، اوپه همدغسې تمیزځان له بې تمیزۍ نه وژغورو.
مونږ ظلم بدګڼو او عدالت خوښوو.. مګر ځینې مظالم راته دعدالت په څیر ښودل شویدي اوډېرو بدو خلکو راته ځانونه ښه ښکاره کړي دي، یعنې منطق او استدلال، ریا او تزویر شعر او ادب، عقل او فلسفي، عرف او عادت، سیاست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي یو او زمونږ په شعور اواحساس یې هر راز لوبې کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکار هر کله اوهر چېرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړيدی احمقان اوساده ګان خدای له دغسې سترو ګناهونو نه ساتلي دي.
که مونږ د ښارونو او مدني دنيا نه په ځنګ شو او ناپوهانو ته ورشو هغوی خپل ځانونه دومره نه دي پټ کړي.
دهغوی اغراض او مطالب دومره لوڅ دي لکه دمتمدنو خلکو مېرمنې.
هغوی دحقايقو په پټولوکې ډېره لږه برخه لري او ژبې يې له زړونو سره ډېر غدر او خيانت نه کوي.
هلته دوستی او دښمني، ګناه او تعدي، ظلم او رحم ځان بل رازنه ښيي.
ريا او ټګی دهغوئ کاله ته ډېره لاره نه لري.
هلته دصداقت ځای سياست نه دی نيولی.
هلته خلک ډير لباسي خلک نه دي او په ډير ساده لباس کې ژوند کوي.

خيرات ***

ډېر غټ سړی مړ وو او په بدرګه کې يې ډېر پسونه، غوايان او چرګان حلال شوه.
داخيرات ډېر لوی او زورور خيرات و، چې دشاهانه ميلمستيا رنګ يې درلود.
دخيرات دانتظام لپاره ډېرخلک مقرر وو، او ډېرو ښو اشپزانو پخلی کاوه دخدای درضا لپاره راز راز نعمتونه او هر رنګ طعامونه تيار شوه. خلک لکه مېلمانه په ټکتونو راوبلل شوه او دهر چا ځای معلوم و. هغه چې په ګرنديو ګاډو کې راغلل دننه قصر ته ننوتل.
دخانانو او ملکانو لپاره بېل ځای و. مامورين او ميرزايان ګوښې ناست ؤ.
دسوداګرو او زميندارو لپاره بل ځای جوړ شوی و.
هرچاته دهغه په اندازه برابره ډوډۍ راتله .
دهر چا درجه اومرتبه معلومه وه.
دعامووګړو لپاره غټې وريجې وې او له معتبرونه بېل ناست وو.
ځينې خواران او فقيران که څه هم وږي پاته شوه او چا هلته پرې نښودل، مګر دآب او عزت خلک په ډېر ښه شان عذر شوه او دزورورو قدر او عزت پوره وشو.
ددې خيرات قصې ترډېره وخته کېدلې!او هرچا به ويل چې ډير زورور خيرات وو، ډيرې پيسې پکې ولګېدې.
هلته يو ړوند اويوشل ناست ؤ ، هغوی وويل: افسوس چې زمونږ برخه پکې نه وه او مونږ هلته چاپرې نښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزيارت ډيوې

دجمعې مبارکه شپه وه، خلک زيارت ته راتلل او شمع به يې بلولې، ځينو به په خاور ينو ډيوو کې تېل اچـول او ډيوې يې لګولې، په زيارت کې ډېرې ډيوې روښانه شوې او خلک بېرته خپلو کورونو ته لاړل.
هلته هېڅوک پاته نه شو ه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلې وې ، زه چې کور او کلي ته راغلم په کلي کې دغريبانو کورونه تياره وو، هغوی تېل نه درلوده ، ځکه په تورتم کې ناست وو.
څوک چې په ثواب پسې ګرځېده ټولو د زيارت ډيوې ولګولې او دخوارانو غريبانو له حاله نا خبره ؤ. هـو! دغريبانو په کورونو کې تياره وه ځکه چانه ليدل.
په دوئ باندې يوازې دخدای نظر و اوبس.
ددوئ ډيوې دې خدای ولګوي موږ به د زيارت ډيوې بلوو.

دمزارلوحه

کورپه کوراو کلي په کلي به ګرځېدمه او دخدای په نامه به مې څه غوښتل چا به يو موټی نا پاکه غله راکړه او چابه سوې ډوډۍ راکوله.
ډېرو کورونو به جواب راکاوه او ځينو به په دروازوکې هم نه پرېښودم.
څو ورځې ديوه اوبل له درګاه نه ورڅ او بېنوا راغلم.
هېچا هېڅ رانکړه. له ټولو خلکونه مې زړه بدشو، دنيا ته مې په کرکه وکتل خدای ته مې رجوع وکړه اوپه دغې کوټنۍ (قبر) کې پرېوتم.
هغه چې زه به يې په دروازه کې چانه پرېښودم اوس ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي.
زما په نامه زما کوټنۍ ته هرڅه راوړي او دخدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدير د وزارت لياقت لري او هغه وزير بې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی.
زما ملګری په دې خبره هماغومره خوشحاله شو لکه زه چې خپه شوم.
ما ويل لياقت بايد دومره بې قدره نه شي.
هغه ويل ديو مملکت دترقۍ او لوړ تيا لوی دليل همدغه دی چې لياقت پکې ډېر قيمت ونه لري، چېرته چې علم اوپوهه ډېره ترقي وکړي هلته بيا ډاکټران او پوهان ځان ته کاراو ډوډۍ نه شي پيداکولی او دلوړو شهادتنا مو خاوندان يا وزګار ګرځي يا چېرته ټېپر او ګازرې خرڅوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مترقي هېوادونوکې يو پليس او ډريور هم لوړ تعليم لري او يو دهقان دکرهڼې په کار کې زمونږ له رئيس زراعت نه ډير پوه معلومېږي، دلته چې لياقت ډېر لږ دی او له لږو خلکوسره دی، نو يو سړی په لږ غونډې پوهه خدای نظر خان شي او لوړ مقام ته وخېژي، زه په دې ارماند يم چې زمونږ هېواد کې هم لياقت ډېر ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالي شهادتنامه راوړل څه ډير قيمت ونه لري.

زه به هغه وخت ډېر خوښ يم چې يوسړی د وزارت لياقت ولري او په ډيره ټيټه رتبه کار وکړي.

زما ملګري د خبر وپه چل ډېر ښه پوهېده او دبل خوله کې يې خبره وچوله، ماته دځه ويلو موقع ډيره لږه پيداکيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدې نه يم خوابدی چې يو مدير د وزارت لياقت لري او وزيرنه دی ځکه چې وزارتونه هر چيرته لږدي او لايق کسان بايد په هرځای کې دومره ډيروي چې هريوه ته مديريت هم ونه رسيږي مګر دابله خبره که رښتيا وي چې يوسړی بې لياقت لوړ مقام ته ختلی دی په ډيرې خوابدې ارزي او دلياقت په دغسې بې پتې په سرو ستر ګو ژړل په کاردی، که چيرې ددنيا ټول کارونه دلايقو خلکو په لاس کې وي اوځينې لايق او ورکسان وزګارپاته شي يادهقاني وکړي څه بده خبره نه ده.

هغه ويل زه نه پوهيږم چې ته لياقت څه ته وايې ځکه چې سياسي او اداري لياقت لکه د بوډۍ تا ل مختلف رنګونه لري او يوهوايي نمايش ورته ويلی شو.

دالياقت لکه علمي اوفني لياقت يوټاکلی اومعين شکل نلري چې هروخت او هرکله هرچاته يوشان ښکاره شي او ټول ورته په يوه نظر وګوري.

ته دا ومنه چې علمي او فني لياقت،سياسي او اداري لياقت، اخلاقي او روحي لياقت يوله بله فرق لري او دغه ټول لياقتونه په يوه سړي کې ډير لږ جمع کيږي.

دا ښه کارنه دی چې مونږ له هرسياسي او اداري شخص نه داخلاقي لوړ تيا انتظار ولرو ياترينه علمي اوفني لياقت وغواړو.

ديوه سياستمدار او اداره چې سړي لياقت دادی چې خلکو ته ځان اوجهان په بل راز وښيي اوځه چې ځانته رواګڼي د نورو دپاره يې ناروا وګڼي، يعنې په خپله هره شپه قمار ووهي او نورو جوارګروته سزا ورکړي، دی د بزم په مجلس کې هرڅه وکړي، اوپه نورو باندې ټينګ ټکور ودروي.

پخپله نه انجينروي او نه مهندس، مګر علمي اوفني کسانوته لازمه هدايات ورکړي اوپه کاريې واچوي ، ده په کوم مکتب يامدرسه کې څه نه وي لوستی مګر دښوو نځيو امتحانونه واخلي او ښوونکوته دعلم اومعارف په باب ګټورې وينا وې وکړي.

ده ويل ما دخپل ماموريت په وخت کې خپل لوی لوی آمران وليدل چې دمطبوعاتي چارو په باب يې ماته هدايتونه راکول مګر دغه کلمه يې (مطبوعاطي) ليکله، داخترنوبه ورځ به يې پخپلو رسمي نطقونو کې دعدالت ګستر په ځای رعيت ګستر ويلې. ښه مې په ياد دي چې يوه ورځ چا د ده دپاره ميلمستيا کړې وه چې هر څه ډير زيات ومګر دکيفيت په لحاظ يې خوندنه و، هلته يوه مدير وويل داميلمستيا د کميت په لحاظ دستاينې وړده مګر دکيفيت په لحاظ يې مزه نشته.

زمونږ امرچې ډيرلوی کاردار و مګر دکم اوکيف په معنی ښه نه پوهيده هغه ته وويل چې: (کميت نګو کثرت بګو) زه دغه وخت پدې پوه شوم چې اداري اوسياسي اشخاص علم ته ډير احتياج نلري، دوئ پخپل قوت لوړ مقام ته رسيدلی شي او پوهه دلاس لاندې خلکو دپاره ډيره په کار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته دامعلومه شوه چې علم عادي لياقت دی او قوت دفوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کې ځينې هغه لياقتونه هم داخل دي چې هرڅوک يې نشي ليدی اوبلا تشبه له سحر اوساحرۍ سره شباهت لري چې زرنګي، چا لاکي خو دنما يي اوعوام فريبي ورته ويل کيږي اود چانس اوتصادف برخه پکې زياته ده.

کوم قوت اوقدرت چې داداري اوسياسي کسانو په برخه رسيدلی دی هغه د يوه روحي تاثيرپه وجه دفوق العاده لياقت رنګ پيداکوي اودجلال او عظمت په رڼا کې ډير معمولي لياقتونه فوق العاده معلوميږي.

که ښه فکر وکړو او ونه غوليږو نولياقت اوکفايت د زور اوقوت دوهم نوم دی اوعلمي يا فني لياقت په هر وخت او په هرځای کې دقوت اوقدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطوکه په هرځای کې وي دسکندر لاس لاندې به وي اوسقراط به په زندان کې دزهرو کنډول په سراړوی.

هغه کسان چې اوس په مدني دنياکې دديموکراسۍ په اساس دآراْ په کثرت لوړ مقامونه نيسي هغه په علمي لحاظ لوړخلک نه وي بلکې له ځينو نورونه يې لياقت ښکته وي په اخلاقي لحاظ هم دوئ په نوروڅه تفوق نلري مګرپه يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانونه ميدان وړي او په ځينو پټو وسايلو ياغولونکوشيانو عمومي توجه ځانته راګرزوي.

داد منلو خبره ده چې ځان دخلکو په سترګو کې ښه ښودل اولوړ مقام ته رسيدل ډير ځله دخلکو دغولولو اوځان بل راز ښودلو نتيجه وي او ډير لږ کسان دي چې ديوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالي مقام ته رسيږي او په اخلاقي فضايلو په عالم کې محبوبيت پيداکوي.

يوا جتماعي عالم دخپل علمي تحقيق په رڼا کې وايي:

هغه څوک چې په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعنې له خود پرستۍ له تعصب، له خطا کارۍ اوله ريا او دروغونه خلاص وي له اجتماع سره به هېڅکله موافقت ونشي کړی اوهرګوره به انزوا اختيار کړي.

که دغه خبره رښتيا وګڼو نو هغه لياقت چې خلک يې خوښوي اوپه خلکو اغيزه لري بلړه قيافه پيداکوي اوداسې مثا ل لري لکه چې يو بدرنګه مخ په ډول اوسينګارښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چې ځينې بدرنګه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي اوځينې ښايسته مخونه چې دحيا اوعفت په پرده کې پټ دي دچاتوجه نه جلبوي.

لياقت کله لکه يو لوړ برج له ډير لرې ځايه نظر جلبوي مګر هېڅ پکې نه وي او بې له نموده نور څه نلري.

کله لکه ورانه کنډواله ګنجونه پکې وي او څوک يې نه ويني.

مادغه راز ډير مختلف اومتضاد لياقتونه ليدلي دي او پوهيږم چې هرلياقت ښاغلی نه دی.

ډيرخلک داهم لياقت بولي چې سرې قلبه روپۍ په بازارکې وچلوي اوپه يوه روپۍ ددوو روپو ما ل واخلي، ځکه په لياقت باندې ډيره ښه عقيده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه دغلا ما ل که هر څومره قيمتي وي ارزانه او بې قيمته معلوميږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیان***

زه نه پوهیږم چې مونږ ولې کوچنیانو ته په کوچني نظر ګورو، یعنې ولې ځانونه لوی ګڼو او دوی کوچني بولو؟ ښايي چې په دې خبره زه ساده غوندې ښکاره شم او زما دغه خبره د کوچنیانو خبره وي،مګر څه وکړم ؟ زه په رښتيا تراوسه ښه نه يم پوه شوی، چې لوی څوک دی او کوچنی څوک دی؟ ځینې کسان چې دلویوالي دعواکوي او ځانونه لوی ګڼي ماته کوچني او واړه په نظرراځي.

ښايي چې ددې سبب همداوي چې زه په خپله کوچنی یم.

دیو کوچني ماشوم څمکه اواسمان هم ډیر لوی نه وي او لمر او سپوږمۍ ورته یو ټیکلی ښکاره کیږي، ددنیا لکونه او کړورونه هم دماشومانویه نظرکې له څوشلونه زیات نه دي او هرڅه کم په نظر ورځي. پاته شوه دابله خبره چې کوچنیان زما په نظرکې خدای ولې لوی کړي دي او زه څله هغه چاته په لویوالی قایل یم چې نوروته واړه معلومیږي.دا هم بې دلیله نه ده زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه اوستر صفتونه وینم چې هغه (ستاسو په اصطلاح) په ډیرو لویانو کې نشته. هغه کسان چې لويې لري او ځانونه ورته لوی او زورور معلومیږي دخپلې کینې اوبغض په مقابل کې ډیر کمزوري دي.

که زه اوته هرڅومره لوی شو او قوت وموږ په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زورورو باندې قهر او غضب ډیر زورور وي مګر ماشومان دغه رازنه دي، ددوی په زړونو کې کله کله عناد اوکینه پیداشي ډیر ژربې محوه کولی شي اویوه شیبه وروسته له هغه چاسره مینه کوي چې یوساعت دمخه یې ورسره منګولې لګولې.

داکار لویان نه شي کولی، لوي خلک دخپل قهر اوغضب په مقابل کې ډیرواړه اوډیر کمزوري دي.

دا زور اوقوت دکوچنیانو په برخه رسیدلی دی، چې دحسداوعناد اورمړکړي او داجهنم په ګلزاربدل کاندي.

ددنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چې دلویانو ملا ماتوي په کوچنیانو ډیر تسلط نه لري اود حواد ثو ډیره زوروره سیلۍ ددوی له شونډو خندا او خوشحالي نه شي وړلی.

دوئ په همدغه جګړکې خپل کاغذي پتنګان په هواکوي او خاندي، ددوي تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس جوړولی شي او مونږ په جنت کې هم له مارانو او لړمانونه نه شو خلاصیدی.

دوی په ډیر لږ څه ډیر زیات خوشحالیږي یعنې ډیره زیاته خوشحا لي په ډیر لږ شي اخیستلی شي مګرلویان په ډیرڅه هغومره نه خوشحالیږي.

په دې سودا دوی له هرچانه ښه پوهيدلي دي او نورېکې غولېدلي دي.

دکوچنیانو په زړه کې چې هرڅه وي هغه په خوله هم ویلی شي مګر لویانو ته دغه حق پوره حاصل نه دی. داجتماع اداب اوقیود، عرف او عادات اصول اوقوانین په لویانو حکومت کوي او کوچنیان دعقل له غلامۍ نه هم خلاص دي.

داخبره صحیح ده چې انسان او ل په جنت کې و، وروسته بیادغه نیمګړی جهان ته راغی.

دهر ماشوم سرګذشت همدغه دی، ما شومان او کوچنیان ټول په جنت کې دي، دموږ غیره دماشوم لپاره جنت دی، دمیندو تیونه دشودو لښتي دي، دحیات اوبه همدغه سیني پۍ دي چې دمیندوله تورو پلونو لاندې پټې دي.

ترڅوچې ماشوم، ماشوم دی او له اندیښنوسره نه دی اشنا، ددنیاله غمونو نه داسې بې غمه دی لکه چې په دې دنیا کې بیخې نه وي اویه بل جهان کې اوسي.

کله چې له دغه معصومیت نه لږ غوندې لرې شي او شیطان یې وغولوي نو له جنت نه بهر شي او دنیا ته راشي.

اوس پوه شوئ! چې دبلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره اشنا کېدل او غولېدل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګ برجونه***

دکلا برجونه او دېوالونه ډېرجګ و، دکلا شاو خوا خندق ډېر ژور و.
له دغه جګوالی سره دغه ټيټوالی ترلی و او دلوړتيا راز په همدغه کنده کې پټ و، ترڅو چې يوځای ډېر ژورنه شي دچابرجونه نه جګيږي.
د يوه لوړېدل او دبل ټيټېدل يوله بله ترلي دي.
داجګ برجونه هرچاله لرې ليدل مګر دالويه کنده له لرې چانه لېده او دنژدې خلکوهم ډېر پام ورته نه و.
زمونږ سترګې له ډېرلرې ځايه لوړ څلي او جګ برجونه ويني مګر ژورې ځاګانې اولويې کندې څوقدمه هغه خوانه ويني.
ددې هسکو دېوالو نو او لوړو برجونو ختې له همدغه ټيټ ځايه اخيستل شوېده، داختې د سنډا له پښو لاندې پخه شوه او ډېرو خلکو په لتو و وهله بې له دېنه دادېوالونه او برجونه نه لوړ بده.
يوه لوړمقام ته رسېدل دغه راز کارونه په مخکې لري او ټيټ همدغسې جګيږي.
ددنيا جاه وجلال،عزت او منزلت هماغه لوړبرجونه دي چې سرګذشت يې له ډير ټيټ ځايه شروع کېږي.
کوم سرچې دډېرو خلکو په مخکې په تعظيم ټيټ نه شي نورسرونه ورته په احترام نه ټيټيږي.
هغه چې بل ته لاس په نامه نه وي ولاړ نو ورته لاس په نامه نه دريږي.
دا هغه پور دی چې سړی يې يوه ته ورکوي اوله بل نه يې غواړي.
که داخبره تاسې نشی منلی، نوراشئ دخان نوکران وګورئ! هغه چې دخان په مخکې خپل سر ډېر ټيټوي په نورو باندې تفوق لري او درجه يې لوړه ده.
هغه آس چې دارباب دسپرلی لپاره په کمندکې ولاړ دی له نورو آسونونه ډېر قدر لري او ميتران يې ډېر ښه خدمت کوي.
که مونږ حقيقت ته ځير شو عزت ډېر ځله په ذلت ګاټه شي او باداري دغلامي نتيجه ده.
ډېر خلک شته چې دشخصيت ګټلو لپاره خپل شخصيت له پښو لاندې کوي او دعزت لپاره عزةالنفس قربانوي.
څنګه چې دهقانان غنم په خاوروکې شيندي او بيا دغنمو درمندونه اخلي، دوی هم عزت او شخصيت له خاورو لاندې کوي او ودې ته يې منتظروي.
په دنيا کې لږکسان دي چې خپل فطري او طبيعي لوړوالی په بل شان ساتي او دلوړو برجونوغوندی نه دي، بلکه دغرو له جګو څوکوسره شباهت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت***

لکه چې ریا په عبادت کې وي او شیطنت په هوښیارۍ کې.
دښمني هم کله ددوستۍ په جامه کې پټه وي او رقابت دمحبت په ځېرښکاري. ډېر محبتونه دي چې ډېر پټې کینې په کې پټې دي.
په ډېرواحساسانونو کې ډېرزیانونه پټ دي.
ددې زماني خندا دماشومانو اوساده ګانو خندا نه ده چې یوازې دمیني اومحبت له ښنته وي.
ددې وخت ښېګڼه هم که هرخومره ښکلې وي عفت او تقوی' پکې نه شته او ډېره رسوایي ورسره ملګري ده.
درقیبانو احسان او مهرباني دخلکو په نظرکې ځوانمردي معلومیږي مګرله دغه باران سره تندر، ږلۍ اوسېلابونه ملګري دي.
زه ددښمنانو مروت عالیجنابي ګڼم، مګر صداقت اومحبت ورته نه شم وېلی.
همدغه سبب دی چې زه دروغ او ریا بیخي نه شم زغملی او په ځینو مواردوکې ورته ډېرښه نومونه هم پیداکوم.
زه پوهېږم چې عالیجنابان خپل رقیبان څنګه وژني؟ ماته معلومه ده چې قاتلان ټول یو راز نه دي، ځیني خپل رقیب په توره وژني، ځیني په ټکۍ اوځیني په احسان، ته کولی شې چې دخپل رقیب سر د احسان په زور ځانته ټیټ کړې او له خپل حقه هم ورته تېرشې مګرله رقابت نه نشې تېرېدلی.
په احسان او مهرباني رقیب محوه کیږي، مګر رقابت نه محوه کیږي رقیب وژل او رقابت وژل ډېرفرق لري. ډېرو خلکو خپل دښمنان مړه کړه، مګر دښمني مړه نه شوه.
د پهلوانۍ په میدان کې یو پهلوان بل ته د ملګر تیا لاس غځوي او احترام په ځای کوي، مګر ځان ورته نه ځملوي.
دغه راز احسان دزور او قوت خاوندان له چاسره نه شي کولی دانیکي یوازې دضعیفانوکاردی.
هغه چې خلک ورته سخي وایي اوستا ینه یې کوي، عالیجناب به وي، مګر دخیر خاوند نه دی.
دخان او ملک دالویه اوښکلي مهمانخانه (مېلمستون) چې ګورې په زور اوجبر جوړه شوېده او ډېر کورونه یې دخپلې ودانۍ لپاره وران کړی‌دی.
دا راز سخیان دخوارانو او غریبانو ګېډې نه مړوي، بلکه خلق خواروي او وږي کوي یې.
حجره چلو ل او مېلمانه پالل په حقیقت کې دډېرو وږي کول او دلږو مړول دی.
دغه اسراف او تبذیر چې تاته جود او سخامعلومیږي دپاکې او حلالې ګټې نتیجه نه ده که څوک په ظلم او زور په چل اوفریب پردی مالونه خپل نه کړي دغه راز لوی دسترخان نه شي غوړولی.
دچاپه کورکې چې هره ورځ پسونه او چرګان حلالیږي له هغه سره ارو مرو یا د لېوانو قوت ملګری دی یا دګیدړانو چل اوفریب.
که څوک غواړي چې رښتیانی سخي او دخیر خاوند وګوري نولاړدې شي هغه دهقان دې وګوري چې یوه لاروي ته یې سکرک او شړومبې په مخکې اېښې دي او په خپله یې هم همدغه خوراک دی.
څوک چې پردي مالونه په چا باندې نه خوري او دخپل زیار او زحمت په ګټه مېلمه او مسافر پالي په سخاوت نه دی مشهور مګر دخیر خاوند ورته وېلی شو.
هغه چې خانقاه چلوي او په لنګرکې یې ډېر وږي مړیږي، په ظاهره خودی نوروته ډوډۍ ورکوي مګر په حقیقت کې دی د نورو ډوډۍ خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پیراو فقیر ته که ډیر خلک ډېرخه راوړي اوله ډیروغټوسوداګرونه په ټول کې درونډ خیژي ربنتیانی فقیر ویلی شو ځکه چې دده هرڅه دنورو ما ل وي اوپه خپله هېڅ نه لري.
څنګه چې دخان او ملک سخاوت ډپردی ما ل برکت دی دشیخ کرامت هم دنورود کرم نتیجه ده. هغه څه چې مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کې ښه نه دی او اصلي څېره یې ډیره بده ده. مونږ دیوه لښتي رواني او به پاکې ګڼو که څه هم دلارو او د کوڅو ډیري پلیتي اوبه ورسره ګډې شوي او ډېرو څارویوپکې بولې کړي دي.
ډیره ښه ده چې زمونږ سترګې دحقیقت دلیدو لپاره نه دی پیدا او هروخت ظاهر ته ګورو.

لویه خدایه

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوې که بدوکړم دبدو سزاراکوې.
که ستا مینه زما په زړه کې وي په محبت راته ګورې.
که زه بې مینې شم ستا مهرباني کمیږي.
ستا دمحبت بارانو نه په مابانديې هغه وخت وریږي چې زما په زړه کې رحم وي. زه چې هرڅه وکړم ته هماغسې راسره کوې.
زما نېکختي او بد بختي زما په عمل پورې اړه لري او جنت ته یاد وزخ ته تګ زما دښه عمل اوبدعمل نتیجه ده.
زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تاته په خپله آئینه کې وګورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شان ته وګورو ته زمونږ له خیا ل اوفکر نه ډېر لوی یې.
مونږ چې دځان غونډې خلکو لپاره کالي نیسو او هغه دسرپه سترګو نه وینو یالنډوي یا اوږده. مونږ پوهیږو چې ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده.
مونږ ډېر واړه اوکوچني یو، ته ډېر لوی یې.
دا زمونږ کاردی چې دښوپه مقابل کې ښه وکړو او دبدو په مقابل کې بد، که مونږ ښوک ووهو حاکمان هم مونږ وهي.
که مونږ په ځمکه کې غنم وشیندو اوبه ورکړو ډیر غنم راکوي، او زمونږ آب ودانه ځمکه هم بې عوضه نه پریږدي. که دیوه نیا لګي پالنه او روزنه وکړو خوږه مېوه او یخ سیوری را کوي.
که سوداګرو ته پسې ورکړو هرڅه چې وغواړو راوړي یې.
که له یوه ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوي.
ستا شان له ټول مخلوق نه ډېر او چت دی.
ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نده.
ستا کړه زمونږ د کړونه نه پیداکیږي.
ستا محبت زمونږ دمحبت مولود نه دی.
ته خالق یې او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زمونږ له څنګه لوبې کولې.
کله به یو له بله ونښتل چیغې به جګې شوې ژړا انګولا به وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به د خندا شور او زوګ دومره اوچت شو چې په عذاب به يې کړو.
يوه به چې دبل دلوبو شيان ګډوډ کړه هغه به په قهر شو او کنځلې به يې کولې، زمونږپام نه و. يوراپاڅېد دبل مخ يې شوکارې کړ دهغه په مخ وينې وبهيدې اوله مستۍ نه جنګ جوړ شو.
مونږ وېل: خيردی واړه دي نه پوهيږي.
زمونږ لويوالی داتقاضا درلوده چې دکوچنيانو طفلانه لوبې هېڅ وګڼو او ملامت يې نه کړو. ماشومان دعمر او وجود په لحاظ په رښتيا له مونږ نه واړه دي مګر دومره واړه نه لکه مونږ چې دخدای په دربار کې واړه يو.
دماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه وي مګر زمونږ پوهه دخدای په حضور کې هېڅ نه ده يا هېڅ ده.
هلته مونږ له ماشومانو نه ډېر واړه يو، او زمونږ پوهه ډېره لږه ده. زمونږ لوبې هم دوړو غونډې دی.
زمونږ خندا اوژړا هماغسې ده.
ماشومان پوهيږي چې واړه يو، او مونږ نه پوهيږو.
راشئ! چې په دې خبره ډېر خوشحاله شو او دلوی خدای لويوالي ته په ډېر اميدوګورو.

شعر او ادب

دانسان په وجود کې دوه شيه ډېر عزيز معلوميږي چې يوه ته زړه او بل ته دماغ وايي. له دماغ نه علم او فلسفه پيداشو، له زړه نه شعر او ادب.
اروپايان زړه دعواطف اونفسي احوالو ځای ګڼي. مسلمانان دايمان او عقيدې ځای ته زړه وايي.
صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت دزړه کار دی.
عشق او مينه په زړه کې وي.
شعرله زړه نه الهام اخلي او له زړه سره کار لري.
داروين وايي: ((هغه لوی کما ل چې دتحول اوتکامل په لاره کې يوازې د انسان په برخه رسيدلی او نور ژوي ترېنه محروم دي دانسان قلبي عواطف دي چې په رحم، مروت، کرم، شجاعت نوعه پرستۍ ترېنه تعبير کيږي.
که انسان غواړي چې له حيوانيت نه لرې وي. بايد دغه عواطف ښه ورروزي، د عواطفو روزل د شعر کاردی او شعر ته دعواطفو او احساساتو دظهور او تجلياتو کوه طور ويلی شو.
څنګه چې دلمر وړانګې او پلوشې لومړی ځل دلوړو غرويه څوکوپريوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي، دغسې دعواطفو او احساساتو پرتو هم دشاعر په زړه له نورو نه زيات لويږي او ځينې زړونه لکه دغرونو څمڅې او غارونه دغه رڼا يا بيخي نه ويني يا يې ډېره لږه ويني، همدغه عواطف او احساسات چې دشاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر ترې جوړشي او په زړونواثر کوي.
هو! دشعر موضوع ښکلي خيالات، عالی احساسات ، دزړه تاثرات، دغم او خوشحالۍ خوبونه، د روحي او جسمي ښکلا اغيزې اوعشق او محبت دی.
که دغه شيان په يوه ښکلي تعبير اوښو الفاظو کې بيان شي چې دفصاحت او بلاغت مراعات پکې په ښه شان شوی وي، شعر ترېنه جوړشي او ډېرښه شعر هماغه دی چې په دغه معيار برابروي.
څومره چې د يوه شاعر فکر او خيا ل ازادوي او دمحدوديت له قيوداتو راوتلی وي هغومره يې شعر لوړ او عالي وي.
که يوشاعر دنورو په شان هرچاته او هرشي ته سر ټيټوي اوپه فکر کې يې دبغاوت جذبه نه وي موجوده له هغه نه دښه شعر هيله نه شي کيدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دفکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.
شاعر ته نه ښايي چې د زاړه منطق درس دعقل له زاړه بوډا نه واخلي اوپه زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړشي.
دشاعر خیا ل باید ډیرلوړ پروازوکړي اوله ډېرهسک ځایه دغه جهان ته وګوري.
دشاعر نظر باید دنورو غونډې نه وي اوهرڅه په بل شان ووینې دشعر او ادب ژوند دفکر په ابتکار کې دی او تقلید یا ابتذا ل دشاعر مرګ دی.
دشعر او ادب دنیا په دلداری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هرڅه او هروخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډیر حساس زړه ولري.
هغه چې په زړونو کې هیجان، تاثر او حساسیت نه شي پیداکولی او زړونه نه خوځوي شاعر ورته نه شو ویلی.
که داخبره رښتیاوي چې انسان په هروخت او په هرحا ل کې د زړه په خوښی پسې روان دی او زړه په دماغ باندې حکومت لري یعني دعقل ادارک دقلبي تما یلاتوله تاثیر لاندې وي نو ویلی شو چې دیوه ملت عقلي او ذهني سیراو حرکت هم دشعر او ادب تابع وي او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کې تغیر او تحول راوستلی شي.
همدغه شعردی چې په زړو کې زلزلې او طوفانونه پیداکوي اوکله یکې داسې صبراو سکون پردې چې غرونه یې ثبات او استقامت ته حیران وي.
که دارښتیا وي چې دچرګانو په نارو بیده خلک له خوبه پاڅیږي، نو دابايد ومنوچې د شاعرانو په نغمو دیوه ملت احساسات او جذبات راویښیږي او په دې اسرافیلي شپیلی کې بل راز تاثیرات موجود دي.
کوم فیلسوف چې هر څه بدګڼې او ژندګي توره په نظر ورغلې ده، هغه هم شعر ته ښه ګوري او شعر دانسان د پاره یوه ښه پناګاه بولي.
شوپنهاور وایي ټولې بدبختی دانسان له نفس څخه نشئت کوي او له ژوند سره ډیر مصیبتونه اوغمونه ملګري دي که څوک یوه داسې چاره لټوي چې له بد بختیو نه لرغونډې په امن کې شي باید به صنعت او هنر کې مستغرق شي او دښکلا په مظاهروکې ځان ورک کړي.
په دغه حا ل کې سړی په ظاهر ه له خلکوسره وي مګر په معنی کې یوازې وي او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیږي چې د ده لمنه نه شي لمدولی.
په همدغسې بیخودی کې انسان ددنیا له شراو شوره اسوده کیږي او دبې نیازی مقام ته نږدې کیږي چې غیرله حقایقو بل شي ته متوجه نه وي دغه صنعت او هنرچې دشوپنهاور په نظرکې دښکلا مظهردی او دی ورته ښه پناګاه وایي شعردی. که چیرې په دغه غم لړلي جهان کې دسعادت او نیکبختی پلوشو کله کوم کور رڼا کړی وي هغه به دشعر کور (بیت) وي.
دشاعر خیالي دنیا تردېره حده له غمونو او مصیبتونو نه پټه ده او هلته داسې بې دردسره بیخودی شته چې له سړي نه هرڅه هېروي. تاسې شعر اوادب ته په عادي او معمولي نظرمه ګورئ دشعر تومنه او قدسیت په نظرکې ونیسئ، هغه څه چې په زړونوکې پیدا کیږي او په زړونو اثرکوي هغه عادي او معمولي څیزنه وي. دادغم او خوشحالی ترانه د انسان په ژوندانه کې ډیره زیاته اغیزه لري او انسان ترینه هیڅکله نه شي بې نیازه کېدی.
دیوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق، په شعر او ادب ساتل کیږي د یوه ولس دذوق او شعور، د فکرا وخیا ل، داحساساتو او عواطفو هنداره شعر او ادب دی. هرڅومره چې د یوه ملت شعر او ادب عالي وي هغومره یې اخلاق، نظر او روحیات لوړوي او له لوړو ملکاتو او انساني فضایلو سره یې ارتباط او تعلق زیات وي. شعر او ادب دبشر علایق له دین او مذهب سره ټینګوي او په هوښیاری کې ښنا یې او همدردي پیداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې زړونه کلکېږي یا توږېږي نوشعر پکې دقت او صفایي پیداکولی شي. هغه څه چې انسان دمادیت له غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شعردی. عارفانه ذوق، انساني عاطفه، حکیمانه شعور دشعر په نغمو و ده کوي او دحسن ونظر علایق همدغه شی ساتي.
کوم ملت چې شاعر نه لري زړه نه لري، سترګې نه لري، عواطف نه لري او د ذوق وتمناله خونده محروم دي.
شاعران داکولی شي چې دانسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او ددوهۍ ملنګ ته د شاهجهان خوی او مړېې سترګې ورکړي.
غم او سروردشاعر هدیه ده چې له زړونو څخه یې اخلي او زړونو ته یې ورکوي نو کوم قدر او قېمت چې دانسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې یې شعر او شاعر لري.

دادب راز

چاچې دشعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی دی او دواړه یې ډېرښه پېژندلی دی هغه وایي ډېر ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه په بل هېڅ شي کې فکر نه کوي.
دغه راز شاعر خپل ځان په خپل شعرکې ښیي او موږ ګمان کوو چې زموږ تصویر یې ایستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرات رایاد وي. شعر د زړه غږ دی او دزړه غږ د منطق له غږ نه ډېر قوي دی.
شاعر پوهېږي چې عقل او منطق، دلیل اوبرهان په موږ باندې حاکم نه دی بلکې غرایزاو احساسات زموږ رهبري کوي د همدې لامله هغه له احساس او غریزې سره خپل تعلقات ټینګ ساتي او له زړه سره کار لري.
هغه څوک چې زړونوته ښه ښه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چې دمعشوقې له خوا عاشق ته راځي شعر دی.
شاعر له موږسره دعشق او مینې په کار کې کومک کوي او له دېنه شه کومک بل نه شته.
شاعر پوهېږي چې له ناامیدۍ نه څڼکه لذت اخیستل کېږي اوغم څڼکه خوږوالی پیداکوي.
شاعران لکه ماشومان ډېرښه ښه خوبونه ویني او په همدغو خوبونو د زړونو تسلي کوي.
که دغه خواږه رؤیا او ښکلي تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډېر ګران دی.
څه شی چې موږ ته ژوند خوږ اوښه ښکاره کوي دهغه شي تصوردی چې په ژوند کې بیخي نه شته.
تاسې له شعر او شاعرنه علمي حقایق مه غواړئ دشعر هدف حقیقت نه دی جما ل دی ښکلا او جما ل لکه علم په ټینګ اساس نه دی ولاړ.
دعلم په دنیاکې په یو څه پوهېدل خوندلري او په شعر اوادب کې ابهام اوابهام مزه دار وي. دلته سراو راز، پرده او حجاب کما ل دی. هلته تشریح، تفصیل، تحلیل او تجربې ته ضرورت دی.
هغه جذبه چې دانسان په روح ډېر اثر لري د سرجذبه ده.
هېڅ ښکلیتوب بې پردې او بې حجابه نه دی.
هرڅه چې موږ خوښو و ارو مرو یې په مخ باندې دسرپرده پرته ده.
انسان له هغو اشعارو سره شدیده علاقه لري چې ځینې برخې یې ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکې کېدلی شي.
په شعر کې یوازې د غریزې رهبر ي کافي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دخپل فن په قوانینوکې ډېر تاو راتاو نه شي چې لطف او زیبا یي یا خپل معصومیت له لاسه ورنه کړي.

دلوړ اوعالي شعر د پېژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی، هرڅومره چې یو ادبي اثر له ژوندانه سره ښه ارتباط ولري هماغو مره ورسره علاقمندي زیاته وي. په شعر او ادب کې ساده انشا له نورو سبکونو نه زیات پاینښت لري، مګر ساده انشا دانه ده چې بیخي بې پیرایې وي او مختلف اجزا او عناصر پکې نه وي. هغه انشا چې مختلف اجزا او عناصر پکې داسې وېلی شوی او ګډشوی وي چې تشخبص او تجزیه یې نشي کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

څنګه چې دلمر رڼا ظاهراً سپینه او یو رنګ معلومیږي مګر په حقیقت کې له اوو رنګونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسې ترکیبه پیدا کیږي.

غرض دا چه په شعر او وینا کې سادګي ښه ده او سادګي له ښه امتزاج، او عالي نظم او د اجزا له ښه تناسب څخه پیدا کیږي.

هغه انشا چې ډیرې قلقلې پکې وي او ډیر جلبل لري یعنې لکه رعداو برق داسې وي د لیکونکی عجز او تصنع ښیي.

دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښايي، په شعر او ادب کې ساده‌ګي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق.

شعرله علم او فلسفې نه دین او مذهب ته ډیر نژدې دی او الهامي څیزدی، په شعر کې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري.

په شعر او ادب کې یوازې بشر ولټوئ اوبس.

اناتول فرانس چې په ادب کې ډېر ژور فکر لري شعر او شاعر، ادب او ادیب ته په دغه نظرګوري او دغسې یې معرفي کوي.

نوی کال

مونږ حسابي خلک یواو له ځان سره یوحساب لرو.

زمونږ په حساب زوړکال ختم شو او دنوي کال په سرباندې موقدم کېښود.

مونږ پوهیږو چې زمونږ حساب نورو غوندې نه دی.

دهغوئ نوی کال دشلم قرن شپږپنځوسم کال دی او مونږ دخوار لسم قرن پنځه دېرشم کال ته نوی وایو.

په ربنتیا چې مونږ په خپل حساب ډیرښه پوهېدلي یواو پوهیږو چې په کوم زمانه کې ژوند کوواو څومره بیرته پاتي یو.

مونږ هم د زماني په ګرندۍ ګاډۍ کې سپاره یو او چیرته ځو. داګاډۍ لکه دوزیر انو موټر کال په کال نوی کیږي مګر په زړو او خرابو لا رو روان یو، ځکه ګرندۍ نه شو تللی.

مونږ په کال، کاله او کالوکې ژوند کوو او ډېر خوشحالیږو چې له زاړه کوره نوي کاله ته او له زاړه کال نه نـوي کـال ته لاړشو.

هو! مونږ نوي کال ته خوشحالیږو او هرکله غواړو چې نوي لوښې پیداکړو اوپه نوي پیاله خوله کیږدو که څه هم دزړې زمانې د قرمزاوجانان لوښي ددې وخت له لوښونه ډېرښه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان او مکان هم دوه ظرفه (لوښې) دي چې زموږ ژوند وربوري تړلی دی او په دواړو کې مو نو يتوب خوښ دی، مګر د مکان په ساحه کې زوړ اونوی ښه پيژنو او پوهيږو چې دغه ښار نوی اوهغه زوړدی، دا ودانۍ زړه او دابله نوې ده، خو دزمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غونډې يو.
دزمانې ظرف چې هرڅومره زړيږي زموږ په حساب هماغومره نوی کېږي.
موږ د زمانې اغازته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او دزمانې وروستېو پيړيو ته نوی عصر او نوی زمانه وايو.
نوی کا ل هم په همدغه حساب بنادی.
د اتياکالو بوډا خپل و روستی کا ل نوی ګڼي او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلوميږي، هرکا ل چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شيان راوړي ځکه يې نوی ګڼو.
له نوي کا ل سره نوي خيالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي.
که نوی کا ل خپل ټول کالي نوي نه کړي يوځه خو نوي کوي او ځينې زړې جامې له ځانه لرې غورځوي.
موږ هيله لروچې نوی کا ل په ډيرو نوو جاموکې ووينو او ډير نوي شيان ورسره وي.
موږ له نوي کا ل نه په رښتيا نوي څه غواړو او په دې پوهيږو چې زوړبوډا په نوې جامه کې هم زوړ دی اونوی ځلمی په زړو جاموکې زوړ نه دی.
که نوی کا ل زړوښکاريانو ته نوی مرغۍ راولي نو ی کا ل ورته نه شو ويلی.
دنوي کا ل دلومړی ورځې مېله هم څه نو يتوب نه لري ځکه چې زموږ په هېواد کې دهر نوي کا ل شروع په مېلو او ساعت تيريو کيږي او قلبه کشی يعنې د کار اغاز رسماً يوه نمايشي لوبه وي.
موږ بايد په دې پوه شو چې نوی کا ل له موږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟
نو ی کا ل سم د لاسه دورځو په اوږدولو او دشپو په لنډولو پيل کوي.
يعنې دخوبونو وخت کموي او دبيدارۍ وخت دکار او فعاليت د پاره زياتوي.
دتيارې او تورتم عمر لنډوي او دڼا عمر اوږدوي.
که موږ د نوي کا ل په رمز او اشاره پوه شو د پسرلي بريښنا ګاني همدغه مطلب ته اشاره کوي چې دنوي ژوند اساس په برق او برښنا ايښودل شوی دی او هغه زمان تېره شوه چې د حيات او به په تورتم کې وې او ژوند په تياروکې و.
دنوي کا ل له شروع کېدوسره سم په هواکې اعتدا ل پيداکيږي او دژمي سوړوالی ورکيږي.
دنوي کا ل لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونه يې نه دي خوښ.
راشئ! چې دزمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پيروي يې وکړو.

زما دلاس نيا لګيه!

زه نه يم خبر چې ته چيرته وې او له کوم ځايه راغلې.
دومره پوهيږم چې له نورو ګڼو نيالګيوسره په يو ه تنګ ځای کې ولاړوې، هلته ستا د لوئېدو او غټېدو لپاره زمينه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځايه قطع شو او دلته راغلې.
زه ستا په راتلو ډېر خوشحاله يم او تاته په خپل انګړکې ځای درکوم.
زه غواړم چې ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټينګ شي ستانيلې او ريښې هرې خواته وغځېږي، ستا څانګې او ښا خونه په دغه هوا او فضا کې ډېره وده وکړي او له تانه غټه ونه جوړه شي، زه به ستا دترقۍ او لويېدو لپاره زيار کاږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دلته زما له اولادونوسره په دغه کاله کې اوسېره ! دا ځای په تا باندې نه تنګېږي دا ستا کور دی ته ددغه کاله له ماشومانو نه یوماشوم یې.
زه هیله لرم چې ستا له سیورې لاندې ډېرخلک کښېني.
ستا شکوفه او خوږه میوه هرڅوک ووینې، ستا له څانګواو ښاخونونه دمرغانو خوږې نغمې واورم.
زما نیالګیه! که زه تاشین او سمسورووینم خومره به ښه وي.
ستاښایسته شکوفه، ستا سیورې او ستا مېوه به زما لپاره ډېر لوی نعمت وي، که دغسې ښه اثراو دغه شان نېک عمل له مانه یادګارپاته شي دابه زما نیکبختي وي.
زه دغه د ګلابو بوټي اودغه دعکاسۍ نبالګۍ هم ستا له څنګه ږدم او تاته دا ښیم چې زما زیار یوازې دمېوې لپاره نه دی زه ستا له شګوفي اوشنو پاڼو سره هم ډېره مینه لرم.
که له ماسره ګېډه شته اوبې خوراکه ژوندنه شم کولی له ماسره سترګې هم شته او په مخ باندې پوزه هم لرم.
څومره به ښه وي چې سبايې ستا له څانګو دمرغیو خواږه اوازونه واورم او په خوږو نغمو را وېښ شم.
زما نیا لګیه ! ته په دغه هواکې وده کوي باید خپله خوشبويي هواته وسپارې او دهوا مرغان له تانه استفاده وکړي.
هغه ورمه چې ستا کاله ته راځي باید له ځان سره یوڅه یوسي.
دشاتو مچۍ باید ستا له کوره بېنوا لاړې نه شي.
کشکې زما دوستان اوملګري ستاله سیورې لاندې خوشحاله کښېني او دلته دخوشحالۍ خندا واورم.
یوه خوله خندا او یوه شیبه خوشحالي په دې ارزي چې زه څوکاله ستا خدمت وکړم او له لرې ځایه اوبه درته راوړم.

دفکر پالونکی

پیراو فقیر نه یې چې خلکو ته دعا وکړې او دهر چا لپاره دتسلی زیارت شې.
فیلسوف اوعالم نه یې چې خلک درنه علم او پوهه یوسي.
طبیب نه یې چې د رنځورانو علاج وکړې.
پیسې نه لرې چې حاتم طايي شې او وږي ماړه کړې.
قاضي یا حاکم نه یې چې عدالت وچلوې او دحق ملګرې شې.
دغه راز افتخارات ستا په برخه یوهم ونه رسېده.
ته یوشاعر او لیکونکی یې، مګر له تانه ښه شاعران اوښه لیکوالان ډېر پیداکیږي سره له دې زه تاته په ډېرقدر ګورم او تا ته په ډېر لوی حق قایل یم.
دلته دفکر اوقلم خاوندان ډېر دي، مګر دفکر او قلم دازادۍ علمبرداران ډېر لږ دي ځکه ستا مقام له نورونه هسک ګڼمه.
که څوک تاته د فکر خاوندونه وايي زه ورسره کارنه لرم مګر که دفکر خاوند تاخپل حقداررونه ګڼي زه به ورته بې انصافه ووايم.
هغه څوک چې په وطن کې هېڅ نه لري او دوطن دازادۍ دپاره سر ورکوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چې دفکر پالونکی مقام له فکر لرونکی څخه ډېر اوچت دی او زه هم دواړو ته په یوه نظرنه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي. هېڅوک څه نه وايي. دژوندانه نغمه غلې ده.
په دغسې چوپه چوپتيا کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کيږي نشاط او خوښي لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم.
داسرينده ما دعشق له هېواده او د بلبلو له کوره راوړيده.
زما د سرينديې آوازډېر خوږ دی.
راشئ! کښينئ زما نغمې واورئ، زه نه غواړم چې ارزوګانې مړې او زړونه ساړه وي.
زه داحساساتو او جذباتو دويښولو دپاره راغلی يم.
دغه ده ما خپله سرينده را واخيستله او خپلې نغمې شروع کوم.
اه- داڅه وشوه؟ له دې سرينديې نه خو هېڅ اوازنه پورته کيږي.
سرينده خونه ده ماته تارونه يې هم په ځای دي داولې نه غږيږي؟
ولې بې سره ده؟ له دېنه لويه ضايعه بله نشته.
پوه شوم او وپوهېدم داسرينده دبلبلو له کوره ده اوبې دګلونو له خوا بل چيرته نه غږيږي.
داسرينده له عشق سره ارتباط لري او تارونه يې په هماغه مقام پورې تړلې دي.
زه بايد ګلزار ته ننووزم او دګلونو په حرم کې دخپلې سرينديې اواز واورم.
زه بايد دنرګس سترګې، دغوټۍ خندا، د چندړولښتې، دسنبلوپرېشانه زلفې وګورم اود حسن په ګلزار کې خپله سرينده وغږو م.
بې له دېنه دا خاموشي نه ورکيږي او خوشحالي نه پيداکيږي.
داتورې وريځې بايد دلمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.
دبلبلو پنجرې او قفسونه بايد مات شي.
دباغ تړلې ور بايد بېرته شي چې خوشحالي راشي او ذوق و شعور سترګې وغوړوي.
دژوند نغمه دغه تقاضا لري اوبې له دېنه په ژوندانه کې نشاط او سرورنه پيداکيږي.

نوی فکر

هر چيرته لاړم، هرچاته ورغلم ښکته پورته ډير وګرزېدم.
ښارونه مې ولټول په هېڅ ځای کې يې له هېچا سره پته نه وه.
هغه څه چې زه غواړم دلته نه پيداکيږي چاچې غټه څوکۍ غوښتله پيدايې کړه، څوک چې په نوي موټر پسې ګرځېده هغه دی پکې ناست دی، هغه چې په پيسوپسې لا لهانده ؤ بانکونه يې ډک کړه.
يوازې زه خپلې ارزو ته ونه رسېدم، په رښتيا چې زه په ډير نادر او ناياب څيز پسې ګرځم او زما حرص له ټولونه زيات دی.
هو! زه نوی فکر، نوی خيا ل او نوی جهان غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نوي راډيو ګانې، نوي فلمونه ، نوي ساعتونه، نوي فيشونه پيداکيږي مګر نوى فکر او مضمون نشي پيداکېدی.
دلته شاعر انو ډيري سندرې وويلې ، خو نوى فکر پکې نه و.
پسرلې بيا هماغه ګلونه راوړل چې مونږ خو ځله ليدلي اوبوی کړي دي، مونږ په قرنو قرنو ګل اوبلبل زوړ مضمون اړوو را اړوو مګر نوى څه نشو پيدا کولی.
مونږ نوي مضمونونه په زړو موضوع ګانوکې لټوو او دزړې بوډۍ په سرنوې دړۍ ږدو.
دلته ميندې نوي اولادونه راوړي مګر دماغونه نوي فکرونه نه شي راوړئ.
دلته ښځې له کورونونه وتلی شي، خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوزي. دلته دا عادت دی چې پېغله دپلار په کاله کې زړيږي اوبيا وديږي. دلته اوس هم دزړوفکرونو کاله ته ريباران ځي او راځي، اوله نوونه زړې خبرې ښې څرځيږي.
دلته دبوډۍ په ټا ل کې زړې ارزوګانې زانګي او زاړه سرو دونه غږيږي.
دلته به خيرات خواره مليونران شي، بيسواده به رئيسان شي.
ښځې به په ميړونو زوروري شي، ملايان به د رندانو په مجلس کې ګډون وکړي مګر نوى فکر او نوى مضمون به پيدا نشي.
زمونږ کوچنيان چې پيداشي نوسپين ږيري وي او په ډيره زړه زانګوکې څملي زمونږ للو ډېره زړه ده او زړه دائي زمونږ دما شومانو تربيت کوي، زمونږ ځوانان که ږيري ونه خريې نوسپين ږيري ورته ويلې شو.
مونږ نوي خولۍ په سر کړي مګرنوي فکرونه مو رد کړ. نوي ښارونه موجوړ کړه، مګر زاړه بوډاګان پکې ناست دي زړې قصې کوي.
مونږ د زړو بوډاګانو په محفل کې زوړ راګ غږ وو او له سپين ږيرونه د ځوانانو اتڼ غواړو .
دا آرزو بيهوده ده زه بايد په نوي فکرپسې بل چيرته لاړ شم.
داشی له زړو شاجانيانوسره نه شته.
که د اتباکالو بوډا نوی واده وکړي هم زوړ دی. که زوړ سړی نوی پوستين واغوندي بيا هم زوړ دی. که له زاړه ښاره نوي ښارته راشي هم زوړوالی ورسره دی.
هو! کور يې نوی دی مګر فکريې زوړدی، په دغسې نوي کور کې نوی فکر او نوی مضمون نه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ فکر

سترګې يې مه خلاصوئ! کوم شکلی مخ به ووينې ليونی به شي.
ميخانه به وګوري مست به شي، ځان به ووينې خو دبين به شي.
دبل عيب به ووينې بدبين به شي.
پرېږدئ چې سترګې يې پټې وي او څه نه ويني.
کوښښ وکړئ! چې په ښو او بدو پوه شي او څه زده کړي.
که دی دسواد اوعلم خاوند شو که دی په سمه لاره روان شو.
که ده د ښو اوبدو تميز وکړ بيابه يې سترګې پرانيزو.
دسترګو پردې به يې غوڅې کړو دسترګو غړولو اجازه به ورکړو.
پخواله وخته دده سترګې مه خلاصوئ.
دی بايد هرڅه په پټو سترګو قبول کړي او سپين سترګی نشي.
دی بايد هرڅه دزړه په سترګو ووينې اودسر سترګې يې تړلی وي.

ناداني او ناداري

په کورکې ئې غله نه وه جامې يې هم زړې او شکېدلې وې.
پور چا نه ورکاوه مزدوري نه پيداکېده حيران و چې څه وکړي او ډوډی ځانته څنګه پيدا کړي؟
وروسته له ډېرو انديښنوله کوره راووت اوشپه ډېره تياره ؤ.
پخوا تردې يې کله غلا نه وه کړې ځکه زړه نازړه په يوه کاله ننووت اوپس له ډېر تردد نه يې غلا ته زړه ښه کړ.
په دغه شپه دده بخت بيدار و، ځکه چې دکاله خاوند ويده و.
ده په بيړه يو څه ما ل راټول کړ او په ويره ويره يې کور ته راووړ.
وايې چې دغله په غره کې ځای نه شته نو په کاله کې به يې څه حا ل وي
له ده سره داسودا ډېره زياته وه چې که سباته يې خلک کور ولټوي او دغلا ما ل ترينه واوزي څوکا له به په جبل کې
پروت وي اوله دېنه به هم بد بخته وي.
ده بله چاره ونه ليده. دکوټې په يوه کنج کې يې دځمکې په کينلو شروع وکړه چې دغلا ما ل خوندي کړي ، مګر يو
ساعت وروسته له خاورو لاندې يوداسې ګنج راښکاره شو چې دسرو اوسپينو زورور دولت پکې پروت و.
کله چې داپټه خزانه راښکاره شوه غل وپوهيده چې په ټول کلي کې ده غوندې بل بډای نه و، اوده غوندې د ذلت
شپې هم بل چا ندي تيرې کړي.
هو! ده د خزانې دپاسه په لوږه شپې تيرولې، دده په کاله کې هر څه و مګر دی ناخبره و او خپل شته ورته نه معلوم.
دی نه پوهېده چې زه لوی بډای يم او زما په کورکې هرڅه شته.
دده ناداري په حقيقت کې نا داني وه نور څه نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغسې سړي په حا ل افسوس په کاردی او که دیوه ملت دغه حا ل وي له دېنه لویه بختي او دافسوس خبره بله نشته.
دناپوهانو فطري اومعنوي استعداد همدغسې له خاورو لاندې پټ پاته کیږي، لکه چې د ناپوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترېنه نه اخیستل کیږي.

سیند

دوچو ډاګونو، ددښتو او میروله څنګه لوي سیند بهیږي ،مګر دغې وچې بیدیاته اوبه نه ورکوي. په دغسې وچکا لۍ کې چې په اوبوباندې سرونه ماتیږي سیندلکه شوم بخیل په شتاب درومي او زمونږ تندې ته نه ګوري.
کله چې سیند په چپو راشي کورونه اواباد پټي هم له ځان سره یوسي.
همدغه سیند له مونږ نه هغه خوابل راز روان دی اوله نوروسره یې رویه بل راز ده، هلته دغسې ورانۍ نه کوي . دومره بخل نه لري. دغه راز بې رحمي پکې نه شته. هلته د سیند په غاړه زرشویان دسیند له شګو نه زر راباسي.
ما هیګیران پکې په خرو اروکبان نیسي او ښکاریان یې په لوی اوستر ډنډ کې هیلۍ ولي. هلته له سیند نه ډیرې لویې ویالې بیلې شویدي، ډیرلوی لوی ډاګونه له اوبو لاندې شوه، کلي او ښارونه ابادشو ه، شاړې ځمکې په ثمر راغلې، دغلو او مېوویکې څه کمې نه شته. هلته دسیند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه. دبرېښنا ماشینونه ودربده، فابریکې او کار خانې په کارو لوېدې خلک اباد اوماړه شو.
داسیند ولې دلته دغسې او هلته هغسې دی.
مونږ ته په قهر دی او په هغوې پیزوینه لري، دلته ډیر تنداو په خیزونو روان دی، هلته غلی او ارام بهیږي.
دلته کوږ و ووږ ځي او خپله مجرابدلوي ، هلته په خپله ټاکلې لاره روان دی اوبې لارې نه ځي. په ربښتیا چې سیند دلته ډیر ورانی کوي او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چې ورانې ته یې نه پرېږدي.
زمونږ ګناه دسیند په غاړه ده، سیند له مونږ نه ډیر څه وریدي او ډیرېږي رانه وژلي دي، دا سیند خوني سیند دی او له مونږ سره یې زړه دښمني ده، خوځله یې زمونږ کورونه وران کړی او اباد پټي یې رانه په وارو وارو وړي دي.
زموږ ټوله ګناه دسنید په غاړه ده، سیند زورور دی اوپه مونږ باندې هروخت ظلم او تیری کوي.
آه- مونږ څومره ناپوه یو، چې دغه رازفکر کوو او په خپله ګناه نه پوهیږو، مونږ خپله ګناه د سیند په غاړه اچوو، دسیند په غاړه خو مونږ پراته یو په ربښتیا چې دا زمونږ ګناه ده دسیند نه ده.
سیند له چاسره دښمني نه لري ، سیند هرتږي ته اوبه ورکوي او دهر چا خیرنې جامې پاکوي، سیند پوخ کار غواړي او پاخه بندونه ورته په کار دي.
که زمونږ کارپوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالې نه وچېدې او زموږ پټي اوبو نه وړل.
مونږ د سیند په بندو بست پوه نه شو او له سیندنه موکار وانخیست.
داسیند دژوند اوحیات سیند دی. په ده کې د ورانۍ او ودانۍ دواړه قوتونه موجود دي.
سیند، دهرچا ظرف او استعداد ته ګوري هغومره اوبه ورکوي.
دمنګي خاوند او د منګوټي خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوي او نه ورو لښتیوته د لویو ویالو په اندازه څه ورکولی شي.
سیند دهر چا کار ته ګوري او هغسې ورسره کوي یعني خام بندونه ورانوي او پاخه بندته ځان تسلیموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې د ژوندانه سيند په خپل سر پريږدي او يوه معينه مجرا ورته نه شي ټاکلی له ژوندنه استفاده نه شي کولی.

عقيده

په سترګو يې څه نه ليدل مګر دخدای کتاب يې ترڅنګه و او مسجد ته راغی.
ده هغه آسماني کتاب په تا خچه کينښو د او په لما نځه ودريده. کله چې له عبادت نه فارغ شو او له مسجد نه روانېده هغه کتاب پاته شو او يوبل کتاب لاس ته ورغی.
دی ړوند و، کتاب يې نه ليده اوپه کتاب نه پوهيده، مګر ډېر ټينګ يې په غيږ کې نيولی و. ده ته دا نه وه معلومه چې په کتاب کې څه دي او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټينګه عقيده وه مګر پوهه اوبينا يې ورسره نه وه.
ده دخدای لپاره دغه کتاب ښکلا وه او لکه تعويذ له ځان سره يې ګرځاوه.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازارته راغی. په سترګو يې څه نه ليدل. مګرپه نامه يې هرڅه پيژندل له ده نه خپلو ماشومانو وځکي غوښتې وې.
دی په همدغه شي پسې راغلی و.
ددنيا بازارته ډير ړانده راځي او څه اخلي، دکانداران دهغوی په سترګو کې خاورې اچوي او ردي مالونه ورکوي.
ده ته هم دکاندار له خاورنه ډکې وځکي ورکړې چې هرڅه ورسره ګډه و.
دی روان شو او په لاره کې يې ځولی له لاسه خوشې شوه.
ده د ځمکې په مخ لاس وګرځاوه او هرڅه يې راټول کړه.
دی نه پوهېده چې خپل کاله ته څه وړي؟ او دده وځکې څنګه دي؟
ده غوندې ډېر ړانده دلته راځي اوهغه څه وړي چې دورلونه دي.
هو! دړندو عمل همدغسې دی، مګر ړوند نو له دېنه زيات څه کولی شي؟ ړوند که په سمه لاره لاړ نشي بايد معذوريې وګڼو.

عبادت او دعا

د رحمت بارانونه ونه وربدل چېنې وچې شوې په کاريزونوکې دمرغۍ مښوکه نه لمدېده. دونو پاڼې په پسرلي کې زيړې وې، په سمسورو باغونو خزان ولګېده، په خلکو دولړې هيبت راغی.
ټول دعبادت او دعا لپاره بيدياته ووتل، پاک خدای ته يې زارۍ کولې مونځو نه يې کول، درودونه يې ويل، دعا ګانې يې کولې د باران ترې و، زورور بارانونه يې غوښتل. دغسې داخلاص عبادت ، دغه راز د سوزدعا ګانې کله دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي کړې په دغه وخت کې د دوئ تعلق له خدای سره ډیر زیات و. دوی باور درلود چې روزي له خدای سره ده ، ډوډۍ له اسمانه راځي اوځمکه دخدای دستر خان دی.

هرچاله خپلو بدو عملونو توبې ایستلې، دهریوه له سترګو اوښکې بهېدې، مګر داسمان له سترګو یوه اوښکه هم تویه نه شوه.

دباران په انتظار کې ورځ بېګاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل، دقبلې له خوا توره وریځ راښکاره شوه چې دیره زیاته تیاره ورسره وه، خلکو ویل دحیات اوبه په تورتم کې دی. زموږ دعا قبوله شوه اوس به داسې زورور باران ووریږي چې غرونه رغونه به په اوبو ماړه شي او دځمکې تنده به ماته شي. داتیاره ورورو زیاتېده کلي کورونه غرونه رغونه په دغه تورتم کې ورک شو. له اسمانه ډېر زورور باران راښکته شو چې تالندې، بریښنا ګاني له هیبته ډک غږونه او زورور سیلا بونه ورسره و.

دهوا موجونه په دغه شپه طوفاني معلومېده، باران دیوه زور ورآېت هیبت درلود، سېلاب له غره نه ډیرې غټې تیږې رغړولې دهرچا دایقین و چې هر څه به سېلاب یوسي، مالونه، اولادونه ښځې او نربه ټول تباه شي دمرو پته به نه وي معلومه، کلی کورونه به له خړو لاندې شي او هېڅوک به هېڅ پیدانه کړي.

دغه ډار بیا په کلي د ژړا انګو لا آوازونه اوچت کړه، خلکو بیا پاک خدای ته رجوع وکړ. هماغه اوراد او هماغه دردونه بیالوستل کېده هرچا به دعا کوله چې باران ودریږي او د خدای له قهر نه نجات ومومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې زړه

د ا یمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی.
چې وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډاربده چې لږ غوندې لوی شو دملاصاحب له ډاره په سبق نه پوهېده.
په کور کې د ادې ډار و او د باندې د دادا.
اوس چې لوی دی دخان ډار، دملک ډار، دحاکم ډار یې په زړه کې ټینګ ځای نیولی دی. په لاره کې ورسره دغلو ویره ده او په کورکې دغلېمانو له ویرې خوب نه ورځي.
لویه خدایه ! په کوم زړه کې چې دغومره ډېرې ویرې وي ستا ویره ډېرځای نه شي پیدا کولی.
په دغسې زړه کې ستا خوف ته ډېر لږ ځای پیداکیږي، که ستا ډاراو دظالمانو ډارپه یوه زړه کې یوشان موجود وي له دینه لویه ګناه بله نه شته.
کشکې دوی یوازې له تا وېرېدلې او ستا د دښمنانو ډاریې په زړه کې نه وای. دخلکو ډار ستا ویره په زړونوکې کموي او ایمان ته زیان رسوي، ستا ضعیفه بندګان یوازې له تانه نه ویرېږي له نورونه هم ویرېږي دوی اوس د ز ورورو په مخ کې حق نه شي ویلی اوته دحق طرفدارېږي، ته په دروغو خپه کیږې او دوی له ډاره رښتیا نه شي ویلی.
ستا ظلم نه دی خوښ دوی له ویرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي هغه مسلمان اوس چېرته دی چې یوازې له تا ویرېږي اوبس. ستا بنده باید د ډار بنده نه وي او دنمرود له اوره یې سترګه ونه سوزي.

ملك او ملا

دکلي ملک به چې هرڅه کول ځوک یې مخې ته نه شو ورتلی. زور وکه زورور دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کې اوهرڅوک دده لاس لاندې و. هېچا دخپلې خور او لور واک نه درلوده. دکلي غوړې او چرګان هرڅه د ده ؤ، ښایسته ښځې به ده کره وې، ښکلي هلکان به د ده په مخکې ګرځېدل او هرچا به دده خدمت کاوه.
یوه ورځ په کور او کلي کې دا آوازه خپره شوه، چې هغه بې موره او بې پلاره هلک چې په علم پسې تللی و دعلم او کما ل خاوند شو هغه اوس له ډېرې پوهې سره بېرته وطن ته راځي، هر چاته سمه لاره ښیي هرڅوک به حق پوه کوي او هر چاته حق وایي، ځکه چې هغه دحق ملګری دی او له ظلم سره دښمني لري.
دا آوازه په ملک باندې ښه ونه لګېده.
ملک له دغه هلک نه وډار شو او پرېشانه خوبونه یې ولیدل . ملک پوهېده چې هغه خیرات خور ملا نه دی، دهغه سترګې ډېرې مړې دي او په زړه کې یې د زورورو ډار نشته.
هغه هیڅکله بې له خدایه بل چاته سرنه ټیټوي له هغه سره دحق جذبه او حقاني قدرت شته او په وینا کې یې بل شان تاثیر موجود دی.
څو ورځې پس ملا له یوې امسا سره راغی ، ظلم او ناروا ته یې بد وویل د زور اوقوت مخه یې ونیوله خلک یې په خپل حق پوه کړه او دمظلومانو ملګری شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده ملګري ورځ په ورځ زیاتېدل او په اولس کې پوهه اوبیداري پیداشوه. هغه ملک لري شو او په ځای یې بل ودرېده، دغه بل ملک هغسې ملکي نه کوله او ډېربه سم چلېده. چې علم او پوهه پیدا شي ملکان سمیږي او خلک سم ملک دروي.

دفرعون اوموسی قصه، دملک او ملا افسانه همدغه معنیٰ لري.

هلکان باید په علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړي.

شاعر

شاعر یوازې پرېږدئ ځکه چې دی د جرګو او مرکوسړی نه دی.

هغه چې له نورونه ګټه کوي باید نوروته ورشي.

دی غواړي چې له ځانه استفاده وکړي ، نه له بل چانه.

هغه وخت چې برخې وېشلې کېدې سازنده یې دساز او سرو د مجلس ته راوباله اوشاعر یې له خلکو نه لرې یوازې کښیناوه. شعر اجتماعي شو، مګر د شاعر په برخه تنهایي ورسېده.

څوک چې په آزادۍ مین وي هغه هېڅکله ځان نه شي مقید کولی.

د آزادۍ معشوقه هغه وخت چاته ځان ښیي چې له نورونه بېل او یوازې وي. شاعر له ځان سره عشق لري او په ځان مین دی.

دی نه غواړي چې په نوروکې ورک شي او نورو غوندې شي.

دی له خلکو سره همدردي لري مګر له خلکو سره ناسته ولاړه نه شي کولی عاشق دی خو معشوقه نه لري.

دردلري ، مګر دوانه خوري.

ذلت یې نه دی خوښ او عزت ته هم په ښه سترګه نه ګوري.

دده طبیعت بل شان دی.

دی تاسې ته لاره ښیي مګر په یوه لاره درسره نه شي تلی.

سبا

هغه ورځ چې تراوسه یې نه دلمر وړانګې دغرونو په سرولویدلې دی او نه یې د پېښو او واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه یادیږي.

دا ورځ لکه یوه پټه معشوقه له هر چانه پټه ده او دسحر نسیم یې هم له مخه پوړنی نه دی لرې کړی.

دانه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځا ن سره یوسي.

دچمن په ګلونو به شبنم وروي او که ږلی؟

یو اشنا به په سرو سترګو له بل نه بېل کړي او که دوه خواږه یاران به غاړه په غاړه کړي.

دا ورځ له دغه مجهولیت او معماتوب سره دهرچاپه زړه کې محبوبیت لري او هرڅوک ورته په امید ګوري.

دهرچا کار او زیار دسبا ورځې دښه والي لپاره دی او دنن ورځې دعمل نتیجه د سبا ورځې په لمن کې لټوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅوک هیله لري چې دنن ورځې زحمت به د سبا ورځې په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.
په همدغه اسره د ژوندانه مشقت سپکیږي او دامید مزي غځیږي، دنن ورځې بندي دسبا ورځې آزادي په خوب کې ویني او همدغه راز خوبونه دغمونو تله سپکوي.
چاچې نن دخوښۍ او خوشحالۍ ډولۍ کاله ته راوړیده هغه یقین لري چې سبا ته به د زوی پلار شي او له دغې خوشحالۍ نه به بله خوشحالي پیداشي، دا غولوونکی سبا هېڅکله نه سبا کیږي او ترقیامته دوام لري.
د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه شي کې پټ دی، که دغسې سبا ته څه امیدونه لرو د ژوندانه تحمل هېڅکله نه شو کولی.
ځمکه او اسمان په همدغې ورځې پسې سرپه خیږی سرګردانه ګرځي او داتیا کالو بوډاهم له دغې ورځې نه نا امیده نه دی.
که دسبا ورځې مینه زموږ له زړونو نه واوزي موږ بیا ژوند نه شو کولی ځکه چې زړونه سړیږي او ارزوګانې مري.
که موږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډیر تاوان به وکړو او خپل ژوند به فاني وګڼو.
زموږ نظر به بیا لرې خاږ نه کوي او ډیر لنډ به ګوري.
په دغسې حا ل کې موږ بیا اوږده اوږده فکرونه نه شو کولی او دمریخ سفر رانه پاته کیږي.
دسبا ورځې فکر زموږ په اخلاقي ژوندکې هم ډیره اغېزه لري او دبشر هر راز مادي او معنوي ترقیات وروړې تړلي دي.
دهقان دهمدغې ورځې لپاره کر کوي او باغوان په باغ کې نیالګي ږدي دخرما زړی په ځمکه کې کرل او دخرماله ونونه خرما ټولول د هغو کسانو کاردی چې سبا ته امیدونه لري او دنن ورځې په تنګه دایره کې ایسارنه دي.
څومره چې دانسان ذهن او دماغ ترقي کړیده، په هره اندازه چې انسان لوی شوی او پوه شوی دی هغومره یې له سباسره تعلق زیات شوی دی دسبا ورځې غم خوړل دسبا لپاره فکر کول، دسبا ورځې ضرورت او احتیاج په نظرکې نیول دډیرو پوهانو او دډیرو لویانو کاردی. زه لوی او کوچنی په همدې پېژنم چې یو ډیر لرې ګوري اوبل ډیرنږ دي ګوري د یوه سبا هم ډېرلرې اودبل لنډ دی.
دمسلمان سبا پس له مرګه هم شته، دده نظر باید ډېرلرې ځا روکړي او ابدي ژوند په نظر کې ونیسي.
ابدي ژوند همدغه دی چې سړ ی له سبانه غافل نه وي او د سبا اندیښنه ورسره وي.
نن او سبا هغه دوه مېلمانه دي چې یوځي او بل راځي. موږ له یوه سره وداع کوو او دبل په خدمت مشغولیږو.
زموږ خدمت باېد دسبا ورځې دپاره وي او خپله آینده په نظرکې ونیسو دعقل او دور اندیشۍ تقاضا همدغه ده.

„بله ډیوه“

دپسرلي ګله!

ستا ښایسته اوګلالۍ څیره په جهان کې څومره قدر لري. آسمان له دومره لویوالي سره هر سحر دشبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستاښکلی مخ وینځي او ځمکه دخپل زړه له نمه اوبه درکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځمکې مخ په تاښايسته دی. هوا ستا په ورمو معطره شوه، دبلبل خوږه نغمه ستا د جلوې برکت دی، شاعران ستا په ستاينه په جامعه کې مقبول شو، ښکلو پېغلوتاته په خپل اوربل باندې ځای درکړ، بوراستا په مينه په غزلوکې وستايل شو.

په شعر او ادب کې ستا برخه ډېره زياته ده، دمينې او محبت ډېر ښه سوغات ته يې.

مګر ګوره چې پخپل جمال اوکما ل مغرورنه شې او له باغه ونه وزې.

تا غوندې ډېرښکلي اوښايسته ګلونه دهېواد په غرورغوکې پيداشوه چې نه چاوليدل او نه چا وستايل.

که ته هم له دغه چمن نه ووتلې او په غرونوکې دې ځای ونيو نه به بلبل پيداکړې او نه ماليار.

ته دخلکو له نظره مه لرې کيږه او ځانته ما ليار پيداکړه!

دانسان داعادت دی چې مطلق ښه نه ستايي او هرښه څيزښه نه ګڼي، هوا دی هماغه شی ښه بولي چې ده ته نږدې وي او د ده خپل وبلل شي.

دلته هر څوک خپل ښاغلی ګڼي او هريو دخپل باغ ګلونه ستايي.

ته هېڅکله دخلکو له نظره لرې کيږه مه!

 ستا ښايست دخلکو د توجه او التفات نتيجه ده.

که ته غواړې چې هرڅوک دې قدروکړي او په خپل سر دپاسه ځای درکړي لکه نرګس هر چاته په ښه سترګه ګوره او لکه دباغ غوټۍ هرسحر خلکوته خانده!

په دغسې التفات او يوه خوله خندا سرې دخلکو زړونه خپلولی شې.

په يوازې ګلتوب او ګلا ليتوب هېڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه په تش ښايست دلبري او دلر بايي کيږي.

راشـــه زمـــا د بـــاغچې ګـــل شـــه   چـې هـر سـحر دي پـه ديـدن اوبـه کومـه

„بله ډيوه"

درمې خاوندە

دتورې کيږدۍ او دلويې رمې خاونده!

په دې سړه او ټکنده غرمه کې، په دې وچه بېديا او سپېره صحرا کې چې يخې اوبه، يخ سيورى، تـوده ډوډۍ، شـو دې اومستۍ، کوچ او پيروی،کورت او غوړي، پوڅې او پنيرونه هرڅه له تاسره دي په خوارانو اوبېو زلورحم وکړه!

له لارويونه خپل خوړونکي سپي ايسار کړه!

 هرڅوک چې ستا کيږدۍ ته په هېله او اسره راځي، هغه له خپلو سپيونه ساته او قدريې کوه!

 په دې وچ ډاګ کې بل سيوری نه شته يوازې ستا سيوري ته هيله اواسره کيږي.

 که ته خپل سپې ونه نيسې له دينه لويه بې رحمي بله نه شته.

اى دخروړو سپيو خاونده!

 ستا دسپيو تاوان له تارسيږي او د دوی په ضرر ته نيولی يې.

سپی اونفس دواړه يو شانته دي.

ته خپل سپي ونيسه! او په مونږ رحم وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خپلو سپو داګمان مه کوه چې دوی به هروخت ستا غلیمانو ته وغاپي.
دوی ډېر ځله داسمان ستورو او سپوږمۍ ته هم غاپي:
ستا په ملګرو او دوستانو هم بلوڅې او غوټې وهي.
آه- هېڅوک زما ناري نه اوري.
دخپلو سپیو حملي هم نه ویني.
زما غږ ترکیږدی نه رسیږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ویني؟
ولې په چارحم نه کوي؟ پردي خوبه نه وي؟
کیږدی خو دپښتنو معلومیږي.

„څه لیکل یا لیك پوهه"

بې ګناه بندي***

پریږدئ ! دابې ګناه بندي پریږدئ!
مه ویریږئ، دده په آزادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده نه نه پیداکیږي.
دده بندي کول لویه ګناه ده.
داهغه یوسف دی چې دبې ګناهي په سبب زندان کې لویدلی دی.
که دی له زندانه راووزي ستاسي آینده سنجولی شي او ستاسې دبلې ورځې غم خورلی شي.
پریږدئ! دابې ګناه بندي پریږدي!
که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېر ښه شان وکړي.
ستاسې وږي به ماړه کړي، ستاسې بربنډ به پټ کاندي.
تاسي دغه ښکلی موجود په تورو څاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانونو کې یې مه اچوئ.
په لېوانو او پړانګانویې مه خورئ.
دی به ستاسې د ګډو ډو او پرېشانو خوبونو صحیح تعبیرونه وکړي.
ډېرې سختې، مبهمې او مجملې غوټې به پرانیزي.
دی دراتلونکې حا ل پیشبیني کولی شي.
دطبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږي.
دجوي اوفلکي اوضاعو اقتضاآت ورمعلوم دي.
پریږدئ! دابې ګناه بندي پریږدي!
دده په آزادی باندې علم اوپوهه زیاتیږي.
وطن رڼا کیږي، ړانده بینا کیږي.
دی له خپلو جفا کارو وروڼوسره هم ښه سلوک کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډیر پېچومي او ارولی شي.
ډیر کړې لارې سمولی شي، او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ماخوب لیدلی چې دابندي خلاصیږي او دسلطنت په کرسۍ کښیني.
ښه فکر وکړئ!
دابندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم!
فکرد ی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنۍ کې یوسپین ږیری خدمتکار او سېده چې هرچابه ورته نظر لالا ویل.
داسړی دماشومتوب له وخته دبوډاتوب ترزمانې په دغه کاله کې و اوخپل ژوند یې په همدغه کاله کې خاورې کړ.
دی ددې کاله نسبي سړی نه و او دخدمتګار په حېث یې کارکاوه، مګر مزدور ورته نه شو ویلی، ځکه چې دمزدور په شان کاريې نه کاوه.
هېڅوک به خپل ځان دځان لپاره په کارکې دغومره ستړی نکړي لکه چې نظر لالا ددغې کورنۍ په خدمت کې ستړی اوستومانه و.
کوم کارچې څوک دیوې تینګې اولوړې عقیدې لپاره کوي هېڅ حریص او په ګټه مین سړی یې د پیسو لپاره نه شي کولی.
ده دغه خدمت دخدای لپاره کاوه او په داسې جذبه یې کاوه چې دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه.
په دغه سړي کې ډېر زیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود و چې په دې وخت کې یې مثل او نظیر نه شي پیدا کېدی یا ډېر لږ پیداکیږي.
داسړی بې نامه اوبې نشانه سړی و، جامې به یې تل زړې او خړې وې، مګر دزړه صفا ئې یې دومره زیاته وه چې زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.
په کوم کلي کې چې نظر لالا اوسیده د جاه او جلال خاوندان او دعلم وفضل صاحبان هم اوسېدل چې ځینو مرېدان هم نیول مګر زه له هغو ټولو نظر لالا انتخابوم او له نورونه په ادب تېرېږم.
زما داعادت دی چې له مخدوم نه خادم ته په محبت ګورم او له پیرنه مې مرید خوښ دی.
له ماسره اوس دافکر ډېر پوخ شوی دی چې دخیر او برکت خاوندان په ساده مسلمانانو کې ډېر موندلی شو او پوهان او هوښیاران دبل لپاره له خپلې ګټې نه نشي تیریدلی.
څوک چې دخدای لپاره د نورو خدمت کوي او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوي هغه لکه نظر لالا داسې وي چې خپله مادي ګټه هېڅ نه پیژني او په پردي کاله دومره زهیروي چې له هېڅ سره به دخپل کاله دغومره غم نه وي.
داسړی په تور او سپین نه پوهېده، الف اوبې یې نه و لوستی، د لفظ او معنی فرق یې نه شوکولی، مګر دنیکۍ او خیر رسولو په لوړه مبدایې ټینګه عقیده لرله او داجذبه یکې دعشق حدته رسیدلې وه، نظرلالا دهرچا په نظرکې ډېرسخت اوبخیل سړی معلومېده، هرچا به ویل چې ده غوندې سخت سړی بل نه پیداکیږي، په رښتیا چې دده پیرزوینه په ځان باندې ډیره لږه وه، مګر بخیل ورته نشم ویلی اوډېر حاتمان زه ورځینې ځاروم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به چې دکاله خاوند، نظر لالا له کا بله ننګرهارته استاوه چې خار وي او پسونه بوزي نويو خوړوډی به يې پخې کړی او ډيرې لږې پيسې به يې هم ورکړې چې په لاره کې ځان ته کوم وخت څه نګولی واخلي يا چيرته د خاروو لپاره څه وابنه پرې رانيسي. داسړی به له کا بله لغمان ته ولاړ او خاروي به يې هم ورسول، مګريوه مياشت يادوه مياشتې پس به چې څوک مېلمانه راغلل او چرګه به په کار شو نظر لالا به هغه پيسې په چرګورو ورکړې چې ميلمانه په ښه شان عذر شي او دکاله دخاوند ښه نوم وساتل شي.

دی هغه راز خدمتګار نه وچې له خپل مخدوم نه څه واخلي او دځان لپاره يې ذخيره کړي بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت يې بيخي ورياو.

دده خور او خوريي ډېر غريبان وو، مګر هېڅ بد ګمانه سړی هم داګمان نه شو کولی چې دی دې هغوی ته څه ورکړي.

که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کېده او ددغه کاله زيان ورته لکه دايمان زيان معلومېده.

دنظر لالا دا عادت وچې چرګ غږ به له خوبه پاڅېده او دسپېدو په رڼاکې به غره ته روان و، ترڅو به چې لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسو ګېډی راوړ، چې سبا ناری به يې وکړ، نو بيا به په نورو کارو پسې روان شو او ټوله ورځ به يې کار او خدمت کاوه.

ده به پس له ماښامه هم د شپې تر لسو بجو د ميلمنو خدمت کاوه او ډير ناوخته به ويده کېده.

دده په کارکې درخصتی او تعطيل ورځې نه وې او دناروغۍ دپاره يې هم فرصت نه درلود.

دی د عادت او ډير کارکولو په وجه له پولادونه هم کلک و.

هغه ګېډۍ چې ده د شپيتو کالو په عمر په شاباندې راوړ ددې زمانې ښه ښه ځوانان يې نه شي ورلی.

ده به هرکله دخمتا پيوندي کالي اغوستل او خوراک يې هم ډېر خوارو. ترڅو به چې ډېر مجبور نه شونو داختر په ورځ به يې هم نوي کالي نه اغوستل، په دغه کاله کې به چې هرڅومره ښه څه پاخه شوو، دده برخه به پکې ډېره خواره وه، ځکه چې ښه ډوډی دده له ستوني څخه نه تېرېده او په همدغه وجه به دچرګ ورمېږ دده برخه وه، نظرلالا له تودې ډوډۍ سر ه هم دښمني درلوده اوچې په کور کې به سړه پرته وه تودې ته به يې لاس نه وروړ.

په همدغه سبب دی په بخل مشهور و اوهرچابه ورته سخت اوبخيل ويلې.

دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډېر لرې و اوپه ډيرې ظاهر بينۍ بناو، هغه څوک چې خپل ژوند دبل لپاره وقف کړي او هېڅ دنيايي ګټه پکې له نظرلاندې نه وي هغه ته به څنګه بخيل ووايو.

هو ! نظر لالا په ځان باندې بخيل وځکه چې له ځانه تېرو اوخپل ځان يې بل ته بخښلی و.

ده ته به که چا دخدای دپاره څه ورکړه هغه يې دبل دپاره اخيستل اوبل ته يې ورکول.

دااېثار اوفداکاري چې پدې وخت کې لکه د اينځرګل يا دمرغۍ پۍ ډېر نادر څيز معلومېږي، له انساني غرايزو سره ډېر موافقت نه لري او مثالونه يې ورک دي.

دا راز سړی دخلکو په نظرکې ډير ساده او ډېر احمق معلومېږي.

په عقل او پوهه داګمان نه شي کېدی چې چاته ددغسې ايثار او فدا کارۍ اجازه ورکړي.

خپل ځان خوارول اوبل پالل، له ځانه تېرېدل او دبل په ښه ورتلل دعقل او فکر کار ندی د دغسې کارونو د پاره يو لوړ معنوي عشق په کار دی او د نظر لالا ا خلاص غواړي.

ددغه کاله هرڅه دنظرلالا په لاس کې وو او دده په امانت دارۍ هرچا داسې يقين درلود چې هېڅ شک پکې چانه شو کولی.

زه دهغه چاستا ينه نه کوم چې نظرلالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نظرکې دستايلو وړنظر لالا دی او دده په ښه سړيتوب ټينګه عقيده لرم.
دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډېر اخلاص ورځم. په هغه اديره کې چې دی ښخ دی نور قبرونه هم ډېر دي او په ځينو باندې لا جنډې هم ولاړې دي، مګر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم اودده حسنات راته ډېر درانه معلوميږي.
په رښتيا چې زما خادمان خوښ دي او ښه خلک په خدمتګارانو کې وينم.

جبر او اختيار***

هغه کارچې دانسان په اراده او اختيار نه وي شوی دفخر وړنه دی او دملامتۍ موجب هم نه ګرځي، يعنې که دچا ونه ټيټه وه، ګرم نه دی که چا متوسطه قداو قامت درلود ورته نه شو ويلی چې ډېر ښه کار دی کړی او اندازه دې ساتلې ده.
که يوسړی خپل سپين مخ تورکړي ملامت دی، مګر دحبش مخ که هرڅومره تور وي څوک يې نه شي ملامتولی، ځکه چې دده اختيار او اراده پکې دخل نه لري.
که يوسړی خپل غليم په جنګ کې مړکړي او خپل شجاعت ښکاره کړي حق لري چې په خپله توره او توريالیتوب فخر وکړي، مګر که مرغۍ ولي او سړی ولګېده که څه دده ډېر زوورو او زروردښمن وي خپل بريت نه شي تاوولی او توريالی ورته نشو ويلی.
هېڅوک يو ګونګ په حق نه ويلو نه ګرموي ځکه چې هغه مجبور او معذوردی، مګر هغه چې ژبه لري او له ډاره حق نه وايي له ملامتۍ نه نه خلاصيږي که څه هم يوڅه مجبوريت دلته هم شته او اختيار نيمګړی دی.
دجبر او اختيار مسله ډېر اړخونه لري او دغه فيصله څه اسانه خبره نه ده.
زه په دی ځای کې دا اراده نه لرم چې له علمي څېړنې نه کار واخلم زما مقصد بل دی اود ملايانو په کار کې کارنه لرم.
زه حتی الا مکان له فلسفي بحثونونه ډډه کوم مګر کله کله مې د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروي چې په معقو لاتوکې مداخله وکړم. زه نه وايم چې انسان مختار دی ځکه چې مونږ ډېر مجبوريتونه لرو او د جبر مظاهر دلته بيخي ډېر دي.
مونږ مجبور يو چې په وچه مزل وکړو، ځکه چې دلته بحر نشته او زمونږ په هېواد کې بيړۍ نه ګرزي.
همدغه شان مونږ له کابله ننګرهار ته په هوانه شوتلی، ځکه چې هوايي سرويس نه دی جاري، مګردغه راز مجبوريتونه په ځينو نورو ځايو کې نه شته هلته يوسړی اختيار لري چې په هواځې که په بحر کې او که په وچه.
اوس پوه شوئ! چې جبر او اختيار په هرځای کې يو شانته نه دی او ټول انسانان يو راز مجبور نه دي.
ډېر مجبوريتونه پخوا وو چې اوس نه شته او خپل ځای يې اختيارته پرې ايښی دی. يو ماشوم چې اول پيداشي هېڅ اختيار ورسره نه وي او دبل په غېږ کې ژوند کوي، په خپله نه چېرته تلی شي او نه راتلی شي. ځملول او پاڅول يې دبل په لاس کې وي او کالي بل څوک وراغوندي، مګر څومره چې لوئيږي او غټيږي هغومره دمورله غېږې لرې کيږي او له مجبوريت نه اختيار خواته درومي، کله چې په خپلو پښو روان شي نو بيا خپل مخ په خپله وينځي او پخپله خوښه له کاله اوزي يا کاله ته راځي.
کله چې ځوان اوځلمی شي، دکاله واک او اختيار هم د ده شي او دپلار په جايداد تصرف وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه چې دژوندانه درجه اومرتبه لوړيږي مجبوريت کميږي او اختيار زياتيږي. يو کاڼی که څوک هرې خواته غورځوي ، او هر راز لوبې پرې کوي کولی يې شي، مګر ونې او بوټي دغسې نه دي، يعنې دنبات مجبوريت له جماد نه لږدی ځکه چې دحيات اثرپه ده کې زيات دی.

له ونو او بوټو نه بيا د دځارويو اختيار ډيردی اوجبر نورهم تخفيف موندلی، انسان چې له حيوان نه پورته مقام لري، اود تکامل په لاره کې وړاندې دی دده اختيار نورهم زيات شوی او له خپلې ارادې نه ډېر کار اخلي.

په انسانانو کې هم دوحشي او مدني انسان، عالم او جاهل انسان، دقوي او ضعيف انسان په اختيار کې ډير فرق موجود دی مګر بياهم په هرحا ل کې يو څه مجبوريتونه شته او په جبر او اختيار کې ډير فلسفي بحثونه کيدی شي.

ددنيا ډير پوهان پدې عقيده دي چې دانسان ډير لږ کارونه په ظاهر ه ارادای او اختيار ي معلوميږي، مګر په حقيقت کې د مجبوريت اثروي اوخبره له اختياره وتلې وي.

دوی وايي هغه سړی چې ډير په غيظ او غضب کې وي او په همدغه وجه د چا د وژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختيار خاوند نه شو ويلی، ځکه چې دی په دغه حا ل کې دداسې اغيزو اونفسي تاثراتو محکوم دی چې له دغه کاره ځان نه شي ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکميت نه لري که مونږ پوه شو چې دی په دغه وخت کې له يوه ليوني نه څه فرق نه لري او په طبيعې حا ل کې نه دی، دی به اورمرو مجبوره ګڼو او دغه کارته به غير اختياري ووايو.

همدارنګه هغه څه چې يوعاشق دعشق په جذبه کې دعشق دپاره کوي له مجبوريت نه نه وي خلاص او اختياري ورته نه شوويلی.

ددغو خبرو خلاصه او نتيجه داده چې شديد محبت او شديد بغض دانسان اختيار سلبوي، او هغه څه وربانديې کوي چې په عادي او طبيعي حا ل کې يې يو عاقل انسان نه کوي د همدې لامله ډير خلک په خپلو ځينو کارونوبل وخت پښېمانه کيږي او پوهيږي چې ښه يې نه دي کړي.

ځينې نورپه دې عقيده دي چې انسان داختيار خاوند دی، که ښه کوي بايدښه ورته ووايو اوکه بد وکړي بايد بد يې وګڼو. دوی وايي که انسان دعشق لپاره کوم کار کوي او که ددښمنې دپاره په دواړو حالوکې دغه کار دده ګڼل کيږي او په ده پورې تعلق نيسي ځکه چې دغه مختلف احوا ل چې د زوروړې مينې يا دشديد عنادپه اثرپيداکيږي او نفسي يا روحي اغيزې ورته ويل کيږي په خپله له نفس څخه عبارت دی اونفس دهمدغو احوالو او کيفياتو نوم دی هسې نه چې کوم بل شی په نفس اغيزه کوي او اختيار ئې سلبوي.

ارسطو دجبر او اختيار حدود ډيرښه ټاکلی دی او پدې باب کې يې ډير ه ښه فيصله کړېده. دی وايي هغه کار چې يوسړی په خپله اراده نه کوي او دده اختيار پکې هيڅ دخل نه لري ښه او بد يې ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نه شوويلی يعنې که يو زورورباد يوسړی کومې خواته يوسي يايې څوک لاس اوپښې وتړي اوله يو ځايه يې بل ځای ته وړي نو دلته اختيار سلب دی اوپه مجبوريت کې هيڅ شک او شبه نه شته مګرکه يوسړی دخپل شرافت د ساتلو لپاره کوم کارکوي اوخپل عزت او وقار يي يوه کار ته مجبوروي نو دغه راز مجبوريتونه دجبرله قانون لاندې نه راځي.

دی دمثا ل په ډول وايي : که ديوه سړي مور اوپلار يا او لادونه ديوه ظالم اومستبدله تهديد لاندې وي چې دده په تسليميدو او اطاعت هغوی له زيان او ضرره محفوظ پاته کيږي او که اطاعت ونکړي هغوی ضايع کيږي نو په دغه صورت کې دا سوال پيداکيږي چې که دغه سړی د هغه ظالم له خواپه يوه ناوړه کارمامورشي، دی په دغه باب کې مجبوردی او که مختار؟

ارسطووايي چې دلته جبراو اختيار مخلوط شانته دي مګرد اختيار جنبه غالبه ده ځکه چې ددغه کارپه کولو او نه کولوکې دترجيح او انتخاب مسئله مېنځ ته راځي نوهره خواچې دی انتخابوي او ترجيح ورکوي هغه دده خوښې او ارادې ته راجع ده او دده کار ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی وايي په دغسې مواردوکې که سړی ناوړه او بدکار وکړي دغه راز مجبوريتونه معقول عذرنه شي کيدای په دغسې مجبوريت بايد سړی پښې کيږدي او هغه څه وکړي چې انساني شرافت او وجدان تقاضالري .
شجاعت او شهامت چې يو اخلاقي فضيلت دی په همدغسې مواردوکې ځان ښيي او د افتخارحق پيداکوي.
هغه د سر خطر چې په جنګ او جګړه کې يو بې زړه سړی تيښتې ته مجبور وي، دخلکو په نظرکې څه اعتبار نه لري په همدغه وجه له تورو او ټوپکو نه تښتېدونکي هرچاته سپک ښکاري او هغه چې له مرګ نه ويريږي او په ايستلو تورو ورځي دخلکو په نظرکې درانه معلوميږي.
که په دغسې مجبوريت خلک قائل وای هرڅوک به له جګړې څخه تښتېده او هېچا به هغه ته په سپکه نه کتل.
هغه افتخار چې د شجاعت او شهامت خاوندان يې ګټي ددغسې مجبوريتونو په نافرمانۍ کې پټ دی لکه چې عار او ذلت ددغه راز مجبوريت اطاعت او انقياد ته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخان واده***

له خوبه راپاڅېدم، دډول او سرني اواز مې ترغوږه شو او ډېره لویه ورارابسکاره شوه چې ډېرخلک ورسره خوشحاله روان وو او دخان په واده کې یې لاسونه غورځول.
زه هم له دوی سره ملګری شوم او په دې خوشحالۍ کې مې ځان شریک کړ. ددې ښادۍ دډول او سرني غږ ترډېر لرې ځایه رسېده او ډېروخلکو پکې اتڼونه کول.
چا به ډزې کولې، چابه اسونه ځغلول، ځینو به ټوکې او مسخرې کولې په دغسې خوشحالیوکې ماښام تیاره کلي ته ورسېدو او ډولۍ دکاله په مخکې ښکته شوه.
دکلي ښځې په ډېرې خوشحالۍ راغلې او د ډولۍ پردې یې جګې کړې همدغه وخت خندا او خوشحالۍ خپل ځای غم او ژړاته پرېښود او د امعلومه شوه چې دغې ښکلې ناوې دخپلې ازادۍ لپاره ډېره لویه قرباني ورکړه او داجباري واده ملایې ماته کړه.
ددغه حا ل په لیدلو د هر چا په احساس کې بدلون راغی او مونږ وپوهېدو چې کله خلق جنازه هم په ډول او سرني وړي او په غم دښادۍ ګومان کوي.
په دنیا کې ډېرداسې غمونه شته چې دخوشحالۍ په ډولۍ کې پټ دي او دخلکو په شعور او تمیزمسخرې کوي.
زما پوه ملګری په دغه ورځ وویل: په رښتیا چې خوشحالي څوک په زوراو جبر یاپه ډېرو پیسو کورته نه شي وړلی.
مګرخان لا تراوسه په دغه حقیقت نه دی پوه او خپله خوشحالۍ په دغه ډول غواړي.
„ څه لیکل یا لیك پوهه„

غم او خوشحالی***

زما اشناله ډېرو غمونو سره ناآشنادی، دهغه په کاله کې چا دماشوم ژړانه ده اوریدلی او د خپلو ماشومانو په مرګ او درد یې هېڅکله نه دی ژړلی.
هغه د ځوی او لور پلار ندی چې د اولاد په تبه شری یا کوی غمجن شي.
هغه حا ل چې یو پلار یې دخپل کوچني زوی یا ځلمي زوی دځانکدن په وخت کېویني دی ترینه ناخبره دی.
ده غوندې بې غمه سړی ډېرلږ پیداکیږي اوپه همدغه سبب یې دخوشحالۍ برخه هم ډېره لږه ده.
دی چې په خپل کاله کې خپل خلف الصدیق نه ویني په زړه کې ډېر خوږیږي او ځان بد بخته ګڼي، مګر دده دغه غم زمونږ په نظرکې دهغه چاله غمه ډېرسیک دی چې دوه زامن یې ژوندي دي اویوه دده په غیږکې خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحې دپاره ورځو اوده ته نه ورځو.
زمونږ داعادت دی چې که دچاپه کاله کې نهه میاشتنی اولاد مړ پیداشي ویر ورسره نه کوو اوهغه هم دغم کمبله نه غوړوي، مګرپه کوم کاله کې چې د دوه ورځو ماشوم مړشي هلته د غم او مصیبت مجلس جوړیږي اوخلک ورسره همدردي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موریس مترلینګ وایي: "تاسې په ملیار دونو نطفې ضایع کوئ مګر خوابدی کیږئ نه او دغه راز ضیاع د چاد غم او خپګان موجب نه ګرځي".

ددې خبرې معنی داده چې زموږ غمونه معقول نه دي، محسوس دي، هره ضا یعه چې یوازې عقل پرې پوهیدی شي او احساسات ورسره تعلق نه لري همدغسې بې اثره وي.

زمونږ خوشحالي هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکانه لري بلکه دشعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالي یوه په بل پوري تړلي دي او یوله بله نه بېلیږي ځینې ګمان کوي چې خوشحالي له بې غمه خلکوسره زیاته ده او هغه خوک ډېر نېکبخت دی چې هېڅ غم نه لري مګر حقیقت دغسې نه دی او ښادي هرچیرې دغم په اندازه ده.

حقیقي بد بختي په بې غمۍ کې ځای لري او بې غمه سړي ته که سړی وویلی شو نیکبخت خو ورته هېڅکله نه شو ویلی.

غم او خوشحالۍ لکه د یوې توټې دوه مختلف مخونه دي، چې اصل یې یو دی. څنګه چې شپه او ورځ یو په بل پورې نښتي دي او هر کاله ته دواړه وراندې وروسته راځي، دغم او خوشحالۍ ارتباط هم دغه راز ټینګ دی که څوک وغواړي چې هغه یو خپل کاله ته پریږدي او دابل ایسار کړي له دینه لویه اشتباه بله نه شته.

داسې کیدی شي چې ورځ اوږده شي او شپه لنډه، یا شپه لویه وي او ورځ وړه وي مګر داسې ورځ چې شپه ونلري یا داسې شپه چې ورځ ورپسې نه وي په دنیا کې نشته.

که لمرتراخرته پاس په تندی ځای په ځای ولاړوای او دزماني په رنګ کې هېڅ تغیراو تحول نه وای موجود، هېڅوک به نه پوهېده چې شپه څنګه وي او دهمدې لامله چې شپه به چانه پیژندله په دې به هم نه پوهېده چې ورځ څنګه وي اوڅه کیف لري. غم او خوشحالۍ هم لکه شپه او ورځ یوپه بل پیژنو که غم له دنیا نه بیخي لاړشي. خوشحالي هم ورسره ځي که ژړانه وي خندا هم نه شته.

هماغسې چې هګۍ له چرګې پیداکیږي او چرګه له هګۍ نه غم او خوشحالۍ هم یو دبل اولاد دی.

انسان باید په دې پوه شي چې غم او خوشحالي یو ظاهري او اعتباري فرق لري یعنې دا فرق هم لکه دشپې او د ورځې فرق دسترګو او نظر فریب پیداکړیدی چې دعقل او بصیرت خاوندان پرې نه غولیږي، بلکه ړانده هم دواړه یوګڼي. څوک چې دعقل سترګې لري او دفلسفي شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان ګوري اود شپو ورځو له سپینو او تورو پردونه هغه خوا بې رنګه زمانه په بل ډول ویني هغه پوهیږي چې دزمانې دواړه مخونه یوه شي ته منسوب دي او یو حقیقت دوه رنګه نښیي.

ډېره ښه ده چې عقل او پوهه په مونږ ډیر تسلط نه لري او مونږ یې له وهم او خیا ل نه لرې کړی نه یو، ګڼې اوس به شپه او ورځ راباندې یوه وه او خوشحالۍ به هم راباندې غمېدلې وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالی زمونږ په ژوندکې هغه سوزاو سازپیداکوي چې بې له هغه د ژوند کیف او خوندونه پاته کیږي.

غم د خوشحالۍ څکلو ذایقه اواحساس روزي او خوشحالۍ لکه د خوږو میوو خوراک، ترخو مرچو ته ضرورت لري.

که په دنیاکې ترخه شیان نه وي خواږه ډیر ژرزړه و هي او بې خونده کیږي.

دژوندانه خوند غم او خوشحالۍ ته ډیر ضرورت لري او په دغه خوندکې دعواطفواو احساساتو خاوندان ډېره برخه لري. هغه ړانده هوښیاران چې په ظواهرو نه غولیږي او دغم او خوشحالۍ په فرق نه دي قایل، له دغه نعمته محروم دي، که مونږ ډیر عمیق فکروکړو هماغه شی مونږ ډیر خوشحالوي چې مونږ یې ډیر خپه کړي یو او ډیر ځله هغه شي ته خوشحالیږو چې زمونږ غم پکښې پټ دی. ډیر ښه ده چې په جهان کې دغه راز ژور فکرونه ډیر لږدي او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوي چې دغمونو او خوشحالیو حقیقت ته ډیر ځیرشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلک دي چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي مګر بله ورځ نوی واده کوي او نوی خوشحالی هغه زوړ غم بیخي هېروي نو دغه د خوشحالۍ ډولی اوهغه دغم جنازه یوله بله ډېر ربط لري که هغه غم دغه کاله ته رانشي دغه ښادي هم نه شي راتلی.
داوصا ل په حقیقت کې دهغه فراق نتېجه ده او په هغه ویرکې دغه سرور او سرودپټ دی هرڅومره چې دخوشحالی دپسرلي بارانونه زورور وي هغو مره یې سیلابونه هم زورور دي، له دغې زورور بارانونو سره تندر اورلی هم شته، لکه چې له ډېرو لو یو افتخاراتو سره ډېرلوی خطرات ملګري دي.
همدغه وجه ده چې زه له سپکو او کوچنیو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډېرښه ګڼم.

اخلاقي اساس

شوپنهاور وايي: داخلاقو دپاره له ترحم نه ښه اساس نه شته، انساني اخلاق باېد په همدغه اساس قایم وي.
دده په نظرکې اخلاقي عمل هغه دی چې دشخصي ګټې هېڅ اثرپکې نه وي. او محض دبل دخیر دپاره وي.
کانت وايي: د انسان هغه عمل اخلاقي ارزښت لري چې خاص د انساني تکلیف د پاره وي.
دده په نزدانسانیت یوقانون لري، چې مخالفت ترینه ښه نه دی اوانسان مکلف دی چې له دغه قانون سره سم وچلیږي، دده په نظرهغه کارچې دقانون د پاره کیږي اوهغه کار چې دقانون دپاره نه وي شوی مګر له قانون سره موافق وي یو له بله فرق لري.
دی هر نیک او ښه کار اخلاقي عمل نه ګڼي د ده په فکر اخلاقي عمل هغه دی چې خاص د قانون د پیروی او دانساني تکلیف دپرځای کولولپاره اجرا شوی وي، نه دشخصي ګټې دپاره.
په همدغه سبب د یوه سوداګر صداقت او راستي چې دتجارتي ګټې دپاره وي نېک کار ګڼي مګر اخلاقي عمل ورته نه وايي. همدارنګه هغه څوک چې ډېر زړه سواندې وي او په همدغه سبب له خلکوسره نیکي او احسان کوي. دغه رازنیکي او احسان دکانت په عقیده اخلاقي عمل نه دی.
دی وايي که دغه سړی له خلکونه ډېرې جفا ګانې ووېني زړه به یې سخت شي، بیا به له چا سره احسان او نیکې نه کوي، مګر هغه څوک چې دخلکو جفا ګانې ویني او محض د تکلیف دپاره له خلکوسره ښه کوي داکار اخلاقي قیمت لري او اخلاقي عمل ورته ویل کیږي.
مترلینګ وايي: هغه مینه چې انسان یې له انسان سره لري باید له ډېرلوړ اوهسک ځای نه ا خیستل شوی وي، که یو انسان وکړی شي چې له انسانانو سره عشق ولري او بشر دوستي دعشق له کوره واخلي نه ښايي چې له ترحم نه کار واخلي او مینه یې د مرحمت او مهربانی رنګ پیداکړي.
که څوک چاته د عدالت له مخې څه ورکولي شي داحسان له لارې دې څه نه ورکوي، که د چاله لاسه پوره وي چې دانسان احترام وکړي دلجویي اوتسلي ورکولو ته حاجت نه شته.
دی دانسان دپاره له چانه رحم او شفقت نه غواړي، دا حسان له ورکړې نه د عدالت ورکړه ښه ګڼي او له نوازش نه یې احترام دانسان لپاره غوره ګڼلی دی.
داسړی دعشق طرفداردی، دده په مذهب باید شاه او ګدایوله بله عشق ولري ده ته له شفیق نه رفیق ښه ښکاري او له هغې مینې نه کرکه کوي چې یو مهربان بادار یې له خپل صادق خدمتکار سره لري دغه راز مینه چې د ترحم او شفقت

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګ لري يوانسان لوی اوبل کوچنی نبيي، په دې مينه کې چې هرخومره مهربانۍ پرته ده هغومره پکې د محبوب حقارت هم شته مګر په عشق کې کبراولوبي نه ځائيږي او اغاتوب نه مني.

دی انسان ته په ډيرلوی حق او ډير زيات احترام قايل دی مګر دغه حق ورته په سوا ل او ګدائي د استرحام له لارې نه غواړي، دعدالت په اساس يې غواړي.

که بشر ښه انصاف وکړي خواران اومزدوران په بډايانو باندې ډيرلوی حق لري. خو دغه حق پټ پاته دی اوخلکو هير کړی دی.

روسووايي: „هروخت چې تاسې يوآسمان خراش قصر وينئ يقين وکړئ چې د يوه ولايت کورونه ددغه قصر دبنا دپاره وران شوی دی". که چېرې سم او صحيح حساب مينځ ته راشي ډيرلوی بډايان د ډيرو زياتو خلکو پوروړي دي او د دوی خيرات په حقيقت کې ددغه پور نيمګړی ادا ده که يوسړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډير لوړ او عالي دی او له هغه بل نه چې داکار خپل رحم او کرم ګڼي عالي همت او لوړ شعور لري.

دچا پوهه چې دعشق په آب وهواکې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي هغه دمترلينک په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل راز وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه او بد

خدای خبردی چې غل وکه خوني، يايې کوم ډېرد شرم کارکړی و، هرڅه چې و خو خلکو يې متې تړلې وې او حاکم ته يې راووست . هر يوه ويل دی ډېر بدسړی دی مونږ دده له لاسه ډېر په عذاب يو، دی بايد بندي شي او ډېره سخته سزاو وينې.

حاکم هغه بد وګاڼه او زندان ته يې وليږه دهغه خپلوان اخند زاده صاحب ته ورغلل او هغه يې حاکم ته ورووست، کله چې حاکم د آخندزاده صاحب له راتګه خبرشو يوه ټوټه مخې ته ورغی، دهغه لاسونه يې ښکل کړه او په ډېر عزت يې خپل ځای ته راووست.

دآ خند زاده صاحب له خبرې هيڅوک نه شو وتلی، حاکم هم دده امرته غاړه کېښوده او بندي يې خوشی کړ.

ما چې دغه حا ل وليد په دې پوه شوم چې دلته دښو اوبدو فرق شته، ځکه د ښه سړي لاسونه ښکلوي او دبدوسړو لاسونه تړي، مګر ټول دښو او بدو په فرق يوشان نه دي پوه شوي دهمدې له امله هغه سړی چې دخلکو په نظرکې بدو آخند زاده صاحب ښه وګاڼه اوله بنده يې خلاص کړ.

زما ملګری ووېل: دوی دښو او بدو په تميز کې ډېر غولېدلي دي. دوی وايي زمونږ ملک ډېر بد سړی دی ځکه چې دغلو ملګری دی او غله په حاکم باندې خوشې کوي، مګر همدغه کار چې آخند زاده صاحب وکړ هغه ته بدنه وايي.

هرکله چې خونيان او داړه ماران بنديان شي دده په برکت خوشې کيږي او ګنهکارو شفاعت دده کاردی.

دی يوازې له حاکمانو نه غله نه خلاصوي، که شکر انه غته وه په اخرت کې يې هم دخلاصولو ذمه کوي او پس له مرګه يې هم ملګری دی.

که يو حاکم يو غل دملک په خوله خوشې کړي داکار دوی ته بد ښکاري مګر که د آخند زاده صاحب په سفارش يې پرېږدي نوبيا په ښه سړيتوب او دينداری کې حسابيږي.

د هرچا بدي که په ډېرو پردو او رنګونو کې پټه وه هغه د دوی په نظرکې ښه سړی دی اوکه چا خپله بدي نه پټوله يايې نه شوه پټولی دوی ورته بد وايي او په بدنامه يې يادوي.

دوی هغه غل ګڼې چې دسوداګروقافلې وهي او دبداپانو په کورنو داړې غورځوي، مګر دهغه چا لاسونه اوپښې ښکلوي چې په چل او فريب دخيراتو نو قافلې خپل کاله ته راګرځوي او دمسکينانو حق غصبوي.

پخوانی ډيوې

په کاله کې برق لګېده مګر پاس په رف باندې د تورو تيلو مسينه ډيوه اېښې وه، په څنګ کې يې يوه بله ډيوه هم وه چې يووخت پکې شمع بلېده.

هغه خوا دخاورينو تېلو لاټين ښکاريده او داسې معلومېده چې هرې ډيوې په خپل وخت کې داکور رڼا کړی او دکاله خلکو يې په رڼا کې ډېرې شپې سبا کړې دي، مګراوس ترېنه څه کارنه اخيستل کيږي او دشپې په کورکې برقونه بليږي.

دزماني داعادت دې چې زاړه شيان له کاره باسي او نوي شيان په کار اچوي مګر خلک خپل زوړ حا ل نه هير وي او زړو شيانوته په جګو رفونو باندې ځای ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعادت بدنه دی چې څوک زاړه خدمتونه هیر نه کړي او زړو خدمتکارانوته په قدر وګوري مګر کاربايد له نوو شیانو واخيستل شي او په کورونو کې وخت په وخت نوی رڼاګانې پيداشي.

انسان په هروخت کې يوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا هرکله خپله څېره اوخپله وضع بدلوي دعالم تغير چې ددنيا يوقانون دی همدغه تقاضا لري چې هرڅه بايد يو راز اوبل رازشي او يوازې لوی خدای تل ترتله په يوه حا ل باقي وي دهمدغه بدلون او تغير په وجه د علم اوپو هې رڼا هم هر وخت خپل فانوس بدلوي او دلوښو په بدلون په لوښوکې پراته شيان هم بل راز کيږی.

هغه رڼا چې دخاورو له تيلو پيداکيږي هغه نورچې دلمر او سپوږمۍ له کوره راځي، هغه برېښنا چې داوبو له ابشار څخه حاصليږي دظرف او محل په اعتبار يوله بله بېليږي که څوک په دغو ظاهري صورتونو ونه غولېږي، او حقيقت ته ځېر شي نو دشړ شمو او پنبې په بوټو، د غوزانوو او زيتونو په ونو کې يوه رڼا موجوده ده چې په هر راز ډيوه کې بيل کيف پيدا کوي. که څوک هغه تيل چې په ډيوه کې ويني په پنبه کې ووينې يا دغه سيزونکی برق چې په برقي نغريوکې ګوري په اوبوکې وليدی شي هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره زره کې يوه رڼا ويني چې دصحراپه کاڼوکې هم شته هغه نور چې کليم په کوه طورکې ليده دښونه په هره ونه کې شته مګر محرمانه سترګې غواړي.

که دانسان تعقل قوي شي اود حواسوله قيده واوزي (که څه هم دبشر اوسنۍ پوهه هماغه رڼا ده چې د حواسو له کړکيو رانوتلې ده) په هرشي کې به يونور ګوري او دوجودپه نړۍ کې به داتور اوسپين نه وي اوس مونږ د حواسوله تاثير لاندې يو چې په تيلو غوړ لاسونه په پنډانه وچوو.

که لوښي او ظروف زمونږ دنظر مانع نه شي نو په هرکورکې ديوې وپالي يا ديوې چينې اوبه دي او دټولو مشرب يو دی.

که مونږ د سيند او وپالي، دکوهي اوکاريز، دواورې اوباران په نومونو ا وصورتونو ونه غولېږو نوواوره ږلی اوباران ديوې کورنۍ خلک دي او اور او اوبه هم دومره پردي نه دي. په حقيقت کې همدغه خوږوا لی دی چه په خټکي، هندوانه، توت، انګور ناک او منه کې يې حلول کړی او په هر محل کې يې ببل صورت ببل خونداو ببل نوم پيداکړی دی.

هغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو مېوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول يو کيف لري او دکجورو او اربشو مېنځ کې څه فرق نه شته په دغسې کتنه چې سړی له اشکالو اوصورتونونه هغه خوا وګوري سړي ته دامعوميږي چې کورت او شړومبې له يوې غړ کې راوتلي دي او مايعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بيل کړی دی.

هغه وخت چې زمونږ تماس او تعلق له مادياتو نه قطع شي او مجردشو ښايي چې دنن ورځې علم او معرفت بل رازشي او دغه رڼا بل شانته ووينو، هغه وخت به دنن ورځې د تنوير وسايل لکه ددې کوټې بېکاره ډيوې په کارنه وي. او علم وپوهه به په نورو قالبونو کې ځان ځرګند کړي چې اوس يې مونږ نه شو ليدلی.

,,اجتماعي نظريات,,

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب

زما ملګری له اجتماعي مسایلو سره ډېره زیاته علاقه لري. کله چې ولس د شورۍ لپاره وکیلا ن انتخابوي یا دحکومت مشرخپل وزیران ټاکي دی په انتخاباتو باندې په زړه کې سل اعتراضه لري.
دده په نزد سم او صحیح انتخاب ډیرمشکل کاردی اوکه دغه کاربل څوک کوي دی پکې ډېر عیبونه پیداکولی شي.
دی وایي دګوستاولوبون داخبررښتیا ده چې په خلکو باندې حکومت کول دومره ګران کارنه دی لکه چې په خلکوکې لایق کسان پېژندل او انتخابول مشکل کار دی.
زما ملګری دایوه لویه اشتباه ګڼي چې اجتماعی کارونه داسې کسانو ته وسپارل شي چې هغوی په خبروکې ډېر مهارت لري او په خبرو ډیر ښه پوهیږي. ده دکوم عالم دا خبره ډیره خوښه کړې ده چې په خبرلو څو او نطاقانو کې دفکر خاوندان ډېرلږ پیداکیږي.
دده په نزد هغه څوک چې ډیرې ښې خبرې کولی شي ښه ښه کارونه نه شي کولی او ډېر فکر کوونکي هم دکارخلک نه دي.
زه دده داخبره ځکه ښه ګڼم چې دی په خپله دفکر خاوند دی او په خبروکې هم ډیر ښه دی، هغه څوک چې دځان په باب کې هم له حقه نه تیریږي او دقضاوت په وخت کې په ځان هم حکم کولی شي باید ښه یې وګڼو او په قدر ورته وګورو. اوس خوبه پوه شوي یاست چې زما ملګری په اجتماعي مسایلو کې څومره عمیق فکر لري مګر زما علاقه له دده سره په فکري او علمي دقت نه ده بنا، بلکه د ده شعري اوادبي جنبه مې ډیره خوښه ده.
دی علاوه پدې چې شاعر او لیکونکی دی په شعر او ادب کې ډیره ښه نقادي هم کولی شي یعنې که هرڅومره ښه شعر بدپه نظورغی یادشعر خاوند ښه سړی نه و، دی پکې داسې باریک عیبونه پیداکولی شي چې نوریې په ذره بین هم نه شي لیدلی، مګر کوم شعر چې دی په خپله انتخاب کړي هغه هم ډیر ښه نه وي یایې نوریه ښه والي نه شي پوهیدای.
ګورئ ! زما مقصد دانه دی چې دی ښه شعر او بدشعر نه پیژني بلکې یقین لرم چې ادبي محاسن او معایب ورته ډیرښه معلوم دي، زما په نظرکې دی ډیرښه شاعردی، مګر دده له باریک نظرڅخه په ویره کې یم چې داخبره یې په مزاج بده ونه لګیږي، ځکه چې اناتول فرانس په خپل یوه کتاب کې لیکلي دي چې ډیر ښه شاعر هماغه دی چې ډیر خود پرست وي اوبې له ځانه بل څوک په نظرکې نه لري.
زما دغه ملګری یوه ورځ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چې ځینې یې ښه ګڼل اوځینې بد، ماچې دده دغه انتخاب ولید په دې پوه شوم چې دشعرله پیژندلو نه دسړو پیژندل ګران کاردی او دااشخاصو په عمل کې دومره اختلاف نه شته لکه چې په نظرکې شته.
داکیدی شي چې ډیرخلک په یوه چلم خوله کیږدي، مګرفکرونه او نظرونه یورازنه دي.
دحسن انتخاب، دشعر انتخاب، دشخص انتخاب په هرځای کې یوه اختلافي مسله ده چې دهر چا د ذوق اونظر په لحاظ فرق کوي که هر چېرته لاړشئ، او هرچاته لاړشئ یو به دبل په انتخاب اعتراض کوي او دغه شکایت به هرځای موجود وي.
حجازي دایران ډیرښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یوه دوست چې له ډیرو ښو لیکوالو څخه دی دایران په فرهنګستان انتقاد کاوه چې په دغه علمي اوادبي انجمن کې ولې ځینې بېسواده اشخاص په عضویت انتخاب شوي دي او لیاقت ته نه دی کتل شوی؟ مګر څومره چې ده دایران دفرهنګستان اعضا ووته بدویل هغومره یې د فرانسې داکاډمۍ اعضا ستایل اود هغوی انتخاب یې ډیر صحیح ګاڼه، څو ورځې وروسته چې زه (حجازي) دفرانسې داکاډمۍ له یوه غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مسيوماسين يون) سره په پاريس کې مخامخ شوم نو داکاډمۍ بحث مينځ ته راغی او هغه په ډير قهر وويل: ((د فرانسې له اکاډمۍ نه خرابه دستګاه بله نشته، خو ورځې پخوا يوتن دکتابونو ناشر يعنې کتاب فروش چې داکاډمۍ دځينو اعضاوو کتابونه دتملق دپاره چاپوي اوخر خوي يې داکاډمۍ غړی شو چې د اديباتو په پوله هم نه دی تېرشوی)).
داقصه همدغلته پريږدی! راشئ چې دفرانسې داکاډمۍ انتخابات داناتول فرانس په وخت کې وګورو.
دغه لوی او مشهورليکوال په خپل يوه کتاب کې ددووتنو (شاګرد او استاد) مذاکره داکاډمۍ ديوه غړي په باب داسې ليکي:
شاګرد: مسيو ..... داکاډمۍ په عضويت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډير بد ګڼم. دا سړی دمعاشرت په ادابو ډيرښه پوهيږي اوله هر حزب سره تګ راتګ لري، سر بېره په دې يوې لوړې کورنۍ ته هم منسوب دی او ورارہ يې دکليسا واکدار دی، دی په خپله هم ډير خه لري او په کاله کې يې ډيرښه شراب پيداکيږي مګر ذوق او هنر نلري او دلوړې قريحې خاوندنه دی ځکه راته دغه انتخاب ډير ناوړه معلوميږي او په بد نظر ورته ګورم.
استاد: ناوړه انتخاب ته هېڅکله بد مه وايه اوپه دې پوه شه چې په کارونوکې د تصاوف او اتفاق برخه ډيره زياته ده هغه کارچې تاسو ته مسخره معلوميږي په حقيقت کې يوانتقام دی چې تقدير يې دتفريح لپاره دعقل او تدبير له خاوندانو څخه اخلي.
تاته دې دامعلومه وي چې په دغسې انجمنونوکې دهوس اوتفنن دپاره هم ځای پريښودل په کار دی. دقريحې اونبوغ خاوندان غالباً دمعاشرت اوګذران خلک نه وي.
که يوه جامعه سل په سلوکې عقلي او منطقي وي سل په سلوکې به دتحمل ورنه وي او د عدالت له ساړه فشار لاندې به هر څه ساړه وي. کوم انجمن چې يوازې له لويو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وي ډير لږ خلق به ورسره علاقه ولري.
ډيره ښه ده چې ټيټ او حقير اشخاص له دوی سره ګډشي او دتفريح باعث وګرځي، په دغه صورت کې به ټيټ کسان له لوړو کسانو نه علمي او معنوي استفاده کوي او لويان به هم چې خپله مقايسه له دوی سره په نظرکې نيسي خوند اخلي. داکار د دواړو په ګټه دی او اکاډمۍ په دغه ډول دخپلو مهموغړو اهميت نوروته ورکولی شي ځنګه چې دلمر او ستورو څخه ځينې ذاتي او ځينې اکتسابي ځلښت لري داکاډمۍ اعضا هم بايد دغه راز وي چې دځينو رڼا ځينو نوروته انتقا ل او سرايت وکړي.
دغه راز ناوړه انتخابات ددغه انجمن دحيات اوبقا لپاره ډيرضرور معلوميږي او ډيره ښه ده چې اکاډمۍ دخپلو غړو په انتخاب کې اشتباه وکړي يا دتصادف له تاثيرلاندې راشي اودغه راز خلک هم انتخاب کړي.
که ناوړه اشخاص هېڅکله داکاډمۍ په غړيتوب نه انتخابېدلی نو هغو کسانو ته به ډير لوی توهين او تحقير متوجه و چې اکاډمۍ نه قبلولی مونږ بايد دغه راز ظاهري اشتبا هات حقيقي هوښياري وګڼو او په نفرت ورته و نه ګورو.

دعقل برخه په ژوندانه کې

پاک خدای چې ژوندپيداکړ غرايز يې هم ورسره پيداکړه چې ژوند وساتي او دحيات شمع مړه کېدوته پرې نږدي.
همدغه غرايزدي چې دهوا مرغان او دځمکې ځنا وريې دزيږو لو اونسل ساتلو کارته داسې متوجه کړي چې هېڅ غفلت پکې نه ځايږي، دهمدې لامله د هوا مرغان هرکا ل نوي کورونه جوړوي او نوي هګۍ پکې ږدي له هګيونه بچې را ايستل او بچوته دانه په خوله کې راوړل دغريزې کاردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوکوچنی ماشوم چې په لومړۍ ورځ دموریه تې باندې خوله ږدي اوروي یې، بې له غریزې بل لارښوونکی نه لري.
هغه پاملرنه چې یوه چرګه یې دخپلو بچیوپه نسبت لري کوم تعلیمي کارنه دی بلکه دغریزې او فطرت په تقاضا اجرا کیږي کومه شهواني قوه چې نراوښځه یې یو دبل په نسبت لري د غریزې غوښتنه ده چې د ژوند ساتلو او دنسل د بقا دپاره په انسان او حیوان کې وجود لري، یعنې دژوندانه ساتنه او دنوع پایښت دغرایزو وظیفه ده. هرکله چې غرایزیه حیوان کې ډیرقوي دی او په انسان کې ضعیف غوندې دی نو انسان ته عقل هم ورکړشو چې دژوند په کارکې له غرایزوسره مرسته وکړي او دغریزې په خوښه استعما ل شي یعنې عقل یوه آله ده چې غریزه یې استعمالوي، نوعقل باېد د ژوندانه د وسایلو برابرولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي نه دا چه د حقایقو اوپټو اسرارو دکشفولوکار ترینه واخلو اوبځایه یې استعما ل کړو.
دعقل اصلي کارهمدغه دی چې له مادې سره تعلق پیداکړي او په موادوکې تصرف وکړي طبیعي او ریاضي علوم دامدعا ډیره ښه ثابتوي چې دعقل کارله جسم اومادې سره دی چې باید ابعاد وپیژني اوکمیت ته متوجه شي ځکه چې دکیفیت پېژندنه دعقل کارنه دی اوعقل ددغه مقصد دپاره نه دی پیداشوی همدغه سبب دی چې انسان یاله کیفیت نه بیخي غافل دی یا کیفیت ته هم دکمیت په نظرګوري. مثلاً زمانه په اصل کې کیفیت دی او د کیف له مقولې لاندې راځي مګرانسان دخپلې ساعت تیرۍ لپاره چې دژوندانه یکنواختي ورکه کړي دغه کیفیت د کمیت له مقولې لاندې راووست او دځمکې حرکت، د ستورو حرکت او نور حرکتونه یې زمانه وبلله.
هئیت، نجوم، ریاضیات په همدغه مفیده اشتباه بنا شوه او ددغې لویې غلطې په وسیله لوی لوی مقصدونه حاصل شول.
که انسان ښه غور وکړي پوهیږي چې عقل انسان ته ددې لپاره ورکړ شوی دی چې د آلاتواو مصنوعاتو په جوړولوکې ترینه کار واخیستل شي او یوڅه جوړ کړي نه داچې په څه پوه شي او دکمیت ادارک وکړي.
دغرب پوهان په دغه رازښه پوهېدلي دي، ځکه یې دژوند ښه کولو په کارکې له عقل اوپوهې نه ډیر کاراخیستي دي او زمونږ پوهان په نورو تصوراتو کې غرق دي.
مونږ باید د جوړولو او پوهېدلوپه فرق قایل شو.
جوړول اسانه کاردی مګر پوهېدل ګران کاردی.
دشاتومچۍ عسل جوړوي مګر په حقیقت یې نه پوهیږي.
مونږ ژوند کوو او د ژوندوسایل برابروو، مګر د ژوندانه په حقیقت نه یو پوه شوي.
ډاکټران او طبیبان د ژوند په خدمت ترډېره حده موفق شوي دي او دزړه حا ل دسږو حا ل ورته معلوم دی، مګر ژوند نه پیژني او له روح نه نا خبره دي.
دانسان ډیره لویه او مهمه وظیفه د ژوندانه ساتنه او روزنه ده.
عقل اوفکر، علم او فن دهمدغه مقصد دپاره دي چې دژوندانه اسباب او وسایل برابر کړي،اوپه همدغه لاره کې ترینه کارواخیستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسابي خبرې

استاذ ويل: تاسې بايد هروخت له ځان سره حساب وکړئ اوحسابي خلک اوسئ!
دده يوحسابي درس دا ؤ: که يو عدد له بل سره داسې يوځای کړوچې يوپاس اوبل لاندې وي نو څلور (۴) ترېنه جوړېږي او د دواړو وجود هم په خپل حا ل نه پاتې کيږي. که دواړه څنګ په څنګ يوځای کړولکه: ۲۲ نو دوه ويشت ورنه جوړېږي او دوه شل کيږي.
ددواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم په خپل حا ل پاتې کيږي ځکه چې دلته دملګرتيا او ورورولۍ رازېت دی او په هغه بل صورت کې تفوق، تسلط اومحوه کول معلوميږي.
ده ويل: که دوه مساوي عددونه لکه:(۱-۱) (۲-۲) (۳-۳) هر يو له بل نه وړاندې يا وروسته کړو نتيجه يې يوه ده مګرپه دوه متفاوتو عددونو کې تقديم او تاخير ډير زيات فرق راولي اوپه مقدارکې ډير تفاوت راځي.
که مونږ يو او نه يو ځای کړو او داسې يې ليکو (۱۹) نونس کيږي، مګر شل کيږي نه. که همدغه دوه عددونه داسې وليکو (۹۱) خبره سلوته نږدې کيږي او ډير زياتوالی پکې راځي.
"څه ليکل يا ليك پوهه"

شعر او فلسفه

وريځې پورته په هواکې دي څاڅکي ښکته په ځمکه کې.
هغه څه چې په هسکو وريځو کې شته په ژورو څاڅکو کې هم شته.
په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتيږي.
دلوړ خيا ل او دژورفکر نتيجه يوه ده.
ته ! ياخپل نظر ډيرلوړ کړه ياپه خپل ګريوان کې ډير سرښکته کړه!
دشاعر او فيلسوف فرق همدغه دی.
زه شعر اوفلسفه دغه شان ګڼم.

"لوړ خيالونه او ژور فکرونه"

ولاړې اوبه

له ښاره ووتم سمه او ودانۍ مې پريښوده، دلوړو غرونو سره ته وختم.
له هغه ځايه ستاسې لوړې ماڼۍ ډيرې ټيټې ښکاريدې اوپه دې پوه شوم چې مونږ په ډير ټيټ محيط او ټيټه هواکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره له سره ډېرلږ ځایونه لیدل کیږي، او نظر ډېرلږ خار کوي ځکه ما هم دزمان او مکان په لرې ګوټ کې هغه څه لېده چې د کور او کلي خلکو نه شو لیدلی.
همدغه وخت زه وپوهېدم چې فرعون او قارون په کلو اوښارونو کې پیداکیږي مګر خدایی تجلیٰ په غرونوکې ځان ښئي او کلیم له کوه طورنه الهام اخلي. دلمر لومړۍ رڼا دغرو په څوکوپریوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي. شپانه غرونو کې دي او قصابان په ښارونوکې.
دبو دا او زردشت نبې نباني په غرونو کې دي او دفرهاد دعشق داستان دغره ازانګه ده.
دغرونو او به ډېرې پاکې او ډېرې رڼې دي دغرونو هوا ډېره صافه اوبې د ورو ده.
تاسې غرونوته یوازې دکمیت په لحاظ مه ګورئ دکیفیت په لحاظ هم هلته ډېرڅه شته چې په سمه کې نه شته .
که په غرونو کې قیمتي لعلونه شته نو دغرونو ښکلي اوښایسته منظرې هم په ښارونوکې نه پیداکیږي.
زه غرونو ته دننداړو او تماشو لپاره تللی وم او دولاړو اوبو سیل مې کاوه، ماته چاویلي و، چې هلته یو ډېرلوی ډنډ دی چې پخوا به یکې ښاپیریو لمبل اوملوک به له بدرۍ سره همدغلته کتل.
زه لاړم او دغه ډنډمې ولید د ډنډ په غاړه دیرساعت کښیناستم او تر ډېره وخته له فکراو خیا ل سره مشغول وم.
دغه لوی ډنډ دصبر اوسکون په مقام کې څه شور او فریاد نه کاوه د حا ل په ژبه یې خپل عمیق احساسات داسې ښکاره کول:
زه د لویو غرونو په ډېره لویه کنده کې ایساریم او دولاړو اوبو په نامه یادېږم، زما لیدوته خلک راځي او زما مهیبه منظره ویني، هیڅ لا مبوزن دا جرئت نه کوي چې زما په سر راودانګي او زما مخ په څپیرووهي. په ماباندې دچا بیړۍ نه ګرزي زما کبان څوک نشي نیولی، د هېچا جا ل په ماباندې نه دی لوېدلی، زه دهېچا په واک او اختیار کې نه یم، مګر په عین حا ل کې بې واکه اوبې اختیاره یم. زما په پښوکې لکه غرونه لوی لوی زنځیرونه پراته دي او زه یې ځای په ځای درولی یم.
هغه آزادي چه له مستو سیندونو او زورورو سیلابونو سره شته له ماسره نه شته.
زه عمق لرم، شور او مستي، موج او حرکت نه لرم.
زما قوت او طاقت ایساردي، ما ځان ته دیوې چینې او یوه لښتي قدرته مجراپیدا نه کړه او ددغو ماشومانو ازادي هم زما په برخه ونه رسیده زه ډېر لوی قوت یم مګر ازاد نه یم، ایساریم ځکه هېڅ نه شم کولی او هېڅ رانه جوړنه شوه.
زما عمر عبث تیریږي نه رانه برق او بریښنا پیداشوه نه سمسورباغونه، نه مې جهان ولیده او نه جهان ولیدم. زه ښارونو او ودانۍ ته ښکته نه شوم ماخپل موج او حرکت ونه لید او د شوراو مستي په کیف ونه پوهیدم، زه دځان غونډې نورو ډنډونوسره یوځای کېدای نشم، مګر د کابل سیند دکونړ له سیند سره یوځای کیږي او دواړه له اباسین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستي یوځای کوي.
قید او اسارت عزیزان له عزیز انونه لرې ساتي، ځکه دیوه کوهي اوبه له بل سره نه شي ګډېدلی او یو ډنډ بل ډنډ ته لاره نه لري مګر داسمان وربځې یوله بله ګډیږي او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځي.
زما طبیعي میل دانه دی چې ځای په ځای غلی ولاړیم او هېڅ حرکت نه کوم زه دسېلابي حرکت او طوفاني قوت غوښتونکی یم.
زه باید دغه سکندري سد مات کړم او ځانته لاره پیداکړم.
که زه له دغه قیده خلاص شم، زما له طوفانه به خلک ووېریږي او زماله فیضه به ملکونه آباد شي.
زه به بحر او دریاب ته لاره پیداکړم اوهلته به بې برخې نه یم.
زما په زړه کې ډېرڅه شته، مګر دشور او غوغا ژبه نه شته.
ته زما دحا ل په ژبه پوه شه او زما په حا ل کې عمیق فکر وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حا ل په بل حا ل کې وم او دخیا ل پروازونه ډیر او چت وو.
په دغه وخت کې زه له لوړو خیالونو او ژوروفکرونو سره اشنا شوم او ډیر لرې به مې کتل.
همدغه وخت ماته دپسرلي زورور بارانو نه رایاد شوه چې له دې لوړوغرونو په ډیر شوراو زور مخ ښکته روان وو او هېچا یې مخه نه شوه نیولی.
دهغه سېلاب تعلق داسمان له وربځو او اسماني بریښنا ګانوسره وه ځکه یې ډیرې ځمکې لاندې کړې او له هره قیده ازاد و.
دا ډنډ له ټیټ او ژور محیط سره علاقه لري، ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمري قید تیروي.
ای هغو کسانوچې د پوهې او هوښیارۍ عمق ته پریوتي یاست او په اسفل السافلین کې ژوند کوئ په دې پوه شئ چې دغه رازلوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نه شي پیداکولی چې دشپې دګل په نازکوپاڼو پریوزي او سحر دلمر دوړانګو او حرارت سره آسمان ته خیژي.
هغه اوبه چې دنورو ځاګانو په تل او تور تم کې دي پدې نه شي پوهیدی چې د پسرلي بارانونه اوسېلابونه څنګه دي او څه کوي؟
دغه راز لوړ مضمون دغسې ټیټوته نه شوویلي، او د ژورو ځاګانو په اوبو کې ددنیا زورور بادونه هم موج او حرکت نه شي پیداکولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه حاکم

هغه چې نه نفس لري نه نفسي خواهشات.

نه يې په زړه کې ډارشته، نه طمع.

نه له موقوفۍ ويريږي نه دترفيع پروالري.

نه رشوت اخلي نه تنخواه.

نه له چاسره عناد لري، نه دچا مراعات کوي.

نه دچا مخ ګوري ، نه د چا خټ.

نه زورور پيژني نه غريب.

نه يې خوک خپل دی او نه پردی.

نه سفارش مني نه تملق اوري.

نه چاته خاندي نه چاته وچولی تريووي.

پوهيږئ! دا حاکم څوک دی؟

هو! قانون او عدالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولف پېژند ګلوی

ګل پا چا الفت د لغمان دعزیز خان په کڅ کښې په ۱۲۸۸ هـ ش ۱۹۰۹ ع کښې زیږیدلی دی.
پلارئې میرسید پاچا اونیکه ئې سید فقیر پاچا دی چه د نسب سلسله ئې د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږي.
ده په غیررسمی مدرسو کښې د ننګرهار او کابل له مشهور استاذانو څخه دصرف، نحو، منطق، تفسیر، حدیث، معاني اوبیان کتابونه لوستی دی.
په ۱۳۱٤ ش کښې د انیس د ورځپاڼې په اداره کښې د کاتب په حیث مقرر شو.
په ۱۳۱۵ کښې د انجمن ادبي د تالیف او ترجمې په څانګه کښې په عضویت قبول شو.
په ۱۳۱٦ کښې ئې سربیره په عضویت د زیری جریده هم چلوله.
په ۱۳۱۸ کښې د پښتو ټولنې دصحافت د مدیریت معاون شو.
په ۱۳۱۹ کښې د پښتو ټولنې د لغاتو او قواعدو د څانګې مدیرشو.
په ۱۳۲۰ کښې د اصلاح د ورځپاڼې دپښتو مشاورشو.
په همدغه کال په ۱۳۲۰ کښې د پښتوټولنې عمومی مبصر او د کابل مجلې چلوونکی شو.
په۱۳۲۵ کښې د اتحاد مشرقي د جریدې مدیرشو.
په ۱۳۲۷ کښې د مشرقي د قبائلو عمومي مدیر شو.
په ۱۳۲۸ کښې د جلال آباد د خلقو له خوا د ملي شوریٰ په (۷) مه دوره په وکالت انتخاب شو او په شوری کښې دوهم معین وټاکل شو.
په۱۳۳۱ کښې د لغمان دقرغیو خلقو له خوا د شوری د اتمې دورې په وکالت ومنل شو.
په ۱۳۳٤ کښې د جلال آباد له خوا د لویې جرګې وکیل شو.
په۱۳۳۵ کښې په لومړی رتبه د پښتوټولنې رئیس مقررشو.
د۱۳۳۰ کال د جوزا له میاشتې د ۱۳۳۲ کال تر آخره د اولس د ملی جریدې د امتیاز خاوند و چه ده پخپله دفارسی او پښتو مضامینو په لیکلو او تهیه کولو کښې ډیر ه زیاته برخه درلوده.

د ده چاپ شوي کتابونه دادي:

۱- دپسرلی نغمه ۲- بله ډیوه ۳- لغوي څیړنه ٤- پښتو سندرې ۵- عالي افکار ٦- څه لیکل یا لیک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم جلدپښتو کلی په ۲جلدو کښې ۹- د ازادی پیغام ۱۰- غوره اشعار ۱۱- لوړخیالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه. او نا چاپ شوي کتابونه ئې دادی:
نوی څرک-ښه لمسون-نوی سبک-اجتماعی نظریات- څه ګورم او څه اورم- دټولنې علم (ترجمه)- د موفقیت لار (ترجمه)- سربیره پدې ئې د کابل په سالنامو (کالینو) کښې څو رسالې چاپ شوی او څو سالنامې هم د ده په اهتمام چاپ شویدي.
په مطبوعاتي جوایزوکښې ئې څو ځله لومړی جایزې اخیستی دی. په ۱۳۲۷ کښې ئې دصدارت عظمی له خوا دوهمه درجه تقدیر نامه واخستله، د ستوری دوهمه درجه نشان او د وکالت د دوو دورو نشانونه هم ورکړشویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفرونه:

په نورو هیوادو کښې ئې دا ځایونه اوښارونه لیدلی دی:

مسکو- لیننګراد- سوچی- باکو- ستالین آباد- تاشکند- طهران- پیښور- مونشن (میونخ).

لیکونکی: محصل

له اباسین څخه

الفت

د کابل د سیند په غاړه په کوزنی لغمان کښې د عزیز ځان په کڅ کښې یووړکوټی کلی دی، خوا و شا یې شنه کښتونه او د سیندشولګرې دی. لږ څه لرې د لویو غرونو په واورو پټې څوکې ښکاري.

دلته دوه مست رودونه بهیږی، یوې خوا ته د کونړ ښکلې دره ده چه دکونړ سیند ترې په نخانخارا اوځي.

د شرقي افغانستان په دې ښکلو دروکښې ځای په ځای دسیدانو درنې کورنۍ اوسي. پښتانه دوی ته په درنه سترګه ګوري او ((پاچهان)) ئې بولي لکه په پسرلی کښې چه په دې درو او رغوکښې ښکلی ګلان غوړیږی د دغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډیر د پوهې خاوندان اوشاعران اوپوهان او سیاست وال پیداکیږي. سیدجمال الدین افغانی هم د دغو کونړی پاچهانو څخه و.

ښائي چه څلویښت یا پنځوس کاله دمخه د عزیز ځان په کڅ کښې دیوه پاچا په واړه کهول کښې یوښکلی ګل زرغون شو او هغه ئې ګل پاچا وباله، دا ګل د فطرت په لمن کښې لوی شو، دطبیعت روزنه اوپالنه ئې ولیده او لکه د کابل د سیند د غاړې خاتول د لغمان اوبو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه یامکتب نه وو چه دا ګل پاچاسبق پکښې ولولي خو لکه د پښتنو نوروماشومانو ده یواځې د فطرت نه درس واخیست اواسمان اوځمکې ته دومره ځیرشو چه د فطرت اسرار ئې پخپل ژورکاته لڅ کړه او هغه څه ئې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړی.

پخوانو یوه خبره کړی ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه رانښکته کیږي (ایښودل کیږي).

دا د لغمان د اورشو ښکلی ګل دپښتو ادب په ګلستان کښې ډیر په ښکلا وغوړید او په الفت مشهورشو، چه اوس ئې مونږ ګل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر ور دی ځکه چه زړه ئې له الفته ډک دی.

الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که دپښتوادب نن ورځ یو بهترین لیکوال اوشاعر لری نو هغه به الفت وي.

الفت ډیر کتابونه لیکلي دي، کله دکابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شوری کښې وو او اوس دکابل د پښتوټولنې مشر دی خو مونږ د الفت شخصیت په نورو صفاتو پیژنو، دی یو ډیر دقیق اوسترګه ورفنان اوصنعت کار دی دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کښې ښه ښکاري او ځانته یو خاص طرز لري. د الفت نثر هم شعر دی او نظم ئې هم شعر دی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واړه دقایق ویني او څرګندوي ئې. دانسان د اجتماعی ژوند ډیرې ښېګړې په داسې ژبه بیانوي چه ویونکی د ده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثر اونظم کښې کوم فلسفي یا تاریخي استدلال نشته مګر د فطرت له هره ګوټه داسې دلایل او براهین راوباسي چه تر هر رنګه منطقي استدلال ښه اوتینګ وي.

د ده هنر هم دا دی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادي وقایع هره یوه د ده لپاره د شعر یوه بهترینه موضوع وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله کله د الفت نثر تر نظم خوږ وی، خلق وائي چه نظم پیودل دی‌ا و یو ناظم مرغلرې پیودي مګر زه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلاکوي او کله کله الفاظ هسې سره پیودی چه تر هر رنګه نظم ښه ښکاري اوغوره وي.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دا دی چه عادی شی ته ښکلی رنګ ورکولی شی همدغه ګټی اوختی دي چه یو معمار ترې تاج محل هم جوړوی او د پښتنو غوندې خړه حجره هم.

دغه رنګونه او غوړ دي چه یو نالایق نقاش پرې هره تخته او د هرې ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوي مګر کله چه د ماهراو با هنر نقاش په قلم کارشي نویوه ټوټه ئې په زرو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر اولیکوال مصالح دي که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکئی د پښتو ادب یو (شهکار) به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یوعام نثر یا نظم وی.

د الفت په فن باندې څه لیکل هم آسان کار نه دی. خو لنډه دا چه الفت یو ماهر اوسترګه ور هنرمن (آرتست) دی چه د ده په هنرکښې دا درې غټې ښېګړې وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او بیا د هغو اودنه (ترتیب) او پیودنه. (نظم) ئې غټې نښانې دي.

دویم: برهان اواستدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او د ده په نظرکښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرګندې نښې دي.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښېګړه ده، دی د مظلومو خواخوږی دی.

د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وي که منثور اولسی تجاوزاتو ته ګوته نیسی او د ده قلم پدې خواکښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لڅوی او د مظلومو او لڅو لغړو په کوټو ور ننوځي د دوی د فلاکت اوبدبختۍ حال ګوري اوهغه د اولس د عبرت د پاره په داسې ژبه بیانوي که د چا زړه ډیر کلک هم وي بیا به هم اغیزه پرې وکړي. د الفت هیڅ منظوم یامنثورلیک نشته چه له دغو ښېګړو څنې تش وي ځکه نن د پښتو لیکوالو په ډله کښې ((الفت)) د ټولو مخکښې اودریږي او د ده لیکونه د پښتو ادب شمله ګڼلی شي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلف گل پا چا (الفت)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library